T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜRK FİKİR VE SANAT HUKUKUNDA ESER VE ESER SAHİBİ

Yüksek Lisans Tezi

Raha SAMANDI

Ankara- 2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

TÜRK FİKİR VE SANAT HUKUKUNDA ESER VE ESER SAHİBİ

Yüksek Lisans Tezi

Raha SAMANDI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Yıldız ABİK

Ankara- 2019

TEZ ONAY SAYFASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ..... **ANABİLİM DALI**
MEDENİ HUKUK ..... **BİLİM DALI**

Türk fikir ve Sanat Hukukunda Eser ve Eser Sahibi
(TEZİN ADI YAZILACAKTIR)

Yüksek Lisans Tezi
(YÜKSEK LİSANS TEZİ YA DA DOKTORA TEZİ OLDUĞU YAZILACAKTIR)

Tez Danışmanı :

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Hasan İŞGÜZAR	.....
Doç. Dr. Yıldız ABİK	.....
Dr. Öğr. Üyc. Yasemin DURAK	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınavı Tarihi 09.01.2020

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doç. Dr. Yıldız ABİK danışmanlığında hazırladığım " Türk Fikir ve Sanat Hukukunda Eser ve Eser Sahibi (Ankara. 2019) " adlı yüksek lisans ☑ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 13.01.2020
Raha SAMANDI

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER i

KISALTMALAR v

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKU ALANIN'DAKİ TARİHİ GELİŞİM 3

I. İlk Çağ ve Orta Çağ Dönemi 3

II. İmtiyazlar Dönemi 5

III. Ulusal Kanunlar Dönemi 8

IV. Uluslararası Alandaki Gelişmeler 11

A. Bern Sözleşmesi 12

B. Amerika Kıtasındaki Devletler Arasındaki Sözleşmeler: 13

C. Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi 14

D. Roma Sözleşmesi 15

E. Stockholm Sözleşmesi 16

F. Cenevre Sözleşmesi 16

G. Ticaret İle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi (TRIPS-GATT) 17

H. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Telif Hakları Anlaşması 18

V. Türkiye'deki Gelişmeler 18

A. Osmanlı Dönemi 18

B. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi 20

İKİNCİ BÖLÜM

FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDA ESER KAVRAMI 24

I. Borçlar Kanuna Göre Eser Sözleşmesindeki Eser Kavramı 24
II. Genel Olarak 26
III. 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Bakımından Eser Kavramı 27
IV. Eserin Unsurları 30
A. Objektif Unsur 33
B. Subjektif Unsur 34
C. Şekillenme Unsuru 37
V. Eserin Türleri 39
A. İlim ve Edebiyat Eserleri 40
1. Herhangi Bir Şekilde Dil ve Yazı ile İfade Olunan Eserler ile Bilgisayar Programları 41
2. Raks, Koreografi, Pandomima ve Benzeri Sözsüz Sahne Eserleri 46
3. Estetik Niteliği Olmayan İlmi ve Teknik Özellik Taşıyan Eserler 49
VI. Müzik Eserleri 51
VII. Güzel Sanat Eserleri 55
VIII. Sinema Eserleri 60
IX. İşlenme ve Derleme Eserler 64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDA ESER SAHİPLİĞİ 70

I. Genel Olarak 70
II. 5846 Sayılı FSEK Bakımından Eser Sahipliği 71
A. Eser Sahipliğinin Yaratma ile Birlikte Kendiliğinden Doğma İlkesi 72
B. Gerçek ve Tüzel Kişiler Açısından Eser Sahipliği Kavram 74
1. Gerçek Kişiler 74
a. Bir Kişinin Eser Sahipliği 75
b. Birden Fazla Kişinin Eser Sahipliği 76

aa. Müşterek Eser Sahipliği 77
bb. İştirak Halinde Eser Sahipliği 81
2. Tüzel Kişiler 87
C. Eser Sahipliği Hakkında Karineler 91
1. Sahibinin Adı Belirlenen Eserlerde 93
2. Sahibinin Adı Belirlenmeyen Eserlerde 95
III. Eser Sahipliğinden Doğan Haklar (Eser Sahibinin Hakları) 98
A. Genel Olarak 98
B. Manevi Haklar 101
1. Eseri Umuma Arz Edilmesi Hakkı 103
2. Eserde Adın Belirtilmesi Hakkı 107
3. Eserde Değişiklik Yapılmasını Men Hakkı 110
4. Eser Sahibinin Zilyet ve Malike Karşı Hakları (Eserden Yararlanma Hakkı) ... 111
5. Manevi Hakların Kullanılması 115
C. Eser Sahibinin Mali Hakları 117
1. İşleme Hakkı 119
2. Çoğaltma Hakkı 121
3. Yayma Hakkı 123
4. Temsil Hakkı 125
5. İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı. 127
6. Güzel Sanat Eserlerinin Satış Bedellerinden Pay Verilmesi (Pay Hakkı) 130
D. Mali Haklarda Koruma Süreleri 133

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESER SAHİBİNİN HAKLARINA BAĞLANTILI HAK SAHİPLERİ 136

I. Genel Olarak 136
II. Komşu Hak Sahipleri 139
A. İcracı Sanatçılar 139
B. Fonogram Yapımcıları 146
C. Radyo ve Televizyon Kuruluşları 149

III. Film Yapımcısı 152

SONUÇ 156

KAYNAKÇA 165

ÖZET 169

ABSTRACT 170

KISALTMALAR

Bkz : Bakınız

BATİDER : Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

C : CİLT

E : Esas

FMR : Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Dergisi

FSEK : Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu

HGK : (Yargıtay) Hukuk Genel Kurulu

K : Karar

m : madde

M.K : Medeni Kanun

RG : Resmi Gazete

s : sayfa

S : Sayı

SBFD : Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi

T : Tarih

T.B.K : Türk Borçlar Kanunu

TBB : Türkiye Barolar Birliği

Vb : Ve benzeri

Vd : Ve devamı

YHD : Yargıtay Hukuk Dairesi

GİRİŞ

"5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" bu alanda yapılan en mühim düzenlemedir. 5 Aralık 1951 yılında kabul edilip 12 Aralık 1951 yılında yürürlüğe giren bu kanun, genel olarak incelediğimizde 1 Kasım 1983, 7 Haziran 1955, 21 Şubat 2001, 3 Mart 2004, 14 Temmuz 2004, 8 Şubat 2008 yıllarında değişikliğe uğradığı görülmektedir. Bu kanun son olarak 2 Temmuz 2018 yılında Anayasada yapılan değişiklikler doğrultusunda, Fikir ve Sanat Eserleri Kanun'unun Anayayasa'ya uyum sağlaması amacıyla FSEK da bazı değişiklikler yapılmıştır.

5846 saylı Fikir ve Sanat Eserleri kanunu gelişmiş ülkelerin kanunlarıyla paralel bir biçimde düzenlenmiş olup, eser ve bu eserleri yaratan eser sahiplerinin haklarını koruma altına almıştır. Fikir ve sanat eserleri ve aynı zamanda bu eserleri vücuda getirenlerin koruma altına alınması, toplumun kültür ile bilim hayatında büyük önem arzetmektedir. Toplumun ilerlemesinde büyük rol oynadığı bilinmektedir. Tarihe bakıldığında fikir ve sanat eserlerinin toplumun gelişimindeki önemi ortaya çıkmaktadır, büyük ve gelişmiş medeniyetlerin tarihi incelendiğinde bu toplumların fikir ve sanat eserlerine verdikleri önem göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda fikir ve sanat eserlerinin korunmasının önemi ortaya çıkmaktadır ve dolayısıyla hukuk sistemleri fikri hakları daha etkin halde koruma altına alabilmek için çeşitli düzenlemeler yapmaktadır ve bu hakların ihlal edilmesi halinde çeşitli yaptırımlar öngörmektedir. Çalışmamızın ana konusu Fikir ve Sanat Hukukunda eser ve eser sahibi oluşturmaktadır. Bunun yanısıra komşu hak sahiplerinede çalışmamızda değinmekteyiz.

Çalışmamız dört ana bölümden oluşmaktadır. Fikir ve sanat eserleri ve bu eserlerin sahiplerinin korunmasının önemini daha iyi anlatabilmek için ilk bölümde konunun tarihi seyrine değinip eser ve eser sahibinin ilk ve orta çağdan günümüze kadar ne anlamlara geldiği, tarihteki gelişimleri ve ayrıca ulusal ve uluslararası

alanlardaki bu konuya ilişkin düzenlemeleri inceleyip, son olarak bu konuyla ilgili geçmişten bugüne türkiyedeki gelişmeleri ve yapılan düzenlemeleri inceleyeceğiz.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, tezin ana konularından biri olan eser kavramını anlatacağız. Bu doğrultuda Türk Fikir ve Sanat Hukukundaki eser kavramını daha iyi ele alabilmek için ve Türk Borçlar Kanunu 470. maddesindeki eser sözleşmesi ile karıştırılmaması için ilk önce TBK. 470. maddedeki eser kavramına kısaca değindikten sonra, FSEK açısından eser kavramını ele alıp, fikri çabanın sonucunda vücuda getirilen bir fikri ürünün eser sayılabilmesi için FSEK' a göre eserin unsurları, eserin türlerini ele alıp inceleyeceğiz.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, tezin diğer ana konusu olan eser sahipliğini inceliceğiz. Bu incelemeyi yaparken ilk önce FSEK açısından eser sahibinin kim olduğu, tüzel kişiler ve gerçek kişiler açısından eser sahipliği, eser sahibinin manevi ve mali haklarını inceleyeceğiz.

Çalışmanın son bölümünde ise, eser sahibinin hakları ile bağlantılı hak sahiplerini ele alacağız. Bağlantılı hak sahiplerini anlatırken, komşu hak sahipleri, icracı sanatçılar, fonogram yapımcıları, radyo ve televizyon kuruluşları ve film yapımcıları gibi fikir ve sanat eserlerine yaptıkları tespitler ile katkıda bulunan ancak yaptıkları bu katkı ve tespitler eser niteliğinde olmayan, diğer taraftan yaptıkları bu katkılar nedeniyle eser sahibinin hakları ile bağlantılı haklara sahip olma hakkını kazanan , ama eser sahibinin hakları ile nitelik itibariyle farklı olan hak sahiplerini inceleyeceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKU ALANIN'DAKİ TARİHİ GELİŞİM

I. İlk Çağ ve Orta Çağ Dönemi

M.Ö. 3000'li yıllar yazının ve eser mahiyetine sahip olan yaratımların vücut bulduğu ilk dönemdir [1].

İlk çağ'da kültür düzeyinin yüksek olmasına rağmen, fikri ürün ve onların yaratıcıları korunmamaktaydı[2]. Bu dönemde fikri yaratımlar üzerlerinde varlık buldukları maddi eşyalardan başka bir varlığa sahip oldukları düşünülmüyordu[3]. Bu döneme hakim olan ilke "bir şeyin aslına sahip olan kimse onun teferruatına da sahip olur" ilkesidir[4]. Örneğin bir hikayenin yazılı olduğu bir kağıda sahip olan biri o hikayenin de sahibi sayılır ve dolayısıyla maddeye sahip olan kişi eserden istediği gibi yararlanabiliyordu. Dolayısıyla fikri çabanın sahiplerinin manevi veya iktisadi yönden korunmalarına gerek duyulmuyordu[5].

---

1 YÜKSEL, Mehmet; **Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihsel Temelleri**, FMR Dergisi, 2001, C.1, S. 2, s. 90.

2 TEKİNALP, Ünal; **Fikri Mülkiyet Hukuku**, Güncelleştirilmiş 5. Baskı, İstanbul, 2012, s. 83.

3 TOPÇUOĞLU, Hamide; **Fikri Haklar Ders Notları**, Ankara, 1964, s. 3.

4 YARSUVAT, Duygun; **Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları**, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul, 1984, s. 18.

5 EREL, Şafak N; **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, 3. Baskı, Ankara, 2009, s. 36.

Roma hukukuna bakıldığında fikri haklar ve eser sahiplerinin haklarını koruyan düzenlemeler bulunmamaktadır. Çünkü bu dönemde eser sahibinin yarattığı eseri çoğaltıp kamuya sunma imkanı bulunmuyordu. Genellikle el yazısı olan edebiyat eserleri tek bir nüsha halinde kalmaktaydı. Sözü geçen bu nüshalar da sadece beliri statülere sahip olan aristokrat sınıfının ulaşımına açık kütüphaneler de saklanmaktaydı[6].

Fikri ürünün mekanik olarak çoğaltılmasının mümkün olmaması nedeniyle bu dönemde fikri ürün ekonomik bir değere sahip değildi ve dolayısıyla bu ürünün tanınması ve sahibinin koruma altına alınması da söz konusu değildi. Tiyatro eserleri oynanıyor, şiirler gösterilerde okunuyor, ama bunlara ait yazılı metinler elden ele dolaşmıyordu[7].

Eski Yunan'da eserleri çoğaltma ve kamuya sunma imkanı sınırlı olmasıyla birlikte, yazma eserler büyük öneme sahipti. Diğer kişilere ait olan eserlerin bazı kişiler tarafından toplanıp kolektif bir çaba ürünü olarak bir araya getirildikleri ve ellerindeki bu kopyaları başkalarına kiraya verildikleri bilinmektedir[8]. Buna rağmen, Eski Yunan'da bir eseri yaratıp onun sahibi olan kişinin eserden kaynaklanan haklara sahip olduğunu söylemek pek mümkün değildir[9]. Eser sahiplerinin eserden doğan mali haklarının korunmadığı bu dönemde eser sahiplerine bazı manevi menfaatlerin tanındığı görülmektedir. Eski Roma ve Yunan döneminde bir eseri kendisine mal eden kişinin bu eylemi bir kamu suçu olarak görülmekteydi. Bu kişinin cezalandırılmasına ilişkin

---

6 YÜKSEL, s. 2.

7 TEKİNALP, s. 84.

8 GİRİTLİOĞLU, Necla; **Yayın Sözleşmesi (Doktora Tezi)**, İstanbul, 1967, s. 1-2.

9 GÖKYAYLA, Emre; **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, 2. Baskı, Ankara 2001, s. 29.

kurallara rastlanmaktadır. Bu eylemler hırsızlık ve şerefsizlik suçu olarak değerlendirilmiştir ve bu fikri hırsızlığın kınandığı görülmektedir[10].

İlk çağda birçok şiir ve hikaye gerçek sahibi olmayan kişiye mal edilmiş veya birden fazala sahibi olmasına rağmen bir kişi o eserin sahibi olarak tanınmıştır. Bu dönem birçok eserin sahipsizliğine neden olmuştur ve böylece eserlerde anonimlik doğmuştur[11].

Anonimlik, Orta çağ döneminde de devam etmiştir ve bu çağın en belirgin özelliklerindendir[12].

II. İmtiyazlar Dönemi

Orta çağın sonlarına doğru matbaanın icadıyla eserlerin hukuki anlamda korunması açısından yeni bir dönem başlamıştır. Çünkü eserleri çok sayıda çoğaltma imkanı ortaya çıkmıştır. Bu yüzden matbaanın icad edilmesi fikri hakkın korunup gelişmesi yönünden dönüm noktasıdır. Bu dönemde büyük yatırımların matbaa faaliyetlerine girmesinden önce[13] eserler serbestçe kopyalanıp çoğaltılabiliyordu ve eseri yaratıp ortaya koyan eser sahibinin bu bakımdan korunmasına gerek olmadığı düşüncesi hakimdi.

Matbaanın icad edilmesiyle, fikri haklarla ilgili basım imtiyazlarının kabül edilmesi önemli bir adım ve gelişme olmuştur. O döneme dek el yazısıyla ve yalnızca belirli miktarda çoğaltılıp kamuya sunulabilen eserleri, artık matbaanın icadıyla birlikte

---

10 EREL, s. 36; YARSUVAT; s. 18.

11 TEKİNALP, s. 84.

12 TEKİNALP, s. 85.

13 EREL, s. 36.

sınırsız sayıda çoğaltılıp kamuya sunulabilmiş ve bu yoldan gelir elde eden girişimci bir sınıf oluşmuştu[14].

İlk basımı yapan matbaacılar basım faaliyeti için koydukları sermayeyi korumak amacıyla ve bastıkları eserin başkası tarafından basılmasına engel olmak için itirazda bulundular; çünkü ilk basımı yapanlar ilk adım olarak satma şansı yüksek olan bir müsvedde bulup basıma hazır hale getirmek zorundaydı [15]. Bunun için çok masraf yapmaları gerekiyordu. Buna karşılık sonraki basımları gerçekleştiren diğer matbaacılar çok daha düşük bir maliyetle basımı yapabilmekteydi. Dolayısıyla haksız rekabet durumu söz konusu olmuş ve bu yüzden ilk basımı yapan matbaacılar itiraz etmeye başlamıştır. Bunun neticesinde belli bölge ile belli zaman içinde eserin yalnızca bir matbaacı vasıtasıyla basılması, idari otoritenin "basım imtiyazı" vermesiyle mümkün hale gelmiştir[16]. Yazar hakkını ortadan kaldıran yayınevi mülkiyeti, verilen bu imtiyazlar neticesinde ortaya çıkmıştır[17]. Eserin başkası tarafından basımını engellemek yönünde verilen basım ve matbaa imtiyazları zanaat tekelleri niteliğindeydi ve verilen imtiyazların bu niteliği giderek "matbua mülkiyeti" düşüncesini ortaya çıkarmıştır. O denli ki matbaacılar eser sahiplerine bir ücret ödeyerek onların yarattıkları eserin sahibi haline gelmekteydi[18].

---

[14] AYİTER, Nuşin; **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri (En Son Değişiklikler)**, Ankara, 1981 s. 17; EREL, s. 36.

[15] EREL, s. 36.

[16] EREL, s. 36; ÖZTAN, Fırat; **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, Ankara, 2008, s. 26; YÜKSEL, s. 12.

[17] TEKİNALP, s. 86.

[18] EREL, s. 36-37; TOPÇUOĞLU, s. 5; AYİTER, s. 17-19.

İngilizcede "copyright" ifadesi bugün eser sahibinin eserden kaynaklanan haklarını anlatmak için kullanılıyor. O devirde ise bir matbaacının başka matbaacılar karşısında sahip olduğu çoğaltma tekeli ve imtiyazını anlatmak için kullanıyordu[19].

1556-1557 yıllarında İngiltere'de krallık Fermanıyla Kitapçılar Loncası kurulmuş ve basım imtiyazı münhasıran bu loncaya verilmiştir[20]. Böylece ilk imtiyaz, İngiltere'de ve bu krallık fermanıyla verilmiştir. Bu fermanın asıl amacı eser basımlarını kontrol altında almak ve eserin başkaları tarafından basılmasını engellemek ile eserin ilk baskısını yapan matbaacıların zarara uğramasını önlemekti[21].

İngiltere'de yayınevi mülkiyeti 1662 yılında Lisans Verme Kanunuyla düzenlenmiştir[22]. Bu kanunla Lonca üyeleri Kitapçılar Loncası'nda tutulan sicile basım imtiyazını aldıkları eseri kaydetmek zorundaydı. Eserini tescil ettiren sürekli olan bir korumadan yararlanabiliyordu. Böylece lonca üyelerine ayrıcalıklı bir koruma sağlanıyor ve tüm üyeler birbirinin haklarına karşılıklı olarak saygı göstermek zorundaydı. Bu kanuna göre basım imtiyazına sahip olanlar kitabın içinde hristiyanlığa, devlete, ahlaka aykırı yazılar bulunmadığına ilişkin bir belge kitabın üzerine basmak zorundaydı. Bu yasa 1694'te uygulamadan kaldırıldı[23].

---

19 AYİER, s. 19; EREL, s. 37; ÖZTAN, s. 28; TEKİNALP, s. 86; TOPÇUOĞLU, s. 8-9; YARSUVAT, s. 21; YÜKSEL, s. 14.

20 TEKİNALP, s. 86; ÖZTAN, s. 28.

21 KILIÇ, Bilge; **Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser Sahipliği (Yüksek Lisans Tezi)**, Ankara, 2003, s. 14.

22 TEKİNALP, s. 86.

23 AYİTER, s. 17.

III. Ulusal Kanunlar Dönemi

Bu bölümde yukarıda açıklanmış imtiyazlar dönemi içinde ele alınan gelişimleri takiben ulusal alanda gelişen kanunlaşma hareketlerine göz atacağız.

Ulusal kanunlar döneminde fikri ürünlerden kaynaklanan hakların kanun yoluyla düzenlenme fikri oluşur. Bu doğrultuda eser üzerindeki hakların yayınevleriden alınıp eser sahiplerine verilmesi düşüncesi ortaya çıkmış ve eser sahibine bazı haklar tanınmıştır. 1709 tarihinde İngiltere'de bu anlamda ilk kanun düzenlemesi yapılmıştır[24]. Bu kanunun hedefi yazarın iktisadi menfaatlerini koruyup insanları bilime özendirmektir[25]. 1791 tarihinde Fransa bu kanunu izlemiştir[26]. İngiltere ve Fransa'yı takiben Almanya ve İsviçre gibi başka Avrupa ülkeleri benzer düzenlemeler yapmıştır[27].

Kraliçe Anne kanunu 1709 yılında İngiltere'de çıkarılan bu yöndeki ilk adımdır. Bu kanun eser sahibine bilhassa çoğaltma hakkı ile ilgili inhisari olarak yetki tanıyan mühim bir gelişmedir[28]. Söylediğimiz bu düzenlemenin asıl amacı eser sahibini ekonomik yönden koruyup desteklemek, yeni eserlerin ortaya çıkmasını ve bilimin gelişmesini desteklemektir. İngiltere'de 1882 ve 1888 yıllarında bu düzenlemeyi müzik ve güzel sanat eserleri hakkında düzenlenen bazı hukuki düzenlemer izlemiştir. Kraliçe

---

24 Bu kanun hakkında bkz. AYİTER, s. 20; EREL, s. 37; ÖZTAN, s. 29; TEKİNALP, s. 87.

25 BOZBEL, Savaş; **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, 1. Baskı, İstanbul, 2012, s. 4; GİRİTLİOĞLU, s. 6.

26 EREL, s. 38; ÖZTAN, s. 30; TEKİNALP, s. 87.

27 EREL, s. 38; ÖZTAN, s. 30; TEKİNALP, s. 87.

28 AYİTER, s. 23-24; ÖZTAN, s. 29; YARSUVAT. s. 23-24.

Anne kanununun kapsamı dışında kalan resim, heykel ve bu tip güzel sanat eserleri ile müzik ve tiyatro eserleri ile ilgili; bu eserleri koruma amaçlı bazı düzenlemeler getirilmiştir[29]. 1911 yılında ise bu kanunular yürürlükten kaldırılmış ve yerlerini daha geniş kapsamlı bir kanuna vermişler; 1911 yılında kabul edilip yürürlüğe giren kanun ise 1956 yılında yürürlükten kaldırılıp yerini 1957 tarihinde yürürlüğe giren "Copyright Act" adında fikir ve sanat eserlerine ilişkin genel bir düzenlemeyi ortaya koyan hukuki düzenlemeye vermiştir[30].

Fransa'da ise İngiltere'den daha geç fikri mülkiyet görüşü etkilerini göstermiş buna rağmen Fransa'yı daha çok etkisi altına almıştır. Fransız ihtilâli ile birlikte eser sahibinin eseri üzerinde inhisari bir hakkının olduğu fikri olumlu bir düzenleme olarak kabul görmüştür[31]. 1789 yılında eser sahiplerinin matbaacılar karşısında öne çıkması sonucu bütün imtiyazlar ortadan kaldırılmış ve eser sahiplerinin şöhret ve manevi menfaatlerden öte eserlerinin çoğaltılmasından doğan iktisadi çıkar elde edilebilme düşüncesi kabul görülmüş ve dolayısıyla eser sahibinin yarattığı eser üzerinde istediği gibi tasarrufta bulunması fikri yerleşmiştir[32]. 1791 ve 1793 tarihleri arasında ise fikir ve sanat eserlerinden kaynaklanan haklarla alakalı kanunlar düzenlenmiş; eser sahiplerinin hakları bakımından koruma süreleri öngörülmüştür[33]. 1803-1866 tarihleri arasında tanılan bu hakların kapsamı ve süreleri genişlemiştir[34]. 1957 yılında ise halen yürürlükte olan

---

29 BOZBEL, s. 4; EREL, s. 37.

30 AYİTER, s. 20; BOZBEL, s. 4; EREL, s. 37.

31 AYİTER; s. 21; BOZBEL; s. 4; EREL; s. 38; ÖZTAN; s. 30; TEKİNALP, s. 90.

32 AYİTER; s. 21; GİRİTLİOĞLU; s. 7; TEKİNALP, s. 90.

33 ÖZTAN; s. 30.

34 AYİTER, s. 19; BOZBEL, s. 4-5; EREL, s. 38; ÖZTAN, s. 30.

"Edebi ve Sınai Mülkiyet Hakkında Kanun (la propriété littéraire et artistique)" yürürlüğe girmiştir[35].

Almanya'da siyasi birlik ve bütünlüğün sağlanmasının geç olması nedeniyle fikir ve sanat eserleriyle alakalı yasal düzenlemelere geç kavuşmuştur[36]. 1815 yılında Viyana kongresinde fikri mülkiyeti koruma amaçlı düzenlemenin sağlanması istenmiş ama bu girişim sonuçlandırılamamıştır. 1837 yılında bu konuda ilk defa bir düzenleme yapılmış ve "Prusya Bilim ve Sanat Eserleri Üzerindeki Mülkiyetin Korunması Kanunu" kabul edilmiştir[37]. Bu düzenlemeye göre gerek ilim ve edebiyat eserleri gerek eser sahibinin manevi hakları gerek müzik ve tiyatro eserlerinin sahiplerinin manevi hakları koruma altına alınmış, aynı zamanda izinsiz baskı yasağı da getirilmiştir. Ayrıca bu eserlerin koruma süreleri hakkında da bazı düzenlemeler yapılmış; koruma süresi sahibinin ölümünden 30 yıl sonraya kadar genişletilmiştir[38]. 1871 yılına kadar önemli bir değişiklik olmamıştır. Edebiyat ve müzik eserleri kanunu 1901 yılında düzenlenmiş ve bu kanunun yerine geçmiştir. Güzel Sanat Eserleri ve Fotografi Kanunu ise 1907 yılında yürürlüğe girmiştir[39]. 1965 tarihinde ise "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" yürürlüğe girmiştir[40].

Amerika Birleşik Devletleri'nde ise Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku İngiliz hukukunun tesiri altında kalmış ve İngiliz hukuku düşüncelerine dayanmaktadır. 1790 yılında, yeni ABD Anayasası ile birlikte ABD "Telif Hakları Kanunu" ilk kez kabul edilip

---

35 EREL, s. 38; GÖKYAYLA, s. 26; ÖZTAN, s. 30.

36 BOZBEL, s. 4-5; EREL, s. 38; TEKİNALP; s. 90.

37 BOZBEL, s. 5; EREL, s. 38; ÖZTAN, s. 30.

38 AYİTER, s. 22; ÖZTAN s. 30-31.

39 AYİTER, s. 22.

40 BOZBEL, s. 5; EREL, s. 38.

yürürlüğe girmiştir. Ama bu kanun sadece haritalar ve kitapları koruma altına almıştır. Bu kanun zaman içerisinde genişletilip diğer eserleri de koruma altına almıştır. ABD Telif Hakları Kanunu'nda, 1831-1976 yılları içerisinde esaslı ve genel değişiklikler yapılmıştır[41]. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri dünya telif hakları sözleşmesinin üyelerinden biridir[42].

IV. Uluslararası Alandaki Gelişmeler

18. yy'ın sonlarında ve 19.yy'da daha önce de anlattığımız gibi Avrupa ülkelerinde çeşitli kanunlaştırma hareketleri olmuş ve bu hukuki düzenlemelerle fikir ve sanat eserleri koruma altına alınmıştır. Buna rağmen ulusal yasaların fikir ve sanat eserlerinin evrensellik özelliği karşısında yeterli olmadığı belirlenmiştir. Çünkü fikir ve sanat eserlerinin korunması ulusal kanunlarla ve ülke içinde bu kanunlara dayanarak kolayca sağlanılıyor, ancak yabancılar tarafından gelişen herhangi bir ihlal veya eser ve eser sahibinin haklarına tecavüz durumunda bu saldırılar önlenemiyor ve yetersiz kalıyordu. Dolayısıyla böyle bir eksiklik karşısında fikir ve sanat eserlerinden doğan hakları koruma altına alma amacıyla ülkeler aralarında karşılıklılık esasına dayalı ikili anlaşmalar yapmaya başladılar. Örneğin: fikir ve sanat eserlerini ulusal alanda korumada ön ayak olan Fransa ve İngiltere aralarında ikili anlaşma yaptılar ama bu anlaşma yine yetersiz kalıp sorunu çözemedi çünkü bu ikili anlaşmanın uygulama alanları sınırlıydı ve bu sorunu çözecek niteliğe sahip degillerdi[43]. Dolayısıyla 19. yüzyılın sonuna doğru iki

41 BOZBEL, s. 5.

42 AYİTER, s. 21.

43 EREL, s. 38.

taraflı anlaşmalar yerlerini uluslararası ve çok taraflı anlaşmalara bırakmıştır. Çünkü bu uluslararası anlaşmaların uygulama alanı daha genişti ve fikir ve sanat eserlerini uluslararası anlamda daha kolay koruma altına alabiliyordu[44]. Şimdi bu uluslararası anlaşmaların bazılarına kısaca değineceğiz.

A. Bern Sözleşmesi

Fikir ve sanat eserlerine ilişkin düzenlenen ilk uluslararası sözleşme "Bern Sözleşmesi" dir[45]. Bu sözleşme 1886 yılında İsviçre ülkesinin Bern şehrinde Fransa, İspanya, Belçika, Haiti, İngiltere, Almanya, Tunus, İsviçre, Liberya ve İtalya'nın katılımıyla bir uluslararası konferans sonucu düzenlenmiş olan bir sözleşmedir[46]. Bu sözleşme 5 Aralık 1887 yılında yürürlüğe girdi. Bu sözleşmenin sonucunda tüzel kişiliğe sahip olan Bern Birliği eser sahiplerini korumak amacıyla kuruldu. Bern sözleşmesinin amacı fikir ve sanat eserleri sahiplerinin haklarını hem sözleşmeye üye ülkelerde hem de kendi ülkelerinde koruma altına almaktı[47]. Sözleşmede öngörülen koruma, bir yandan sözleşmeye taraf ülkelerin "milli işlem" esasıyla yani ülkelerin iç hukukularında daha

---

44 EREL, s. 38.

45 ÖZTAN, s. 38; TEKİNALP, s. 67.

46 BOZBEL, s. 6; EREL, s. 39; ÖZTAN, s. 38.

47 AYİTER, s. 24-25; BOZBEL, s. 7; EREL, s. 39; KILIÇOĞLU, Ahmet; **Sınai Haklarla Karşılaştırılmalı Fikri Haklar**, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, 2017, s. 31; TEKİNALP, s. 68.

geniş kapsamlı korumayı saklı tutarken, diğer yandan eser sahiplerine asgari haklar[48] sağlamaktadır[49].

Bern Sözleşmesi 1896, 1908, 1914, 1928, 1948,1967, ve 1979 da bazı değişikliklere uğramıştır. Bern sözleşmesinde yapılan bu değişikliklerle, eser sahiplerine verilen asgari hakların sayısı çoğalmış ve aynı zamanda yeni düzenlemeler eklenmiştir[50].

Türkiye 1951 yılında Bern sözleşmesinin 1948 yılında düzeltilmiş metnini kabul etmiş ve en son 4117 sayılı kanunla 12 Temmuz 1995 tarihinde 22341 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan bu sözleşmenin en son düzenlenen şekline katılmıştır. Bunun sonucunda Bern sözleşmesi artık Türkiye'nin iç hukukunun bir bölümü haline gelmiştir[51].

B. Amerika Kıtasındaki Devletler Arasındaki Sözleşmeler:

1889 yılında "Montevideo" Sözleşmesi Amerika Kıtasının bazı ülkeleri yani Arjantin, Bolivya, Paraguay, Brezilya, Peru ve Uruguay arasında imzalanan, fikir ve sanat eserlerine ilişkin düzenlenen ilk sözleşmedir. Bu sözleşmede de aynı Bern Sözleşmesi gibi amaç, eserler ve eser sahiplerinin haklarını karşılıklı bir şekilde garanti altına almaktır[52]. Bu sözleşmeyi Mexico Sözleşmesi (1902 yılında), Rio de Janeiro (1906 yılında), Buenis Aires sözleşmesi (2010 yılında), Caracas Sözleşmesi (1911 yılında)

48 AYİTER, s. 24-25; EREL, s. 39, ÖZTAN, s. 40; TEKİNALP, s. 68.

49 EREL, s. 39; ÖZTAN, s. 40; TEKİNALP, s. 68.

50 BOZBEL, s. 7; EREL, s. 39; KILIÇOĞLU, s. 31; ÖZTAN, s. 39.

51 BOZBEL, s. 8; EREL, s. 39-40; TEKİNALP, s. 69.

52 BOZBEL, s. 8; ÖZTRAK, İlhan; **Fikir ve Sanat Eseri Üzerindeki Haklar,** 2. Baskı, Ankara, 1977, s. 9.

Meksika Sözleşmesi (1928 yılında) ve Washington Sözleşmesi (1946 yılında) İzlemiştir[53]. ABD sözü geçen bu anlaşmalardan yalnızca Mexico ve Buenos Aires Sözleşmesi'ne imza atmıştır[54].

Son olarak 1946 yılında 12 Amerika Cumhuriyeti arasında imzalanan Washington Sözleşmesi ile bütün bu devletler arasındaki imzalanan çok taraflı ve iki taraflı anlaşmalar uygulamadan kaldırılmıştır. ABD, bu anlaşmaya katılmamıştır[55].

C. Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi

"UNESCO"nun önayaklığıyla yılında Cenevre'de yapılan toplantının sonucunda "Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi" ne imza atılmıştır[56]. Telif Hakları Sözleşmesi'nin amacı fikri hukuk ile ilgili Avrupadaki ülkeler ile Amerika Kıtasındaki ülkeler arasında mevcut olan hukuki sistemdeki farklılıkları uzlaştırıp yok etmek ve bununla birlikte fikir ve sanat eserleri açısından kıtalar arası ve daha geniş çapta bir koruma sağlamaktır[57]. Bu sözleşme, eser sahiplerini koruma anlamında Bern Sözleşmesine göre daha az bir koruma sağlamaktadır ama işlevsel olarak iki hukuk sistemi arasında köprü kurmaktadır[58]. Ayrıca

---

53 EREL, s. 40; GÖKYAYLA, s. 38; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s.10.

54 BOZBEL, s. 9; EREL, s. 40.

55 BOZBEL, s. 9; EREL, s. 40; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar) s. 11.

56 BOZBEL, s. 10; EREL, s. 41; GÖKYAYLA, s. 38; KILIÇOĞLU, s. 32; ÖZTAN, s. 49 TEKİNALP, s. 70.

57 BOZBEL, s. 10; EREL, s. 41; ÖZTAN, s. 49.

58 AYİTER, s. 26; EREL, s. 41; GÖKYAYLA, s. 38; TEKİNALP, s. 70.

bu sözleşmede de aynı Bern Sözleşmesi gibi eser kavramı tanımlanmamış, hukuki koruma altına alınacak eser türleri örnek olarak sayılmıştır.

Bugüne kadar birçok ülke Telif Hakları Sözleşmesine üye olmuş. Bu sözleşmeye katılan devletlerin çoğu Paris ve Bern Anlaşmalarına da üyeler. Ancak Türkiye halen Telif Hakları Sözleşmesi'ne katılmamıştır[59].

D. Roma Sözleşmesi

1961 tarihinde 18 ülke tarafından imzalanan Roma Sözleşmesi 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme ile komşu hakların koruma altına alınması amaçlanmıştır. Söylediğimiz gibi Roma Sözleşmesi ile fikir ve sanat hukukuna "komşu haklar" ismi altında bir bölüm ilave edilmiş. Roma Sözleşmesi ile yayın kuruluşlarının, plak yapımcılarının, icracı sanatçıların, radyo kuruluşlarının hakları ve onlar için temin edilen himayenin sınır ve kapsamı, bu haklardan yararlanma koşullarının belirlenmesi, komşu hak sahiplerini oluşturanlara verilecek koruma süreleri ve buna benzer konular yer almaktadır[60].

---

[59] BOZBEL, s.11; DARDAĞAN, Esra; **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı**, s. 38; EREL, s. 41; ÖZTRAK, İlhan; **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Korunması Yönünden Pozitif Hukuktaki Tarihi Gelişim**, SBFD, 1970, C. 25, S. 3, s. 4.

[60] Sözleşmenin hükümleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EREL, s. 41 vd.

E. Stockholm Sözleşmesi

"Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü" (WIPO) 14.07.1967 de Stockholm şehrinde yapılan bir anlaşmayla tesis edilmiştir. "WIPO"nun hedefi, fikri mülkiyet ile ilgili kavramları dünyada yerleştirip gelişmesini sağlamak. Ayrıca bu yönde devletlerle ve gerekirse uluslararası tesislerle iş birliği içine girmektir[61]. Örgütün görevleri arasında fikri haklar konusunda ülkelerin ulusal kanunlarının birleştirilmesine yardımcı olmak, evrensel kültürün korunmasını sağlamak, Paris ve Bern Kuruluşlarının idari görevlerini yapmak, fikri hakların koruma alanını geliştirip bu mevzu ile ilgili teknik ve hukuki yardım isteyen ülkelere yardımda bulunmak, fikri mülkiyete ilişkin uluslararası siciller tutup bütün bu mevzularda gereken bilgileri yayınlamak yer alıyor[62]. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) 1974 tarihinde birleşmiş milletler örgütünün uzman bir kuruluşu haline gelmiştir[63]. Türkiye 14 Ağustos 1975 tarihinde bu sözleşmeye Bakanlar Kurulu kararıyla katılmıştır[64].

F. Cenevre Sözleşmesi

29.10.1971 de 32 ülkenin katılımasıyla "Cenevre Sözleşmesi" kurulmuş ve bugüne kadar birçok ülke bu sözleşmeye katılmıştır. Cenevre Sözleşmesinin amacı

---

61 BOZBEL, s. 10; EREL, s. 40; KILIÇOĞLU, s. 31.

62 BOZBEL, s. 10; EREL, s. 40.

63 BEŞİROĞLU, Akın; Fikir Hukuku Dersleri, 4. Bası, İstanbul, 2006, s. 25; KILIÇOĞLU, s. 32.

64 BOZBEL, s. 10; EREL, s. 40; KILIÇOĞLU, s. 32.

fonogramların izinsiz çoğaltılmasına karşı yapımcıların korunmasıdır. Bu sözleşme kısa ve 13 maddelik bir anlaşma olmasına karşın önemli düzenlemeler içermektedir. Cenevre sözleşmesininhedefi, fonogramların izin alınmadan çoğaltılmasına engel olmak ve aynı zamanda eser sahipleri, fonogram yapımcıları ile icracı sanatçılarının haklarının korunmasını sağlayıp zarara uğramalarını engellemektir[65]. Türkiye bu sözleşmeye taraf olmamıştır.

G. Ticaret İle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Sözleşmesi (TRIPS-GATT)

"TRIPS Sözleşmesi", 1993 Uruguay'da yapılan bir Müzakere çerçevesinde hazırlanmıştır. 15 Nisan 1994 tarihinde imzalanmış olan bu sözleşme, 1 Ocak 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. "GATT Sözleşmesi" ne (Ticaret ve Tarifeler Genel Sözleşmesi) üye delvetler fikri mülkiyete ilişkin daha etkili bir uluslararası himayenin gerekli olduğunu fark ederek, bu konuda uluslararası bir sözleşmeyi düzenlemeye başlamışlardır. Hazırlanan bu yeni sözleşmenin amacı, devletlerinde fikri hakların koruma altına alınmasının gerekli olmasının yanısıra bu himayeyi sağlayamayan ülkelere ticari yaptırım ve cezalar uygulanması yoluyla korumanın daha etkili bir hale gelmesini mümküm kılmaktı[66].

GATT-TRIPS Metninde, Bern Anlaşması ile koruma altına alınan eser türleri kapsamı daha geniş hale gelmiş, veri derlemeleri fikri eser kategorisinde, bilgisayar programları ise edebi eser kategorisinde koruma altına alınmıştır. Bunun yanı sıra kiralama hakkına, korsan ürünlerin imhası ve gümrüklerde el koyma hakkına da yer

---

65 EREL, s. 44.

66 KILIÇ, s. 28.

verilmiştir[67]. Ama manevi hakların korunması kapsam dışında bırakılmıştır. Kiralama hakkı, korunma süresi ve münhasır haklara yapılacak kısıtlama ve istisnalar bu anlaşmanın kapsamını oluşturmaktadır[68]. 1995 tarihinde Türkiye bu anlaşmanın metnini kabul etmiş ve 22213 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

H. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü Telif Hakları Anlaşması

Bu Sözleşme 20.12.1996 da 157 ülke ve birçok sivil toplum kuruluşunun iştirak etmesi ile "Dünya Fikri Mülkiyet örgütü (WIPO)" tarafından düzenlenmiş olan bir konferans sonucu onaylanmıştır. Bahsi geçen sözleşmenin amacı Bern Sözleşmesinin kabul edilmesinden sonra oluşan gelişmeler ile bu sözleşmenin kapsamı dışında kalan konuları ve eksiklikleri ortadan kaldırmak, böylece sanat ve edebiyat eserleri sahiplerinin haklarının etkili bir şekilde korunması devam ettirmektir[69].

V. Türkiye'deki Gelişmeler

A. Osmanlı Dönemi

Avrupa'daki "Matbaa imtiyazları" na benzer imtiyazlar "inhisar" adı altında Osmanlı döneminde Türkiye'de de ortaya çıkmıştır[70]. 1850 yılında "Encümen-i Daniş Nizamnamesi" yazar hakları açısından bu döneminde ortaya çıkan ilk metindir.

---

67 DARDAĞAN, s. 42-43; TEKİNALP, s. 66.

68 DARDAĞAN, s. 42, 43.

69 KILIÇ, s. 30.

70 EREL, s. 46.

Nizamname vasıtasıyla eser sahiplerine telif hakkı tanımış ve "kayd-ı hayat" şartı ile eser sahiplerine imtiyaz verilmiştir. Nizamname de eserlerin incelemesinden sonra yazara telif hakkı verileceği belirlenmiştir. Bu inceleme aslında sansür niteliğinde bir incelenmeydi ve bu düzenlemeyle sansür de yasal hale gelmişti. "Telif" kelimesi ilk kez bu nizamnamede kullanılıp böylelikle eseri yaratan şahsın mali hakka sahip olma imkanı ilk kez kabul görmüştür[71]. İnhisar bir çeşit matbaa mülkiyeti anlamına gelmip yazarın eserinden kaynaklanan hakkıyla bir alakası yoktu. Çünkü eser sahibinin izni alınmadan eseri basma imkanı yoktu. Ayrıca eser sahibinin izni olmaksızın eseri basmak veya bir kez basılması halinde basılmış nüshalar bitmeden diğer matbaalar vasıtasıyla yeni basımların yapılması yasaktı[72].

1857 yılında çıkarılan nizamnameyle ile imtiyazlara son verilmiş[73]. Böyelikle eser sahiplerinin haklarının korunması adına mühim bir adım atılmıştır. Bu düzenlemeye göre yazılı eseri basacak matbaacı ile eser sahibi istediği gibi aralarında anlaşma yapabilmekteydi. Buna göre aralarında yaptıkları anlaşmadan fazla sayıda basım yapılıması halinde cezalandırma söz konusu olabilecekti. Ayrıca Nizamnamede yapılan düzenlemeler dahilinde eser sahibi eserleri üzerinde hayatı boyunca imtiyaza sahip olmaktaydı[74].

1872 de nizamnameye eklenen bir maddeye göre yazarlar yazdıkları kitaplar üzerindeki haklara 45 yıla kadar sahip olup eser sahibinin ölmesiyle birlikte bu hakkın

---

71 BOZBEL, s. 19; GİRİTLİOĞLU, s. 12; GÖKYAYLA, s. 40; KILIÇOĞLU, s. 34; TEKİNALP, s. 87; YARSUVAT, s. 38.

72 AYİTER, s. 29; EREL, s. 46-47; TOPÇUOĞLU, s. 11.

73 AYİTER, s. 30; EREL; s. 47.

74 KILIÇOĞLU, s. 34; ÖZTAN, s. 58; YARSUVAT, s. 38.

eser sahibinin mirasçılarına geçeceği belirtilmiştir. Ayrıca tercümelerde ise imtiyaz süresinin 20 yıl olup asıl kitabın tekrar çevrilmesinin serbest olacağı da bu nizamnameye eklenen konulardandır[75].

8 Mayıs 1910 tarihinde düzenlenen "Hakkı Telif Kanunu" fikri haklar konusunda düzenlenen ilk temel kanunundur. Bu kanun telif haklarını "Hakkı Temellük" olarak tanımlayıp koruma altına almıştır. Bu düzenlemeye göre koruma sadece eserlerin tescilinden sonra mümkün olacaktır. Koruma süreleri ise eser sahiplerinin ölümüne dek ve ölmesinden sonra da 30 sene olarak tayin edilmiştir. Bu kanunda taklit suç sayılarak ona ceza belirlenmiştir. Bu kanun 1952 de "5846 sayılı FSEK" yürürlüğe girinceye dek uygulanmıştır[76].

B. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi

Cumhuriyet döneminde, 1923 tarihinde imzalanan "Lozan Sözleşmesi"nin eki olan "Ticaret Anlaşması"nın üçüncü faslının 14. ile 15. maddeleri Türkiye'nin edebi sınai ve artistik mülkiyetinin korunması ile alakalı uluslararası anlaşmaya bir yıl zarfında katılmasını gerektirmiştir. Türkiye çeviri eserlere ihtiyacı olduğunu belirterek, Bern Sözleşmesine katılmayı yabancı eserlerin Türkçeye çevirilmesi halinde eser sahiplerine telif hakkı ödenmemesi ihtirazi kayıdıyla muvafakat etmiştir. Ama "Bern Sözleşmesi"ne taraf olan ülkelerin Türkiye'nin bu şartına itiraz etmeleri sonucu Türkiye'nin Lozan

---

[75] AYİTER, s. 30; EREL, s. 47; GÖKYAYLA, s. 41; KILIÇOĞLU, s. 34; ÖZTAN, s. 58; YARSUVAT, s. 38.

[76] Bu kanunun içeriği ve değerlendirmesi için bkz. AYİTER, s. 29-30; EREL, s. 47; GÖKYAYLA, s. 41.

Anlaşmasıyla üstlendiği 12 ay içinde Bern Sözleşmesine katılma taahhüdü hukuki değerini kaybetmiştir. Türkiye uzun bir süre gecikmeyle 20.08.1951 tarihinde 5777 sayılı kanun vesilesiyle "Bern Sözleşmesi"ne katılabilmiştir. Türkiye bu defa çeviri eserler konusunda bir ihtirazi kayıt koymuş ve buna göre 10 yıl önce yayınlanmış olan eserlerin Türkçeye çevrilmesi hiçbir bedel ödemeden yapabilirler. Bu kez Bern Sözleşmesi'ne taraf devletlere bu şartı kabul ettirebilmiştir[77].

Türkiye'nin Bern Sözleşmesi'ne katılmaya hazırlandığı dönemde "Hakkı Telif Kanunu" nun yetersiz kaldığı belli olmuş ve bu nedenle "Bern Sözleşmesi"ndeki düzenlemeler ile intibak halinde olan bir yasanın düzenlenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. Bu doğrultuda 1951 tarihinde "Prof. Dr. Ernest Hirsch" aracılığıyla hazırlanıp "Bern Sözleşmesi" ile uyumlu olmasına özen gösterilen FSEK kabul edilerek 1952 de uygulanmaya başlamıştır[78].

1983 yılında FSEK'da bazı değişiklikler yapılmıştır. Çünkü bu kanun çağdaş fikri hukuk zihniyeti ile uyumlu olmasına karşın bazı eksiklikleri de içinde barındırıyordu; mesela eser sahiplerinin haklarını aramak konusunda zayıf ve yetersizdi, meslek birliklerinin gerektiği kadar etkin olmaması[79] ile fikri çabaya saygının gereğince oluşmuş olmaması gibi eksiklikler yüzünden bu kanunda bazı değişiklikler yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak 1983 tarihinde bu değişiklik yapılmıştır. Yapılan bu

---

77 EREL, s. 48; GÖKYAYLA; s. 42; KILIÇOĞLU, s. 35; ÖZTAN, s. 59-60.

78 5777 sayılı Edebiyat ve Sanat Eserlerini Korumak İçin Kurulan Bern Birliği'ne Katılma Konusunda Hükümete Yetki Verilmesine Dair Kanun da aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.

79 EREL, s. 49.

değişiklikle Türkiye'de fikir ve sanat eserlerinden doğan hakların korunması alanında büyük gelişmeler elde edildi.

1995 yılında 5846 sayılı FSEK'da 4110 sayılı kanun aracılığıyla bazı değişiklikler yapılmıştır. 2001 yılında ise Fikri haklara ilişkin cezaların caydırıcı olmaması sebebiyle 4630 sayılı kanunla bu ihtiyaca cevap veren hükümler getirilmiştir. Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) kurucu üyelerinden olan Türkiye 1995 tarihinde 4110 ve 4630 sayılı kanunlarla WTO'nun kurucu anlaşmasına ek olan[80] TRIPS Anlaşmasıyala bazı uyumsuzlukları olan hükümler değiştirilmiştir.

2004 de bilhassa korsanlığın önüne geçilmesi, bağlantılı hakların koruma altına alınmasıyla meslek birlikleri ile kurucular arasında meydana gelen problemlerin çözülebilmesi amacıyla Bern Sözleşmesine taraf ülkeler ve Avrupa topluluğu tarafından yapılan eleştiriler neticesinde 5101 sayılı kanunla önemli değişiklikler yapılmıştır[81]. Bu doğrultuda yapılan değişiklikler sadece FSEK ile sınırlı kalmamış bununla birlikte 3984 sayılı radyo ve televizyonların kuruluş ve yayınları kanunu[82], 1580 sayılı belediye kanunu, 3257 sayılı sinema, video ve müzik eserleri kanunu, 2464 sayılı belediye gelirleri kanunu gibi birçok kanunda değişiklik yapılmıştır[83]. 2008 yılında ise 5728 sayılı kanunla FSEK'in 5. Bölümünde düzenlenen "ceza davaları" temel değişikliğe uğramıştır. Son

---

80 BOZBEL, s. 16-17; ÖZTAN, s. 61.

81 ÖZTAN, s. 62; TEKİNALP, s. 88.

82 03.03.2011 tarih ve 27863 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır.

83 TEKİNALP, s. 88.

değişiklik ise 2 Temmuz 2018 yılında Anayasada yapılan değişikliklere uyum sağlanması amacıyla FSEK' bazı değişiklikler yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDA ESER KAVRAMI

I. Borçlar Kanuna Göre Eser Sözleşmesindeki Eser Kavramı

TBK. m. 470 de düzenlenmiş olan "Eser (İstisna) Sözleşmesi"ndeki eser kavramı ile Fikri Haklarda düzenlenmiş olan eser kavramı birbirinden farklı kavramlar olup dolayısıyla birbiriyle karıştırılmamalıdır. TBK. madde 470'te düzenlenen Eser Sözleşmesinin konusunu oluşturan eser kavramı, imal edilen şey olarak belirlenmiştir[84]. Eser Sözleşmesinde bir ücret karşılığında, yüklenici bir şeyi imal etmeyi taahhüt etmektedir. İmal edilen bu şey, maddi nitelikte olabileceği gibi gayrimaddi[85] niteliği olması da mümkündür. İnşaat, tamirat, tadilat gibi imalatlar maddi niteliği olan imalatlar için örnek verilebilir. Diğer taraftan ise yüklenicinin fikiri ve zihni çabası sonucu meydana getirdiği fikir ve sanat eseri gayrimaddi nitelikteki imalatlar için en yaygın örneklerden biridir. Mesela eğer eser sahibi bir yayın evinin siparişi üzerine, mali hakların kullanım yetkisi yayınevine ait olmak üzere bir kitap yazıp hazırlarsa bu gayrimaddi nitelikteki imalat için bir örnektir. Bu durumda TBK'ya göre gayrimaddi nitelikte bir eseri yaratma sözleşmesi söz konusudur[86]. Diğer taraftan FSEK'ya göre de bir eserin varlığı söz konusudur. FSEK. m. 18 uyarınca "*aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça; memur, hizmetli ve işçilerin işlerini görürken*

---

84 ATEŞ, Mustafa; **Fikri Hukukta Eser**, Ankara, 2007, s. 22; KILIÇOĞLU, s. 109.

85 Bu kelime, maddi olmayan anlamında kullanılmaktadır.

86 KILIÇOĞLU, s. 109.

meydana getirdikleri eserler üzerindeki haklar bunları çalıştıran veya tayin edenlerce kullanılır". Bu madde sözü geçen durumlarda, eser sahibin kim olduğu ve aynı zamanda eser sahipliğinden doğan hakların sahibinin kim olduğunu tespiti için düzenlenmiştir[87].

Yukarda anlattığmız gibi, Eser Sözleşmesindeki eser kavramı hem maddi ve hem gayrimaddi nitelikteki sonuçları kapsamaktadır. Ancak Fikri Hakalardaki eser kavramı, yalnızca gayrimaddi nitelikteki sonuçları kapsamaktadır. Fikri haklarda, eserin maddi bir cisim üzerinde vücüda getirilmesi söz konusu olabilir ancak eser sahibinin eser üzerindeki hakki o maddi cisim üzerinde değil onu yaratan fikirdedir[88].

Diğer taraftan Eser Sözleşmesindeki imal olan şey mutlaka ekonomik değeri olan varlıklar olmalıdır ancak FSEK bakımından vücuda getirilen esrin korunması için mutlaka ekonomik bir değer taşıması gerekli değildir. Eser sözleşmesindeki eser kavramının asıl ve objektif unsuru, o eserin meydana gelmesi yani imal edilmesi konusunda anlaşılan şeyin mutlaka meydana getirilmesidir. FSEK anlamındaki eser bakımından ise sübjektif unsur yani sahibinin hususiyetini taşıması gerekmektedir. FSEK, ekonomik değeri olan veya olmayan ancak sahibinin hususiyetini taşıyan ve sınırlı sayıda üretilen eserleri fikri eser olarak kabul edip koruma altına almaktadır.[89]

---

87 KILIÇOĞLU, s. 110.

88 KILIÇOĞLU, s. 110.

89 USLU, Ramazan; **Türk Fikir ve Sanat Hukuku'nda Eser Sahipliği (Doktora Tezi)**, Ankara, 2008, s. 11.

II. Genel Olarak

Fikir ve sanat eserleri dar anlamda fikri hukukun konusu oluşturmaktadır. Bu nedenle "eser" kavramının tanımlanması çok önemlidir.

Eser kavramı, günlük dilde farklı anlamlarda kullanılmaktadır[90]. Bireyin fikri çabasının ürünü olan eser, fikri hakların konusunu oluşturmaktadır. Eser olmazsa fikri haktan ve bu alandaki koruma ve yasaların uygulanmasından söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla fikri haklar alanında en önemli yasa olan FSEK. m. 1/B'de bu temel kavram tarif edilmiştir[91]. Bu maddede "*eser sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleridir*" şeklinde tanımlanmıştır. Doktrin açısından fikri hukukta bir zihinsel ürünün eser sayılabilmesi için belli başlı koşullar gereklidir. Bunlardan ilki; ürünün sahibinin özelliğini taşıması unsurudur ki bu unsura subjektif unsur ya da esasa ilişkin unsur denilmektedir. Diğer şartsa objektif unsur ya da şekle ilişkin şart olarak adlandırılan, yasada sayılan eser türlerinden birinin içine girme unsurudur. Bu unsurlar bir eserin varlığını oluşturan kurucu nitelikteki unsurlardır.[92]

---

90 ATEŞ, Mustafa; **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Ankra, 2003, s. 55; ATEŞ, (Eser), s. 21

91 KILIÇOĞLU, s. 113; ATEŞ, (Fikir ve Sanat), s. 56; EREL, s. 52; GÜNEŞ, İlhami; **Eser Sahibinin Manevi Hakları**, FMR Dergisi, 2003, C. 3, S. 4, s. 11; ATEŞ, (Eser), s. 26; ÇANGA, Tarık Mete|; **İnternette Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Korunması**, Ankara, 2007, s. 4- 5.

92 ÜSTÜN, Gürsel; **Fikri Hukukta İşleme Eserler**, İstanbul, 2001, s.5; ATEŞ, (Fikir ve Sanat), s. 56-57.

"Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun amacı; eser sahiplerinin ürettiği fikiri ürünlerin ve bu ürünleri icra eden icracı sanatçıların, seslerin ilk tespitini yapan fonogram yapımcıları ile filmlerin ilk tespitini yapan film yapımcılarının ve radyo-televizyon kuruluşlarının eserleri üzerindeki manevi ve mali haklarını belirleyip korumaktır. Kanunda bu ürünlerden yararlanma şartları ve bu şartlara aykırı bir yararlanma söz konusu olduğunda uygulanacak yaptırımlar düzenlenmektedir"[93]

III. 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Bakımından Eser Kavramı

Fikri hukukta koruma esas itibarıyla "eser" kavramına yöneltilmektedir[94]. Eser, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunun ana kavramlarından biri olmaktadır. Çünkü FSEK m. 1/B- a'ya uyarınca "*eser; sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri*" dir. FSEK'nın belirlediği himayeden yalnızca bu kanun açısından eser mahiyetine sahip olan mahsuller yararlanabilmektedir[95].

FSEK bakımından eser mahiyetine sahip olmayan yaratımlar, fikri mahsul olsalar dahi, bu himayeden faydalanamayacaklar ve neticesinde bu mahsulleri yaratanlar da eser sahipleri için öngörülen korumadan yararlanamaları mümkün olmayacaktır. Çünkü

---

93 Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 1/A.

94 BAŞPINAR, Veysel/ KOCABEY, Doğan; **İnternette Fikri Hakların Korunması**, Ankara, 2007, s. 47.

95 BOZBEL, s. 32; GÖKYAYLA, s. 65; somut olayda FSEK anlamında bir eser olup olmadığı uzman bilir kişi raporu alınarak tespit edilmelidir. Yargıtay 11. HD. 05. 04. 2005, E 6612, K. 2005/3278, (naklen BOZBEL s. 32).

meydana getirdikleri bu ürünler kanunen eser olarak nitelendirilmemektedir. Bir eser, o eseri meydana getiren kişinin hususiyetlerini taşıyıp onun fikri çabasının mahsulü olarak korunmaktadır. Dolayısıyla, FSEK'da yalnızca sahibinin özelliklerini sahip olan ve yasada sayılan çalışma ve emekler eser olarak kabul görüp korma altına alınmakta, yani bütün fikri çalımalar bu kapsama girmemektedir[96].

Kanunda düzenlenen korumadan sadece eser niteliğindeki ürünlerin yararlanabilmesi belli nedenlere dayandırılabilir. İlk önce herkes tarafından rastgele meydana getirilmiş fikri ürünleri eser olarak korumak zor ve gereksiz bir işlemdir. Başka bir ifade ile bir fikri ürün eğer herkes tarafından yaratılabilecek nitelikteyse; mesela herkesin ufak bir çabayla yazabileceği[97] yazılar mesela bir iş mektubu eser niteliğinde olan bir fikri ürün olarak sayılmayacağından korunması gereksizdir. Ayrıca fikri hakların düzenlediği koruma ve eser sahibi için yararlanma konusunda tekel yaratması ve eserin üçüncü kişiler tarafından serbestçe kullanılmasını engellemesi ortaya çıkan her fikri ürünün eser olarak koruma altına alınmasını gereksiz hale getirmiştir. Başka bir ifade ile her fikri ürünü bir eser olarak kanunen koruma altına almak istersek bu durum üçüncü şahısların hürriyet alanını ihlal olarak sayılır[98]. Dolayısıyla kanunda belirlenen korumadan sadece toplumun kültürünü zenginleştirmesinde katkıda bulunan fikri ürünlerin yararlandırılması daha doğrudur[99].

---

96 HİRSCH, Ernest E; **Hukuki Bakımdan Fikri Sây**, C:II, İstanbul, 1943, s. 11; ÖZTAN, s. 81.

97 EREL, s. 51; GÖKYAYLA, s. 65; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 16.

98 EREL, s. 51; HIRSCH, s. 20.

99 EREL, s. 51; HIRSCH, s. 20.

Bir fikri ürünün eser olarak koruma altına alınmasının şartlarından biri de o fikri ürünün bir insanın fikri faaliyet ve çabası sonucunda meydana gelmesidir. Yani başka canlılar veya hayvanlar ve doğa olayları tarafından meydana getirilen sonuçlar bir eser olarak koruma altına alınamaz[100]. Ancak bir insanın makine yardımıyla mesela, bilgisayarla meydana getirdiği bir fikri ürünün eser olarak kabul edilip edilmediği tartışılmaktadır[101]. Bu mahsulleri eser olarak değerlendirip koruma altına almak daha doğru olacaktır. Çünkü; eğer makine yardımıyla meydana getirilen fikri ürün herkes tarafından o makineyi kullanarak meydana getirilebilecek bir fikri ürün değilse yani eser olmanın niteliklerini taşıyorsa eser olarak koruma altına alınmalıdır. Buna bilgisayar yardımıyla çizilen bir tasarım örnek olarak verilebilir. Bu tasarım eser niteliği taşır. Çünkü sonuçta o bilgisayarı kullanan ve fikri ürünü yaratan bir insandır. Tabiki günümüzde de teknolojinin ilerlemesiyle birlikte, artık birçok fikri ürün, örneğin müzikler, grafikler bilgisayar yardımıyla meydana getirilmektedir. Dolayısıyla da bu fikri ürünlerin eser olarak sayılıp sayılmayacağını onların bilgisayar yardımıyla yapılıp yapılmadığı değil, bir fikri ürününün eser sayılması için gereken unsurlara sahip olup olmadığı belirler.

Salt düşünce, eser olarak koruma altına alınamaz. Fikri çabanın ürünü olan düşüncenin insan beyninden dış dünyaya yansımış olması gerekir, yani bir fikri mahsulün eser olarak sayılabilmesi için öncelikle insan hisleriyle doğrudan veya dolaylı bir şekilde algılanabilmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda bir insanın zihninde bulunup henüz dışardaki dünyaya yansımış olmayan salt düşünce fikri hukukunun temin ettiği

[100] BOZBEL, s. 33; EREL, s. 51; GÖKYAYLA, s. 65; ÖZTAN, s. 83; TEKİNALP, s. 113.

[101] HIRSCH, s. 20, TEKİNALP s. 113.

korumadan yararlanıp eser olarak koruma altına alınamaz. Ayrıca fikri mahsullerin eser sayılıp koruma altına alınması için mutlaka tamamlanmış olmasına gerek yoktur. Eğer eser sayılabilecek fikri ürün belirli bir seviyeye gelmişse ve sahibinin özelliğini taşımaktaysa "tamamlanmamış eser" sayılıp eser olarak koruma altına alınır[102]. Tamamlanmamış bir fikri ürünün eser olarak sayılması somut olayın özelliklerine göre değerlendirilir ve meydana gelen bu ürünün insan tarafından algılanabilmesi gerekir ve ayrıca sahibinin özelliğine sahip olması gerekir[103].

FSEK m. 1/B maddesi göre; fikri mahsulün eser sayılabilmesi yolunda, iki temel unsurun varlığı gereklidir. Bu unsurlardan birincisi; fikri ürünün "sahibinin hususiyetini taşıması" (hususiyet), ikincisi de "kanunda belirtilen eser türlerinden birine dahil olması" (aidiyet) dır. Doktrin ve uygulamada bu şartlardan ilki; "esasa ilişkin şart" veya "subjektif unsur" ikincisi ise; "şekle ilişkin şart" veya "objektif unsur" olarak adlandırılmaktadır.

IV. Eserin Unsurları

Bir fikir ve sanat eserinin, yasada düzenlenen manada eser sayılıp korumalardan faydalanabilmesi için bu ürünün bir eser niteliği taşıyıp taşımadığını öncelikle belirlemek lüzumu doğmaktadır. Bu açıdan fikri ürünün bazı özelliklerinin bulunması gerekmektedir.[104]

Yukarıda belirtiğimiz üzere fikri bir mahsulün eser olarak kabul edilebilmesi yolunda, öncelikle bir insan tarafından var edilmiş olması ve bir fikri çabanın ürünü

[102] BOZBEL, s. 35; TEKİNALP, s. 108-109.

[103] ATEŞ, (Eser), s. 94-95; TEKİNALP, s. 109.

[104] TEKİNALP, s. 103.

olması gerekmektedir. Bu bakımdan, insanın çabasının ürünü olmayan, söylediğimiz gibi doğal olarak meydana gelen veya insan haricindeki canlılar tarafından oluşan sonuçlar, eser sayılmazlar [105].

Eser kavramının FSEK'da yapılan tanımı ile fikri bir mahsulün eser sayılabilmesi için o fikri üründe iki unsur veya şartın bulunması gerekmektedir. Öncelikle kanunda sayılan eser türlerinden birine dahil olmak yani objektif unsur veya şekle ilişkin unsur diğeri ise esasa ilişkin unsur yani sahibinin hususiyetini taşıması (subjektif unsur) olarak belirlenmiştir. FSEK'nın kapsamına göre fikri ürünün eser olarak nitelenmesi için saydığımız bu iki şartın o fikri üründe mutlaka bulunması gerekmektedir. Yani saydığımız bu iki unsur bir eserin varlığı için kurucu niteliği taşımaktadır[106]. Nal/ Suluk'a göre bu sayılan iki şartın yanında bir fikri çabanın eser sayılabilmesi için tasarrufa elverişli olması ve üçüncü kişiler tarafından algılanabilir olması da objektif şart olarak bulunmalıdır[107]. Yani Eserin somut bir hale gelmesi, bir kağıt, kaset veya cihaz üzerinde şekillenip alenileşmesi gerekir. Doktrindeki bi görüşe göre, fikir ve sanat eserleri kanuna göre koruma altına alınan "düşünce" veya "fikir" değil, onların "ifade edilme şekli" dir[108].

---

[105] BOZBEL, s. 33; EREL, s.51; GÖKYAYLA, s. 65; ÖZTAN, s. 83; TEKİNALP, s. 113.

[106] ATEŞ, **(**Eser**),** s. 29; ATEŞ, **(**Fikir ve Sanat**),** s. 56-57.

[107] KARAHAN, Sami / SULUK, Cahit / SARAÇ, Tahir / NAL, Temel, **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara, 2015, s. 42.

[108] Sahte Mal Ticareti Dâhil Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması ("TRIPS")'nın 9'uncu maddesinin ikinci bendinde telif hakkı korumasının fikir, usul, işletme yöntemleri veya bu gibi matematiksel kavramları değil ifadeleri kapsadığı hüküm altına alınmıştır. 15.04.1994 imza tarihli 01.01.1995 yürürlük tarihli

Doktrindeki bu görüşe göre bir düşünce ve fikir ne kadar etkileyici olursa olsun ifade edilmiş ve algılanabilir olması gerekir. Bu ifade ediliş şeklinin de sahibinin hususiyetini taşıması gerekir. Aksi taktirde kanunda düzenlenen hukuki korumadan yararlanması mümkün olmayacaktır[109]. Genel olarak saydığımız unsurları objektif unsur, subjektif unsur ve şekillenme unsuru olmak üzere üç başlık altında daha ayrıntılı inceleyeceğiz.

---

sözleşmeyi Türkiye, 29.01.1995 tarihli ve 22186 sayılı RG'de yayımlanan 26.01.1995 kabul tarihli ve 4067 sayılı Kanun ile kabul etmiştir; BELGESAY, Mustafa Reşit; **Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, 2001, s. 13; AYİTER, s. 38; TEKİNALP, s. 108; AKSU, Mustafa; **Bilgisayar Programlarının Fikrî Mülkiyet Hukukunda Korunması**, İstanbul, 2006, s. 67-76; EROĞLU, Sevilay; **Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması**, İstanbul, 2000, s. 40; ALTUNKAYNAK, Aysun; **Bilgisayar Yazılımlarının Ve İş Metodlarının Patentlenebilirliği**, Türk Patent Enstitüsü Patent Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003, s. 23-28; ELİRİ, İsa; **Güzel Sanat Eserlerinde Fikri Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23/2010, s. 64.

[109] ATEŞ, (Eser), s. 32; HİRSCH, Ernst E; **Fikrî ve Sınaî Haklar**, Ankara 1948, s. 130; ÖZTAN, s. 89-90; MEMİŞ, Tekin; **Fikri Hukukta Korunan Unsur İfade Mi Fikir Mi?** Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, Cilt: II, İstanbul, 2010, s. 1447-1448; GENÇ ARIDEMİR, Arzu; **Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma Ve Yayma Hakları**, İstanbul, 2003, s. 18; AYİTER, s. 42.

A. Objektif Unsur

Bir fikri ürünün kanun açısından eser sayılabilmesi için şekle ilişkin şartın yerine getirilmiş olması gerekir. Başka bir değişle bir ürünün eser sayılabilmesi, kanunda sayılan kategorilerden birinin içine girmesi şartına bağlıdır. FSEK "numerus clausus" ilkesine bağlı kalmış ve eser tarifinde kalan türlerini ilim ve edebiyat eserleri, müzik eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri şeklinde ayrı ayrı sıralamıştır[110]. Bu türlerin yanı sıra mevcut eserler baz alınarak yaratılan eserler işlenme eserler olarak nitelendirilmiştir[111].

Görüldüğü üzere Türk Hukuk sisteminde eser kategorileri bakımından bir sınırlama söz konusudur. Eser kategorileri sayma yoluyla belirtilmiş olup dört ana eser kategorisinden oluşmaktadır[112]. Her kategori içinde sayılan eserler örnek vermek amacıyla verilmiştir. Bunun yanısıra işlenme ve derleme eselerin de tanımı bu kanunun altıncı maddesinde yapılarak kanunda bu eserler de sayılmaktadır. Görüldüğü üzere, yasa koyucu eser kategorileri bakımından, eser çeşitlerini sınırlı olarak saymıştır. Günümüzde teknolojinin ilerlemesi duygu ve düşüncelerin her geçtiğimiz gün farklı yollardan dışa vurmasıyla birlikte bu sayılan dört kategori haricinde yaratılan yeni fikir ve sanat eseri, kanunda sayılan bu kategorilerden birine ait olamaması nedeniyle ve yeni bir kategori oluşturulamayacağından eser olarak nitelendirilemeyip kanunda belirlenen korumadan da yararlanamayacaktır ki bu kabul edilemez bir sonuçtur[113]. Ayiter'e göre kanundaki bu

---

110 GÜNEŞ, s. 11; KILIÇOĞLU, s. 121-122 ; TEKİNALP, s. 114.

111 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 2-7.

112 ARSLANLI, Halil; **Fikri Hukuk Derslri II, (Fikir ve Sanat ESERLERİ),** İstanbul, 1954, s.11-12; EREL, s. 55; TEKİNALP, s. 114; YARSUVAT, s. 51ve 54.

113 EREL, s. 55-56; YARSUVAT, s. 43.

sayma örnek verme amacıyla yapılmıştır ve eğer bir fikri yaratım ismen kanunda sayılan bu gruplardan birinin içine dahil olamıyorsa bile, söz konusu fikri ürün o guruplardan birinin ayırıcı özelliğine sahip ise eser olarak korunma altına alınabilir. Bu görüşe göre yeni bir fikri ürün ortaya çıktığında, eğer kanunda sayılan kategorilerden birine dahilse direk olarak korunma altına alınır. Ancak ortaya çıkan ürün bu guruplardan birinin içine girmiyorsa, unsurları ayrılarak her unsur kendi kategorisinde düşünülerek aynı kanundan yararlanıp himaye altına alınabilecektir[114].

FSEK dikkatlice incelendiğinde görüyoruz ki; eser türlerinde geçerli olan "numerus clausus" ilkesi ana eser türlerinde geçerli olup bu ana türlerden birine dahil olan eserlerde geçerli değildir. Buna göre FSEK. m. 2 uyarınca "*herhangi bir dil ve yazı ile ifade olunan eserler ve her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları, maket ve benzeri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, her türlü tiplemeler, kazıma, oyma, kakma ve benzeri usullerle*" gibi kullanılan ifadelerden anlaşılabiliyor ki kanunda tahdidi olarak sayılan eser türleri ana gruplarda geçerli olup, ana gruba dahil olan ürünler hakkında geçerli değildir.

B. Subjektif Unsur

Diğer bir şart ise subjektif ya da esasa ilişkin olarak isimlendirilmektedir[115]. Bu şart FSEK'nun 1/B maddesinin a fıkrasında "sahibinin hususiyetini taşıyan ürün" olarak belirlenmiştir. Bu şartın subjektif şart olarak nitelendirilmesinin sebebi eserlerin kişisel ürünler olmasından kaynaklandığı kanaatindeyiz. Sahibinin hususiyetini taşıma unsuru

[114] AYİTER, s. 45-46.

[115] EREL, s. 52.

"yenilik" ilkesini ifade etmektedir. Yenilik ilkesi veya sahibinin hususiyetini taşıma unsuru subjektif unsur olarak geçmektedir[116]. Yenilik ilkesini subjektif unsur olarak adlandırılmasının sebebi eser sahibinin kişiliğini ve yaratma gücünü yansıtan bir unsur olmasıdır[117].

FSEK eseri tanımlarken estetik değere sahip olması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Estetik değerin de tamamen subjektif bir kavram olduğu aşikardır. Bir eserin özgünlüğünü sağlayan şey tamamen eser sahibinin kişisel bir özelliğini yansıtmasından kaynaklanmaktadır. Ancak eserin özgün olması, kendinden önce vücuda getirilen eserlerden yararlanamayacağı anlamına gelmez. Ancak bu yararlanabilme, başkasının eserini taklit, tekrar ya da kopyalamak anlamına da gelmiyor. Başkasının yarattığı eseri aynen kullanmak gasp ve sömürme anlamına gelmektedir ve fikri hukukta başkasının esesine sahip çıkmak yasaktır. Yaratılan fikri üründe daha önce yaratılan eserlerden yararlanmak olağan bir durumdur ve fikri bir çabanın eser sayılmasında mutlak yenilik unsuru aranmamaktadır. Önemli olan "az çok bağımsız bir fikri emeğin" mevcut olup olmadığını tespit etmektir[118]. Kısacası**,** bir fikri mahsulün, eser sayılabilmesi için, eseri yaratan şahsın (sahibinin) "*hususiyeti"*ni taşıması gerekmektedir.

FSEK açısından subjektif unsurdan bahsedebilmek için bir eser sahibinin hususiyetini taşıması gerekmektedir ve bu eserin herkes tarafından yaratılabilme

---

[116] ERDİL, Engin; **İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerh**i, İstanbul, 2009, s. 13 vd; KILIÇOĞLU, s. 113; HGK, E: 2003/4-260, K: 2003/271, T: 02.04.2003, (KILIÇOĞLU, s. 113).

[117] KILIÇOĞLU, s. 113.

[118] ARSLANLI, s. 6-7; EREL, s. 52-53; KILIÇOĞLU, s. 113-114.

imkanının bulunmaması gerekmektedir[119]. Bu doğrultuda eser sahibi, eserini yaratmak için başka eserlerden yararlanmış olsa bile o eseri yaratmada kendi yaratıcı gücünü kullanmak ve yarattığı eseri özgün hale getirmek zorundadır[120].

Doktrinde fikri bir ürünün eser sayılabilmesi için beyan edilen sahibinin hususiyetini taşıma unsuru yani subjektif unsur hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Hirsch'e göre "herkesçe malum mütalaalardan istifade ve istiane suretiyle vücuda getirilen mahsuller, bir imtiyaz hakkı doğuramazlar"[121]. Yani eğer fikri ürün herkes tarafından yaratılabilecek mahiyetteyse o fikri ürün hususiyete sahip olmaz ve bu ürünün korunması gereksizdir[122]. Ayiter'in görüşüne göre ise var olandan başkasını meydana getirmek hususiyet anlamına gelir [123]. Erel'e göre ise fikri bir ürünün eser sayılması için ve sahibinin hususiyetini taşıyabilmesi yolunda müstakil bir fikri çabanın sonucu olup sahibinin yaratıcı gücünü yansıtaması gerekiyor ama tabi ki bu kendisinden önce yaratılan eserleri kullanamayacağı anlamına gelmez. Yani buradaki yaratıcılıktan kasıt var olandan başkasını yaratabilmektir. Bu doğrultuda başkasının eserini kullanmak gasp veya kendine mal etme ölçüsünde olmamalı ve kendi yaratıcı gücünü bu kullandığı esere katıp yeni ve bağımsız bir fikri ürünü ortaya çıkarmalıdır[124]. Yarsuvat'a göre bir fikrin orijinalliği o fikri ürünün sahibinin özelliğini taşıması bakımından önde gelen bir kıstastır. Başka bir

---

[119] HİRSCH, **(**Sınaî), s. 131; KILIÇOĞLU, s.114.

[120] ARSLANLI, s. 6-7; EREL, s. 52-53; KILIÇOĞLU, s. 113.

[121] HİRSCH, (Sınai), s.131.

[122] HİRSCH, (Sınai), s.131.

[123] AYİTER, s. 44.

[124] EREL, s. 52-53.

değişle bir fikir orijinal ise o fikir sahibinin özelliğini taşıyordur[125]. Tekinalp'e göre ise her eser için kullanılan üslup o eserin yaratıcısının hususiyetini taşır yani hususiyet üslupta kendini gösterir. Ancak fikri ürünün eser olarak himaye altına alınması için orijinallik ve sahibine özgü olma şartı aranırsa korumanın kapsamı fazla dar hale gelmiş olur. "Özgü olma" başyapıtlara hastır ve hususiyetin alanı bu kadar daraltılmamalıdır. Diğer taraftan hususiyet sıradan olmama ve yaratıcılık gerektirir dolayısıyla da fikri çaba, her gün her yerde gördüğümüz sıradan bir faaliyetin sonucundan ayırt edilebilmelidir. Örneğin, sıradan bir insanın çektiği fotoğraflar veya yazdığı yazılar yaratıcılığa sahip fikri çabalar değildir[126]. Bu yüzden Erel'in söylediği gibi bir eser sahibinin yaratıcı gücünü meydana getirdiği eserde yansıtması, mutlak bir yaratıcılık, yani önceden hiç var olmayan bir yaratıcılığın kullanılması manasına gelmez[127].

Sonuç olarak, bir eser sahibinin meydana getirdiği eserdeki hususiyet araştırıldığında, eser sahibinin hususiyeti ve eser türünü göz önünde bulundurarak, her eser türü için ayrı ayrı değerlendirme yapmak daha doğru olur. Mesela bir sözlüğün diğer sözlüklere benzeme olasılığı çok yüksek olduğu için o sözlüğü değerlendirmede özgün kaynakların kullanıp kullanılmadığını araştırmak daha doğru olur.

C. Şekillenme Unsuru

Fikri çabanın neticesinde ortaya çıkan düşüncenin, dış dünyaya yansıtılmış olması ve belli kurallar çerçevesinde şekil kazanıp varlık bulması gerekir. Bu fikri ürün ancak

[125] YARSUVAT, s. 53.

[126] TEKİNALP, s. 105-106-107.

[127] EREL, s. 53.

biçimlenip varlık bulduktan sonra hukukun öngördüğü korumadan yararlanabilmektedir[128]. Bir eserin şekillenmiş olması için, o eserin insanlar tarafından algılanabilir olması gerekmektedir[129].

Hayata geçmemiş ve varlık bulmamış salt düşünce ve fikrin kanunda öngörülen korumadan yararlanması mümkün değildir çünkü bu salt fikir eser olarak kabul edilmemektedir. Örneğin bir heykeltraşın yapmayı planladığı heykeli arkadaşına anlatması veya yazması ya da teybe okuması, heykel şekillenmedikçe bu anlatımların heykeltraşın hususiyetini taşımadıkları için eser sayılıp koruma altına alınmaları mümkün değildir. Ancak eğer heykeltraş bir kağıt üzerinde heykeli çizerse eser olarak korunur ve eserin heykel olarak ortaya çıkması şart değildir[130]. Şekillenmenin sadece bir kez gerçekleşmiş olması da yeterli olacaktır yani süreklilik arz etmesi gerekmiyor ve geçici bir şekillenme olması da eserin varlık bulması için yeterlidir[131]. Örneğin edebi bir eserin sadece bir kez okunması ve bir an için algılanması şekillenme şartının yerine gelmiş olması için yeterli olacaktır.

Fikri bir ürünün eser olarak korunması için, Eser sahibi eserini kendine özgü bir ifade ve üslup ile ortaya koyması gerekmektedir. Yani bir fikir ve düşüncenin sadece ortaya konulması onu eser olarak değerlendirmek için yeterli olmayacaktır[132].

---

[128] ARSLANLI, s. 43; ERTAŞ, Şeref/ GÖKYAYLA, K. Emre; **"Mimari Projeler Üzerindeki Telif Hakkı"**, Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, İzmir, 2000, s. 408

[129] ÖZTAN, s. 89.

[130] TEKİNALP, s. 108.

[131] ÖZTAN, s. 90.

[132] AYİTER, s.43; GÖKYAYLA, s.71.

V. Eserin Türleri

FSEK'da eser türleri dört ana grup içerisinde toplanmıştır. Sahibinin hususiyetini taşıyan fikri ürünler kanunda sayılan bu dört ana gruptan birinin içine girerse eser sayılacaktır. FSEK'da da "Bern sözleşmesi"ndeki gibi eser grupları sayı ilkesine tabi olarak sayılmasına rağmen, yeni buluşlar ile gelişmeler sebebiyle bu eser gruplarının alt gruplarına yeni eserlerin eklenmesi mümkündür. Yani alt gruplarda yer alan eser çeşitleri örnek olarak verilmiştir. Buna rağmen eserleri kanunda sayılan bu dört ana grup dışında beşinci bir grupta toplamak mümkün değildir. Bu durumda hukuksal koruma da söz konusu olamaz. Dolayısıyla da bu dört ana grup içine giremeyen fikri ürünlerin kanunen eser sayılması mümkün değildir[133].

Eserin sınıflandırmasında ve bu dört gruptan birinin içine dahil edilmesinde farklı kıstaslar söz konusu olabilir. Örneğin ifade şekli ve aracı, yararlanma şekli ve içeriği gibi kıstaslar bu sınıfladırılmada göz önünde bulundurulan kıstaslardandır. Fikir ve sanat eserlerinde de bu ölçütler kullanılmış ve bazen esas itibarıyla eserin niteliği ve içeriği göz önünde bulundurulurken ifadenin estetik niteliği ile ifade şekli ve ifade aracı dikkate alınmıştır[134] .

---

[133] AYİTER, s. 45; GÖKYAYLA, s.75 vd.

[134] Kanunun tasnifte farklı ölçüt esas aldığına örnek için bkz. AYİTER, s.47; EREL, s. 57; GÖKYAYLA, s. 76.

A. İlim ve Edebiyat Eserleri

Edebiyat ve Sanat Eserleri: "*İfade edilme şekli nasıl olursa olsun bilim edebiyat ve sanat alanındaki dergiler, kitaplar ile diğer yazılar, konferanslar, vaazlar ve buna benzer nitelikteki diğer eserleri kapsamaktadır*"[135].

"İlim ve Edebiyat Eserleri"ni üç grup şeklinde ele almak mümkündür[136]. İlk olarak ele alınan eserler arasında "*dil ve yazı ile ifade edilen eserlerle birlikte bilgisayar programları ve onların hazırlık tasarımları*" yer alır. Ancak "*arayüzüne (bilgisayarın donanım ve yazılım unsurları arasında karşılıklı etkilenme ve bağlantıyı oluşturan program bölümleri)[137] temel oluşturan düşünce ve ilkeleri de içine almak üzere bir bilgisayar programının herhangi bir ögesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar*"[138].

İkinci bölümde ise koreografi eserleri, pandomim gibi sözsüz sahne eserlerine yer verilmiştir. Sanatsal nitelik taşımayan her çeşit fotoğraf, harita, plan, mimari maket, mimarlık ve şehircilik tasarımları ise üçüncü bölümü oluşturmaktadır. Bu eserler, estetik niteliği olmayan ilmi ve teknik nitelik taşıyan eserlerdir.

Ancak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu dikkatlice incelendiğinde görüyoruz ki maddede sayılan grupların arasında herhangi bir bağlantı bulunmamakta ve her bentte farklı özellikleri bulunan eserler yeralmaktadır. Diğer anlamda FSEK'da bu kategoride yapılan düzenleme ilim ve edebiyat kelimelerinin sözlük anlamını aşacak geniş bir

---

135 Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Anlaşması, madde 2/1.

136 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 2.

137 5846 Sayılı Fikir ve sanat eserleri kanunu, madde 1 / B.

138 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 2/3.

düzenlemedir[139]. Örnek verecek olursak birinci ve ikinci kategoride teknik özellik olan eserler yer almamakta yani bu bentlere girecek eserlerde teknik özellik aranmamaktadır, üçüncü kategoriye giren eserlerin ise mutlaka teknik özellikleri olması gerekmektedir[140].

1. Herhangi Bir Şekilde Dil ve Yazı ile İfade Olunan Eserler ile Bilgisayar Programları

Bu kategoriye giren eserlerin kapsamları oldukça geniştir. Bu kategorideki eserlerde duygular söz ile ifade edilebileceği gibi yazı ile ya da farklı yollarla ifade edilebilir. Bir fikri ürünün eser sayılabilmesi için kullanımı gerekli olan belirli bir dil veya yazı çeşidi mevcut değildir. Kullanılan dil yabancı veya ölü bir dil olabilir. Bunun yanı sıra bilgisayar dili veya resim diliyle de ifade edilebilir. Ayrıca matematik veya sayı işaretleri yahut dil sembolleri de bir eserin beyanı ve ifade edilmesi için kullanılabilir. Yani fikri mahsul formül, yazı, çizgi, söz, rakam yahut şekiller vasıtasıyla ortaya çıkabilmektedir. Ayrıcı yazı her tür araç ve vasıtayla da yazılabilir. Bu anlamda kullanılan aracın önemi yoktur. Örneğin eser sahibinin CD'ye geçirilen fikirleri veya bilgisayar kayıtları veya bir ağaç, taş veya bez üzerinde yazılan fikirler de eser sayılır. Ayrıca kullanılan dilin herkes tarafından algılanabilir olmasıda şart değildir[141].

---

[139] ATEŞ, (Eser), s.123; AYİTER, s. 47; EREL, s. 57; GÖKYAYLA, s. 77-78; YARSUVAT, s. 56.

[140] GÖKYAYLA, s. 77.

[141] BOZBEL, s. 40; EREL, s. 58; GÖKYAYLA, s. 78; KILIÇOĞLU, s. 128-129; TEKİNALP, s. 114.

Bir fikri ürünün dil ve yazı yoluyla ifade olunan eserler kategorisine girip eser sayılabilmesi için mutlaka onu yaratanın yani sahibinin hususiyetini taşıması gerekir[142].

Dil ile ifade olunan eserlerde koruma konusunu sözlü ve şifahen beyan edilmiş eserleri oluşturmaktadır. Yani bu tür eserlerin içeriklerini açıklama aracı dildir[143]. Sözlü olarak açıklanan bu tür çalışmaların eser olarak sayılıp hukuken koruma altına alınması için mutlaka yazılı hale gelmeleri şart değildir. Buna örnek olarak, şifahen söylenen bir şiir kamuya sunulduğu andan itibaren, FSEK'nın hükümleri uyarınca eser olarak sayılıp himaye altına alınmaktadır[144]. Ayrıca dil vasıtasıyla ifade olunan eserlerde mevzunun kesinlikle ilim ile ilgili olması veya edebi olması gerekmez. Din, siyaset veya sosyal konulu eserler de bu kategori içine girmekte ve ilim ve edebiyat eseri olarak değerlendirilmektedir[145]. Bunun yanında bir fikri ürünün konusunun müstehcen veya kanuna aykırı olması onun eser sayılmasına engel teşkil etmez ve bu tür eserler de ilim ve edebiyat eseri olarak sayılmaktadır. Genel ahlaka aykırı olan ürünler, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu veya Basın Kanunu'nda yer alan hükümlere göre yayımlanmaları engellenebilir ve bunları yayınlayan kişilere ilgili hükümler uygulanabilmektedir; ancak

---

142 ERDİL, Engin; **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşleme Eserler**, İstanbul, 2003, s. 21.

143 GÖKYAYLA, s. 78; KILIÇOĞLU, s.129; YARSUVAT, s. 56.

144 AYİTER, s.45; EREL,s. 58;GÖKYAYLA, s.78; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s.19; YARSUVAT, s. 56.

145 EREL, s.58; GÖKYAYLA, s.78; YARSUVAT, s.56; Yargıtay çeşitli kararlarında, reklamları, brşürleri ve resim ve model içeren katalogları da eser saymıştır: 11. HD. 14/2/2002, E.2001/9189, K. 2002/1217; 11. HD. 11/5/2000, E. 2000/3250, K. 2000/4072 (EREL, s. 58, dipnot 24).

yayımlanmış bu eserlerin kanunen eser sayıldığı ve üzerindeki telif hakkının varlığında şüphe yoktur. Böylece anlıyoruz ki kanun koyucu için önemli olan ifade şeklidir[146]. Özellikle bilimsel eserler, konu ve içerik açısından dil ile ifade olunan diğer eserler kadar bağımsız ve yaratıcı olması mümkün olmaması nedeniyle bu eserlerde önemli olan içerikten çok ifade şeklinin özgünlüğü ve orijinalliğidir. Y oksa eserin içeriğini oluşturan deney, gözlem veya elde edilen bilimsel sonuçların doğrudan fikri hukuk tarafından koruma altına alınması mümkün değildir[147]. Bilimsel eserlede dikkat edilmesi gereken diğer bir konu ise intihal konusudur. FSEK'ya göre bilimsel bir eserde kullanılan istatistikler, grafikler, formüller, görüşler…vb. usulüne ve bilimsel geleneklere uygun olacak şekilde kaynağın gösterilmesi ve atıfta bulunulması gerekmektedir. Usulüne uygun şekilde yapılan bu atıf fikir sahibinin izninin yerine geçmektedir. Buna karşılık yararlanılan fikirlerin kaynağını göstermemek intihal olarak kabul edilmektedir[148].

Yazı ile ifade olunan eserlerden maksat yaratıcı fikirlerin söz ile değil yazı ile açıklanmasıdır ve kullanılan yazı dili ve türü önemli değildir. Romanlar, hikayeler, şiirler, şarkı metinleri, opera metinleri, piyesler, tiyatro metinleri yazılı eserler kapsamına girmektedir. Avukatların yazmış olduğu dava dilekçeleri ve savunmaları[149], genel işlem

---

146 AYİTER, s. 107; GÖKYAYLA, s. 81; YARSUVAT, s. 57.

147 Bu muhteva, şartları varsa ihtira hukuku tarafından korunabilir; AYİTER, s. 48-49; EREL, s. 58; GÖKYAYALA, s. 79.

148 TEKİNALP, s. 115.

149 Avukat tarafından yazılan bir dilekçenin ilim ve edebiyat eseri plarak korunabilmesi için, edinilen bilgi birikimi, mesleki tecrübe ve mevzuat incelemesi ile yazılabilecek mutat bir dilekçe olmanın üzerinde; hukuki görüşlerin ve varlıkların sunuluşu, düzenlenişi, bilgilerin derlenişive seçimleri itibarı ile sahibinin hususiyetlerini

şartları, mahkeme kararlarının resmi olmayan özetleri, bilirkişi mütalaatları, avukatların hazırladığı "sözleşme metni" sahibinin hususiyetini taşıma şartı ile bu kategoriye girmektedir[150]. Eser niteliği taşımayan mektuplar, konuşmalar, hatıralar FSEK'ya göre eser sayılıp koruma altına alınmasalar dahi, şartların mevcut olması durumunda kişilik haklarına ilişkin hükümler doğrultusunda koruma altına alınabilmektedirler. Diğer taraftan eğer hatıraların yazılı olduğu günlükler veya mektuplar içerik açısından günlük haberleri iletme seviyesini aşıyorsa ve sahibinin özelliğini taşıyorsa dil ile ifade olunan eserler kategorisine girip kanunen koruma altına alınmalıdır[151].

1995 yılında günümüzdeki hızlı teknolojik ilerlemeler sonucunda ortaya çıkan bilgisayar programlarının FSEK tarafından yeterince koruma altına alınmadığı gerekçesiyle 4110 sayılı kanunla[152] m. 2 /1'e ekleme yapılarak değişikliğe gidilmiş ve "*bilgisayar programları ve bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları"* da dil ve yazıyla ifade olunan eserler kategorisine dahil edilmiştir[153]. Bir bilgisayar programı ile bir sonraki adımda bilgisayar programı haline

---

taşıması gerekir. (11. HD. 2006/929, K. 2007/8748, T. 7.6.2007; EREL, s. 58, dipnot 23).

150 BOZBEL, s. 41; ÖZTAN, s. 114-115; TEKİNALP, s. 114.

151 BOZBEL, s. 41.

152 RG. 12.6.1995, S. 22311.

153 GÖKAYLA, s.83; KILIÇOĞLU, s.129; TEKİNALP, s.116; Bilgisayar programlarının eser olduğu yönündeki Yargıtay kararları istikrara kavuşmuştur: 11. HD. 8/4/2003, E. 2002/11872; 11. HD. 10/4/2003, E. 2002/11874, K. 2003/3494 (EREL, s. 60, dipnot 32)

gelecek olan hazırlık çalışmaları eser olarak kabul edilip kanunen koruma altına alınması yolunda gereken koşullar, eser sahibinin fikri çabasının mahsulü olması ve diğer eserlerden kopyalanmış olmaması gerekmektedir. Yani eğer bir çalışma orijinalse ve bilgisayar programını yaratan kişinin özelliğini taşıyorsa eserdir, o programı yaratansa eser sahibi olarak kabul edilmektedir. Kanuna göre, "*bir bilgisayar programının herhangi bir öğesine temel oluşturan düşünce ve ilkeler eser sayılmazlar*". Bilgisayar programları üzerindeki hakların ihlal edilmesi ve hak sahiplerinin haklarına tecavüz söz konusu olduğu durumlarda, FSEK'nın ilgili hükümleri uygulanabileceği gibi Ceza Kanunu ilgili hükümleri de uygulanabilmektedir[154].

Bilgisayar programlarına dayanmakta olan Video oyunları, salt bilgisayar programı olarak nitelendirilip koruma altına alınamazlar. Video oyunları somut olayın özelliğine göre sinema eseri olarak değerlendirilebilir ya da yasadaki bilgisayar programlarına ait himayeden kıyasen yararlanabilmektedir[155]. Bilgisayar programlarının, fikri haklar çerçevesinde değil, bir icat olarak nitelendirilip patent hakkı çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülebilir. Ama bilgisayar programının eser olarak değerlendirilip koruma altına alınması, patent hakkı kapsamında koruma altına alınmasından daha elverişli olmaktadır. Çünkü, eser üzerindeki hakların koruma süresi, patent hakkının koruma süresinden daha uzundur. Ayrıca eserden kaynaklanan hakların himaye altına alınabilmesi için hiçbir türlü tescil işlemi yapılmasına gerek yoktur. Oysa patentin korunabilmesi için tescil edilmesi gerekmektedir. Bu nedenlerden dolayı hem "Patent Hakkının Korunmasına ilişkin KHK"da hem "Endüstriyel Tasarımların korunmasına ilişkin KHK"da, bilgisayar programlarının patent ve tasarıma konu

[154] GÖKYAYALA, s. 83.

[155] TEKİNALP, s. 118.

olmayacakları açık bir şekilde belirtilip gelecekte oluşabilecek anlaşmazlıkarı da önlemiştir[156].

2. Raks, Koreografi, Pandomima ve Benzeri Sözsüz Sahne Eserleri157

Raks, koreografi ve pandomimanın sözlük anlamına gelecek olursak, raks: dans, koreografi: dans adımlarının yazılı olarak bir kağıda dökülmesi ve pandomima ise, sözüs bir biçimde el, kol ve beden hareketleriyle fikir ve düşüncelerin ifade edilmesi anlamına gelir[158]. Bu tanımlardan da anlayacağımız gibi bu eserlerin müşterek özelliği sözsüz bir biçimde insan vücudunun el, kol ve bacaklarının çeşitli hareketleriyle duygu ve düşüncelerin dışarıya yansıtılmasıdır[159].

Bu kategoride sayılanların içine illüzyonlar ve bunun gibi eserler de dahil edilebilir[160]. Burada önemli olan mevzu aynen tekrar edilebilme niteliği olmasıdır. Dolayısıyla doğaçlama hareketlerin tekrarlanabilir özellikleri olmadığından eser olarak

---

156 GÖKYAYALA, s. 83.

157 EREL, s.60; Sözsüz sahne eserleri kendi başlarına eser sayılıp korundukları halde, sözlü sahne eserleri kendi başlarına eser sayılmayıp, dil ile ifade edilen bir eserin sahne icrası niteliğindedir. Burada bir edebi esere ait temsil hakkının (FSEK. m. 24) kullanılması durumu mevcuttur. (KILIÇ, s. 75; dipnot 182)

158 YARSUVAT, s. 59.

159 ARSLANLI, s. 18; AYİTER, s. 51; EREL, s. 60; ÖZTAN, s. 120; YARSUVAT, s. 59.

160 EREL, s. 60.

koruma altına alınmaları söz konusu değildir[161]. Buna göre dansların bu kanun kapsamında eser olarak korunabilmeleri için tamamını oluşturan hareketlerin yazılı bir şekilde veya yazılı olmasa bile tekrarı aynen mümkün olan hareketlerden oluşması gerekmektedir. Dansta koruma altına alınan bu tekrarlanabilir hareketlerin ve şekillerin bütünü ve düzenidir, dansın icrası değildir. Dansın icrası komşu haklar kapsamında koruma altına alınmaktadır[162]. Halk dansları halka mal olmuş, kültür mirasına dahil anonim eserlerdir, dolayısıla birinin hususiyetini taşıması mümkün olmadığından dans bağlamında eser olarak korunması mümkün değildir. Bu bağlamda eğer şartları mevcut ise dansın icrası komşu haklar kapsamında korunur; dansı icra edenler ise icracı sanatçı olarak koruma altına alınmaktadırlar[163]. koreografide dans adımları ve tekniklerinin müzik parçalarıyla uyum içinde cereyan etmesidir. Diğer anlamda koreografi dans yazısı anlamına gelmektedir. Günümüzde koreografi opera, bale ve müzikal sahne eserlerinide, dansın tek yahut toplu hareketlerinin tertip edilmesini beyan etmektedir. Koreografinin icrası komşu haklar kapsamında korunmaktadır. Koreograf, koreografiyi yazan kişidir. Bu kişi temsilde yer alacak dansçı sayısı, hareketlerin düzeni ve sırasını, her bir harekete katılacak dansçıları, tek kişinin yapacağı hareketleri ve dansçıların konuyu nasıl yorumlayacaklarını belirler[164]. Dikkat etmemiz gereken diğer bir konu ise eğer bale, dans

---

[161] BOZBEL, s. 42; TEKİNALP, s. 120.

[162] ARKAN, Azra; **Mukayeseli Hukuk, Uluslararası Düzenlemeler ve Türk Fikri Hukuk Anlamında Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Hakla**r, İstanbul, 2005, s.22; BOZBEL, s. 42; EREL, s. 60; Kılıçoğlu, s. 130; TEKİNALP, s. 120.

[163] BOZBEL, s. 42; ÖZTAN, s.122; TEKİNALP, s. 120.

[164] ARKAN, s. 22; BOZBEL, s. 43; KILIÇOĞLU, s. 130; ÖZTAN, s. 120; TEKİNALP, s. 120.

veya revü koreografik yazıyla yazılmış ise, bu durumda artık bu kategoriye girmez; dil ve yazı ile beyan edilen eserler kapsamına girmektedir. Bu bağlamda 1983 yılında kanundaki değişiklik ile 2. Bende ilave edilen "yazılı koreografi eserleri" ibaresi isabetli değildir ve bu kategorinin mahiyeti ile uyuşmamaktadır[165]. Pandomima ise fikir ve düşüncelerin beden hareketleriyle sözsüz bir biçimde ifade edilmesidir ve müzik mutlaka olması gereken bir unsur değildir. Pandomimada taklit etme sanatı mevzubahisdir. Pandomimanın, dans ve özellikle koreografi ile en önemli farkı ve onları birbirinden ayıran nokta pandomimada müziğin bulunmaması ve hareketlerin yalnızca yüz ve vücut dili ile yansıtılmasıdır[166].

Burada sözü geçen eserlerden her ne kadar "sözsüz sahne eserleri" olarak bahsedilse de eser sayılabilmeleri için mutlaka sessiz veya sözsüz olmaları gerekmez. Eserin müzik veya söz kısmı var ise, şartlar sağlandığı takdirde eserin söz veya müzik kısmı ayrıca koruma altına alınmaktadır. Buna göre sözsüz sahne eserlerinde yer alan müzik, müzik eseri olarak, sözleri ise dil ile ifade olunan eserler kapsamında değerlendirilip koruma altına alınmaktadır[167]. Ayrıca bu eserlerin koruma altına alınmaları için mutlaka video, CD ve buna benzer aletler ile kalıcı hale gelmeleri veya teknik anlamda sergilenmeleri gerekli değildir[168].

Sözsüz sahne eserlerinin hareketlerinin mutlaka yüz ve vücut hareketleri ile yapılması şart değildir. Mekanik araçların kullanılması ile yapılan sözsüz sahne eserleri,

---

165 EREL, s. 60; GÖKYAYLA, s. 84; ÖZTAN, s. 123.

166 BOZBEL, s. 43; KILIÇOĞLU, s. 130; TEKİNALP, s. 121.

167 AYİTER, s. 51; EREL, s. 60; GÖKYAYLA, s. 84.

168 EREL, s. 61; GÖKYAYLA, s. 84; ÖZTAN, s. 120.

Karagöz, kukla veya gölge oyunlarıda sahibinin özelliğini taşıması şartıyla sözsüz sahne eseri kategorisine girip bu kapsamda eser olarak koruma altına alınmaktadır[169].

Futbol, tenis gibi spor yarışmalarındaki hareketlerin tekrarlanamayacağı açık olması nedeniyle bu tür spor karşılaşmaları sözsüz sahne eseri olarak sayılmaları mümkün değildir. Buna karşılık buz balesi gibi sporlardaki hareketlerin tekrarlanabilir olması yani bir koreografinin mevcut olması sebebiyle sözsüz sahne eseri olarak korunabilmektedirler. Bu durumda eser sahibi koreografiyi meydana getiren kişi, koreografiyi icra eden sporcu ise icracı sanatçı olarak koruma altına alınmaktadır[170].

3. Estetik Niteliği Olmayan İlmi ve Teknik Özellik Taşıyan Eserler

FSEK'nın 2. maddesinin 3. bendine göre "*bedii yani estetik niteliği olmayan her türlü teknik v coğrafya e ilmi mahiyette olan krokiler, projeler, planlar, fotoğraflar, haritalar, resimler, coğrafiya veya topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimari ve şehircilik tasarımları, mimari maketler, endüstri, çevre, sahne tasarım ve projeleri*" bu maddenin kapsamına girip eser olarak kabul edilir[171]. Bu grupta yer alan eserlerin ortak noktası estetik değere sahip olmamalarıdır. Bahsi geçen eserler estetik nitelik taşımaları durumunda şartları varsa, güzel sanat eseri olarak korunurlar[172]. Bu maddede sayılmış olan eser çeşitleri sınırlı bir şekilde sayılmış olup kıyas yoluyla genişletilmesinin imkanı

169 EREL, s. 60; GÖKYAYLA, s. 84.

170 TEKİNALP, s. 122.

171 BOZBEL, s. 44; GÖKYAYLA, s. 85; KILIÇOĞLU, s. 130.

172 GÖKYAYLA, s. 85.

yoktur[173]. Kanuna göre bu maddedenin kapsamına girecek olan eserlerin mutlaka öğretici vasıfa sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca bu bente giren eserlerin teknik veya bilimsel bir konuyu açıklama vasfına sahip olmaları gerekmektedir[174].

Teknik ve bilimsel vasfa sahip olan bir eser hem öğretici hem de estetik olabilir, dolayısıyla estetik olmama özelliği bu eser türü için mutlak bir şart değildir. Buna göre bir eser eğer hem estetik özelliğe sahip hem de öğretici vasıfa sahip ise güzel sanat eseri olarak sayılmanın yanı sıra ilim ve edebiyat eseri olarak da koruma altına alınabilir. Bunun yanı sıra eğer bu yönlerden biri daha ağır basıyorsa yani eğer öğretici veya estetik yönlerinden biri daha baskınsa, eser baskın olan kategoriye dahil olur[175].

İlanlar, afişleri, reklamlar, zaman geçirip eğlenmek için yapılmış farklı oyun ve araçlar, kataloglarda bulunan resimler ve fiyat listeleri, FSEK'nin bu bendi kapsamına girip bilimsel ve teknik nitelik taşıyan eserler olarak sayılmamaktadır. Çünkü FSEK' nun bu maddesinde sayılan eserlerin ortak özelliği öğretici olmalarıdır. Bu eserler öğretici nitelikleri olmadığından bu maddenin kapsamına girmezler[176].

Bir eserin, eser mahiyeti taşıyabilmesi için mutlaka bir sicile tescil edilmesi yahut bir makama tevdi edilmesine gerek yoktur. Bilhassa inşaat projelerinde, inşaata başlanması için belediyelerden alınması zorunlu olan onay, bu manada bir tescil değil

---

[173] GÖKYAYLA, s. 85.

[174] ARSLANLI, s. 19; AYİTER, s. 49-50; GÖKYAYLA, s. 86; TEKİNALP, s.123; YARSUVAT, s. 59.

[175] ARSLANLI, s. 20; AYİTER, s.50; EREL, s. 61; GÖKYAYLA, s. 86; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 22; TEKİNALP, s. 123.

[176] KILIÇ, s. 77.

"İdare Hukuku" kapsamında lüzumlu olan bir durumdur[177]. Bu maddede sayılan "*fotoğraflar, krokiler, planlar, projeler, haritalar, resimler, coğrafya veya topografyaya ait maketler, her çeşit mimari ve şehircilik tasarımları, mimari maketler, endüstri, çevre, sahne tasarım ve projeleri*" sahibinin hususiyetini taşıyorsa bu maddenin kapsamında eser olarak koruma altına alınır. Ancak burada diğer bentlerden farklı olarak orijinallikten çok bağımsız emek unsuru eser sayılmanın bir şartı olarak aramanmaktadır. Örneğin bir haritanın daha önce başka uzmanlar tarafından yapılmış olan haritalardan çok farklı olması imkansızdır çünkü aynı yeryüzü çizgileri için yapılıyor ve dolayısıyla çeşitli haritalar arasında kaçınılmaz benzerlikler vardır. Burda aranan nitelik eserin mütakil bir çalışma sonucunda meydana gelmiş olması yahut kendisinden önce yapılmış eserlerin kopyası mı olduğudur.

Bilimsel, öğretici ve estetik niteliğe sahip olmayan fotoğraf ve resimler FSEK bakımından eser olarak sayılıp himaye altına alınmaları mümkün değildir. Bu tür fotoğraf ve resimler mülkiyet hakkı hükümlerine göre ya da eğer bir kişinin fotoğraf ve resimleri söz konusu ise, şahsiyet hakları kapsamında koruma altına alınmaktadır[178].

VI. Müzik Eserleri

FSEK'nın 3. maddesinde musiki eserlerinden bahsedilmiş bu maddeye göre "*musiki eserleri her nevi sözlü ve sözsüz bestedir*". "Müzik eserleri, bir duygu ve düşünceyi ses ile ifade eden ve duyma yoluyla algılanan ürünlerdir"[179]. Bu gruba giren

[177] GÖKYAYLA, s. 87.

[178] EREL, s. 63; GÖKYAYLA, s. 87; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 22.

[179] AYİTER, s. 51; BOZBEL, s. 45; GÖKYAYLA, s. 88; TEKİNALP, s. 123.

eserlerin ortak özelliği sesli bir şekilde ifade olunmalarıdır. Musiki eserlerinin sözlü veya sözsüz olmaları mümkündür. Müzik eserlerinde koruma altına alınan sesler, mutlaka bir müzik enstürmanından veya elektronik cihazdan yahut bir insanin gırtlağından çıkmış olması önemli değildir, çıkan sesin güzel veya çirkin olması da önemli değil; burada önemli olan ortaya çıkan seslerin yaratıcılarının fikri emeğinin sonucu olmalarıdır. Doğada zaten mevcut olan seslerin koruma alınması mümkün değildir. Öte yandan seslerin eser niteliği kazanıp bu maddenin kapsamında koruma altına alınması için mutlaka bir plakda, bantta veya notayla tespit olması şart değildir. Nota bir eserin tekrar seslendirilmesi için kullanılan bir araç olmasına rağmen bir bestenin müzik eseri olarak değerlendirilmesi için varlığı şart değildir. İlahiler, şarkılar, türküler, opera ve operetler, senfoni, caz, pop müziği vs. özellik taşımaları kaydıyla müzik eseri olarak sayılmaktadırlar. Öte yandan insanın fikri emeğinin sonucu olmayıp bir cihazın programlanarak yarattığı müzikler, eser niteliği taşımamaktadır[180].

Nota ile tesbit edilen bir beste seslendirilmedikce, müzik dili ile ifade olunmuş bir eser olduğu için musiki eseri olarak değil, FSEK. m. 2/1 uyarınca "*dil ile ifade olunan eserler*" kategorisinde yer almaktadır. Bunun gibi müzik öğretimi için kullanılan kitaplar, müzik hakkında yazılmış eserler, piyano veya keman ekolleri vb. müzik eserleri olarak değil, dil ile ifade olunan eserler kapsamına girmektedir[181].

Seslerin eser olarak korunabilmeleri için yaratıcılarının hususiyetini taşımaları gerekmekte, burada sahibinin hususiyeti seslerin dizilişinde, ritimlerde, belirgin bir bağlantıda, orkestranın düzenlenmesinde ve buna benzer konularda ifade edilir. Bu

[180] ARSLANLI, s. 21; AYİTER, s. 51; EREL, s. 63; ÖZTAN, s.128-129; TEKİNALP, s. 123-124

[181] BOZBEL, s. 46-47; EREL, s. 63; ÖZTAN, s. 128-129.

bakımdan özelliğin belirlenmesinde şekil ve muhteva ayrımına girmeden, doğrudan seslerin düzenlenmesinde ve birleştirilmesindeki orijinallik dikkate alınmaktadır[182]. Burada önemli olan seslerin yaratıcılarının özelliğini taşıması olduğu için doğaçlama eserlerde doğaları gereği sahiplerinin özelliğini taşıdıkları için bu maddenin kapsamına girip koruma altına alınırlar[183].

Günümüzde teknolojik alandaki gelişmeler müzik alanına da yansımıştır. Teknolojik gelişmeler sonucunda, klasik aletlerin yanında, elektronik müzik aletleri de kullanılmaya başlanmıştır. Bugün elektronik müzik, teknik çağın müzik sanatıdır[184]. Bu doğrultuda elektronik aletler ve bilgisayar yardımıyla, müzik haline gelen klasik çalgılar müzik eseri olarak koruma altına alınmaktadır. Örnek olarak elektronik bir aletle yapılan bir beste eser olarak kabul edilmektedir[185].

Kanunda belirlendiği gibi, bir müzik eseri hem söz (güfte) ile birlikte bestelenmiş olabilir hem de sadece besteden oluşabilir. Bu durumda eğer hem güfte hem de beste unsurunu taşıyorsa her ikisi de müzik eseri olarak koruma altına alınır. Kısacası sözsüz müzik eserlerinde yalnızca besteler korunur, sözlü müzik eserlerindeyse beste ile birlikte gufteler de musiki eseri olarak himaye altına alınmaktadır. Ancak bu durumda güfte (söz) bölümü edebi eser ile ilgili nitelikleri taşıyorsa ilim ve edebiyat eseri olarak da koruma altına alınır[186]. Bu durumda eğer birinin yazdığı güfte (söz), yaratıcının izni olmadan bir

---

182 ATEŞ, (Eser), s.203; AYİTER, s. 52; EREL, s. 64.

183 TEKİNALP, s. 124.

184 AYİTER, s. 53; GÖKYAYLA, s. 90.

185 AYİTER, s. 53-54; GÖKYAYLA, s.90; TEKİNALP, s. 124.

186 ARSLANLI, s. 22; EREL, s. 63; KILIÇOĞLU, s. 131; YARSUVAT, s.61; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 23.

müzik eseri haline getirilmişse ilim ve edebiyat eserlerine ilişkin kuralların ihlal edildiği anlamındadır. Aynı zamanda birinin bestesinin de onun rızası olmadan kullanılması ve icra edilmesi müzik eserlerinin ihlalidir[187].

Başkasına ait bir eserin seslendirilip icra edilmesi veya çalınması, icra çok ustaca yahut orijinal olsa bile yeni bir müzik eseri olarak koruma altına alınmaz. Bu durumda eseri icra eden eser sahibi olarak değil, icaracı fikri emek şartları mevcut ise bağlantılı hak sahibi olarak koruma altına alınır[188].

Anonim melodilerin veya folklor müziğe ait motif ve temaların kullanılması serbesttir; ancak bu durumda melodi, tema ya da motifin bir başka bestekar tarafından işlenmiş hali değil, sadece orijinal hali kullanılabilir. Diğer taraftan belli bir melodinin tema olarak alınıp, varyasyonlarının bestelenmesi, şartları mevcut ise FSEK bakımından "işlenme eser" olarak himaye altına alınmaktadır[189].

Sözlü müzik eserlerinde eseri meydana getiren söz yazarı ve bestecinin yarattıkları eser birbirinden bağımsız olduğu için FSEK. m. 9 bakımından "müşterek eser sahipliği" söz konusu olmaktadır. Müzik aranje edildiğinde ise, aranjör işleme eser sahibi, fonogram yapımcısıysa bağlantılı hak sahibi olarak koruma altına alınmaktadır. Öte yandan bir müzik eserini mekanik bir araç yani plak, CD vb. araçlarla çoğaltmak için besteci ve söz yazarının birlikte izin vermesi gerekir. Ayrıca besteci ile söz yazarı beraber yahut ayrı olarak haklarının korunmasını isteyebilmektedirler [190].

---

[187] KILIÇOĞLU, s. 131.

[188] EREL, s. 65.

[189] ATEŞ, (Eser), s. 202; EREL, s. 65.

[190] KILIÇ, s.78-79.

VII. Güzel Sanat Eserleri

FSEK'nın 4. maddesininde 8 bent şeklinde ve sınırlı olaral sayılmaktadır. "*Güzel sanat eserleri, estetik değeri olan; Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, Heykeller, kabartmalar ve oymalar, Mimarlık eserleri, El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, Fotoğrafik eserler ve slaytlar, Grafik eserler, Karikatür eserleri, Her türlü tiplemelerdi*r"[191].

FSEK'ya göre bu kategoriye giren güzel sanat eserleri sahibinin hususiyetini taşıyıp estetik değere sahip olmalıdır. Güzel sanat eserlerinde var olması gerekli olan ortak nokta, estetik niteliktir. Kanunda sayılan bu eser çeşitleri tahdidi nitelikte değildir. Eserlerin güzel sanat eseri sayılması için estetik mahiyette olmanın yanında, FSEK'da sayılan güzel sanat eseri türlerinden birine dahil olması gerekir[192].

"Güzel sanat eserleri" insanda hayranlık uyandıran estetik nitelikte olup bir düzey üzerinde ya da bir cisim halindeki eserlerdir. Genellikle bir fikri eserinin FSEK kapsamında eser sayılması için sabit bir araçla tespit edilmesine gerek olmamasına rağmen, güzel sanat eserlerinin diğerlerinden farklı olarak göze hitap etmesi nedeniyle sabit bir araçla tespitleri gereklidir. Önceden belirtiğimiz üzere bir fikir ve sanat eserinin, güzel sanat eseri sayılabilmesi için mutlaka bedii vasfa sahip olması ve sahibinin

[191] Fikir ve Sanat Eserleri kanunu m. 4.

[192] ARSLANLI, s. 23; EREL, s. 69-70; YARSUVAT, s. 63.

hususiyetini taşıması gerekmektedir[193]. Estetik değere sahip olmayan eserler FSEK. m. 2/3 göre "ilim ve edebiyat eseri" olarak koruma altına alınır; yani bu eserler "güzel sanat eseri" olarak nitelendirilmezler.

Bu sayılan eser türlerinden de anlaşıldığı gibi güzel sanat eserleri, heykellerle mimari eserler gibi üç boyutlu da olabilir, resimler ve tablolar gibi iki boyutlu da olabilir. "Güzel sanat eserleri" genellikle insan ellerinin kullanılmasıyla yaratılan eserlerdir; ancak bazen bu eserler mekanik araçların kullanılmasıyla meydana gelirler. Mekanik araçların eserin meydana getirilmesinde kullanılması kural olarak mümkündür[194].

Güzel sanat eserleri durağan niteliğe sahiptir. Bu yüzden güzel sanat eserlerinin hiçbir şekilde dil ile beyan edilmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla kural olarak sabit bir ifade ve tespit vasıtasıyla belirlenirler. Ayrıca bu eserlerin meydana getirilmesinde kullanılan malzemenin önemi yoktur. Güzel sanat eserlerinin yaratılmasında kullanılan malzeme; taş, alçı, cam, tahta kum veya herhangi bir şey olabilir [195]. Diğer taraftan fikri bir mahsulün güzel sanat eseri sayılabilmesi için tek parçadan oluşmuş olması gerekli değil, birden fazla parçadan oluşan eserler de gereken vasıfları taşıyorlarsa bu kategoriye dahil olurlar[196]. Eseri meydana getiren parçaların önemi olmadığı gibi eseri yaratan kişinin de profesyonel olması gerekmez. Amatör biri tarafından yapılan eserler de güzel sanat eseri olarak koruma altına alınabilir yani eseri yapan kişinin mutlaka sanatçı olmasına gerek yoktur[197]. Öte yandan, eserde estetik niteliğin bulunması yeterli olup,

---

193 ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 25; EREL, s. 69; GÖKYAYLA, s. 92.

194 AYİTER, s. 54; GÖKYAYLA, s. 92.

195 BOZBEL, s. 55; ERDİL, (İçtihatlı), s. 175; GÖKYAYLA, s. 92.

196 AYİTER, s. 54.

197 GÖKYAYLA, s. 93.

estetik bir amaçla meydana getirilmesi şart değildir[198].Ayrıca eserin az veya çok bir estetik nitelik taşıması yeterlidir ve yüksek seviyede bir sanat anlayışı taşıması gerekli değildir[199].

FSEK'nın 4. maddesinde mimari eserlerde güzel sanat eseri olarak doğrudan doğruya koruma altına alınmıştır. Burada mimari plan, krokiler estetik değere sahip olsunlar veya olmasınlar güzel sanat eseri olarak değil, FSEK. m. 2/ 3 göre ilim ve edebiyat eseri olarak korunmaktadırlar. FSEK. m. 4'ün 3. bendine göre güzel sanat eseri olarak korunan doğrudan doğruya mimari eserin kendisidir[200]. Mimari eserin de güzel sanat eseri sayılıp koruma altına alınması için sahibinin özelliğini taşıması ve estetik mahiyete sahip olması gerekmektedir. Bununla birlikte, mimari yapılar birçok güzel sanat eserinden farklı olarak sadece estetik amaca hizmet etmez; bunun yanısıra, özellikle kullanılmak için yapılırlar. Dolayısıyla bir mimari yapı estetik niteliğe sahip olmazsa sahibinin hususiyetini taşıyor olsa bile güzel sanat eseri olarak koruma altına alınamaz[201].

Güzel sanat eserlerinin diğer kanunlar açısından koruma altına alınmaları, sınai model ve resim olarak himaye görmeleri onların güzel sanat eseri olarak sayılıp koruma altına alınmalarına hiçbir engel teşkil etmez[202]. El ile yapılan hünerler kişiden kişiye değiştiği için ve başka birinin eliyle yaptığı işin aynen taklidi herhangi bir cetvel, pergel ve benzeri teknolojik araçlar kullanmadan mümkün olmadığı için, ayrıca eli ile yapılan eserler, eser sahibinin hususiyetini taşıdığı için, bir eseri mekanik araç kullanmadan, el

198 ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 26.

199 AYİTER, s.55; GÖKYAYLA, s.93.

200 ARSLANLI, s. 24; EREL, s. 71; ERDİL, (İçtihatlı), s. 175; GÖKYAYLA, s. 95.

201 GÖKYAYLA, s.96.

202 GÖKYAYLA, s. 93; KILIÇOĞLU, s.135.

ile taklit eden kişi orijinal bir eser yapmıştır, bu durumda, yarattığı eser taklit sayılmaz. Dolayısıyla örnek almış olduğu eserin sahibinin iznini de alması gerekmemektedir. Bu nedenle, güzel sanat eserlerinde taklit hemen hemen mümkün değildir[203].

Fotografik eserlerin FSEK'ya göre güzel sanat eseri sayılabilmesi için sahibinin hususiyetini taşıması ile estetik nitelikte olması gerekmektedir. Burada bahsi geçen sahibinin hususiyetini taşıma konusu kullanılan fotoğraf tekniğidir ve estetik mahiyetse mevzunun çıplak gözle görünenden daha farklı bir halde yansıtılmasıdır[204]. Estetik niteliği olmayan bilimsel ve teknik mahiyetteki fotoğraflar, ilim ve edebiyat eserleri olarak korunabilirler. Eser niteliğinde olmayan fotoraflar ise haksız rekabet hükümleri veya mülkiyet hakkına göre korunma altına alınabilirler[205]. Esasen fotoğraf eserlerinin sahibi o fotoğrafı çeken şahısdır; negatifleri çoğaltan ise eserin sahibi sayılamaz. Ayrıca iş sözleşmesi ile bir gazete, dergi ve benzeri yerlerde çalışan kişilerin, işlerini yaptıkları sırada çektikleri fotoğrafların kullanma yetkisi işverene aittir[206]. (FSEK. m. 18/2). 4110 sayılı kanunla yapılan değişiklikler doğrultusunda slaytlar da aynı fotoğraflar gibi şartları varsa güzel sanat eseri olarak değerlendirilmekte ve fotoğraflar hakkında uygulanan hükümler slaytlar hakkında da uygulanmaktadır.

Tipleme, içinde olduğu eserden müstakil nitelikte olan, eserde canlandırılan tip ve karakter olarak tanımlanıp FSEK'nın dördüncü maddesinin sekizinci bendinde söz

---

[203] GÖKYAYLA, s. 94; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 27-28.

[204] AYİTER, s. 59-60; EREL, s.71; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s.27; YARSUVAT, s. 64.

[205] ARSLANLI, s. 24; AYİTER, s. 58; EREL, s. 71; GÖKYAYLA, s. 99; KILIÇOĞLU, s. 134.

[206] GÖKYAYLA, s. 99.

edilmiştir. Bir sinema veya televizyon filminde ya da tiyatro oyununda canlandırılan karakter, bir çizgi filmde çizilen kahraman, bir karikatür tipleme eser olarak koruma altına alınmaktadır[207]. Bir tiplemenin güzel sanat eseri olarak korunabilmesi için ilk önce sahibinin hususiyetini taşıması ve ayrıca ilk defa kullanılması gerekmektedir. Tiplemeler 4110 sayılı yasayla FSEK'ya eklenmiştir ve eklenmesi uygulamada çıkan bazı sorunların çözülmesine yardımcı olmuştur. Aynı zamanda bu düzenlemenin amacı eser sahibinin izni olmadan tiplemelerin örneğin çizgi film de çizilen kahraman veya tiyatro oyununda oynanan karakterin ticari amaçla kullanılıp haksız kazanç elde edilmesini önlemektir[208].

Tipleme eserin bağımsız bir eser yoksa işleme bir eser olduğu konusunda bazı görüş ayrılıkları vardır. Erel'e[209] göre, tipleme eser, asıl esere göre bir işleme eser niteliği taşımaktadır. Gökyayala'ya[210] göre ise tipleme eser asıl esere bağlı olmanın yanında, işleme bir eser değil, bağımsız bir eser niteliği taşımaktadır. Gökyayla'ya göre tiplemenin işleme eserler arasında değilde, güzel sanat eserleri arasında düzenlenmiş olması, görüşünü doğrulayan bir durumdur. Kanaatimce Gökyayla'nın görüşü bu konuda daha isabetli olup tipleme eser, asıl esere göre bağımsız bir nitelik taşımakta ve dolayısıyla işleme bir eser değildir.

Bazı eserlerde yer alan tiplemelerin sahibinin kim olduğu belirlemek zordur. Örneğin bir tiyatro oyununda canlandırılan karakterin sahibinin kim olduğu belirlemek zordur; çünkü tipi canlandırıp oynayan kişinin de tipin eser olarak nitelendirilmesinde büyük katkısı vardır. Ancak tipi canlandıran kişinin eser sahibi olarak sayılması mümkün

---

207 GÖKYAYLA, s. 101.

208 EREL, s. 72; GÖKYAYLA, s. 101.

209 EREL, s. 72.

210 GÖKYAYALA, s. 101.

değildir. Zira o tipi canlandırmış olan kişi eseri icra etmekten başka bir faaliyette bulunmamıştır. Dolayısıyla, tipi canlandıran eser sahibi olarak değil, icracı sanatçı olarak "komşu hak sahibi" kapsamında koruma altına alınmaktadır[211].

Güzel sanat eserleri, bilhassa el işleri ve küçük sanat eseri olarak tanınan eşyanın, günümüzdeki teknolojik ilerleme sayesinde sınai yollardan ve seri olarak imal edilmesi imkanı mevcuttur. Seri üretim sonucunda temin edilen ürünlerde, güzel sanat eserlerinde var olması gerekli olan estetik mahiyetin mutlaka bulunduğunu söylemek doğru değildir. Seri üretimin neticesinde temin edilen eserlerin, sahibinin hususiyetine sahip olsalar dahi estetik mahiyete sahip olup olmadıkları dikkatli bir biçimde incelenmesi gerekmektedir. Yoksa FSEK'nın uygulama alanı, hedefinden uzaklaşacak derecede geniş hale gelecektir. Seri üretim sonucu temin edilen ürünler sahiplerinin özelliğini taşıyor olsalar bile, eğer estetik niteliğe sahip değillerse eser olarak değil, sadece haksız rekabet esaslarına göre koruma altına alınabilirler[212].

VIII. Sinema Eserleri

"Sinema eserleri" FSEK'nın beşinci maddesinde düzenlenmiştir. Bu kanuna açısından "*Sinema eserleri her çeşit estetik, bilimsel, öğretici veya teknik niteliğe sahip veya günlük olayları tespit eden filmler ya da sinema filmleri gibi tespit edildiği materyal dikkate alınmaksızın elektronik, mekanik veya benzeri araçlar vasıtasıyla gösterilebilen,*

[211] GÖKYAYALA, s. 101.

[212] EREL, s. 70; GÖKYAYLA, s. 101.

sesli veya sessiz birbiriyle ilişkili görüntüler dizisi"[213] olarak tanımlanmıştır. Bu maddede sayılan sinema eseri türleri örnek olarak verilmiştir[214].

FSEK yalnızca dar anlamdaki "sinema eserleri" ile ilgili filmleri değil, bununların içine girmeyen diğer filmleri de eser olarak koruma altına almıştır. Bu kanun'un yanı sıra "5224 sayılı Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi" hakkında kanun'un 3/C maddesiyle sinema sanatıyla ilgili filmler koruma altına alınmaktadır.

FSEK'e göre fikri bir mahsulün sinema eseri olabilmesi için en önemli hususlardan biri sahibinin özelliğini taşıması hususudur[215]. Bununla birlikte, bir sinema ürününün eser sayılabilmesi için üzerinde tespit edildiği maddenin bir önemi yoktur. Sinema tekniği bakımından gerekli koşullara uymak kaydıyla, CD, DVD, projeksiyon sistemi de normal projeksiyon, üç boyutlu projeksiyon yahut televizyon yayını halinde olabilmektedir[216].

Sinema eserlerinde hareketli görüntüler ifade aracı olarak kullanılmaktadır[217]. Yani burada yapay bir canlılık ve hareket söz konusudur. Buna göre yayımlanan çizgi filmler, diziler, belgeseller, haber programları sinema eseri olarak koruma altına alınabilirler. Yani söylediğimiz gibi sinema eseri olarak koruma altına alınan sadece sinema filmleri değil ayrıca belgesel, reklam filmleri, çizgi filmler, video filmleri gibi

---

213 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri kanunu, madde 5.

214 GÖKYAYLA, s.103; KILIÇOĞLU, s. 136.

215 Ateş, (Eser), s. 271; EREL, s. 73; GÖKYAYLA, s.103.

216 EREL, s. 74; GÖKYAYLA, s. 103; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 25.

217 AYİTER, s. 54.

yaratmalarda sinema eseri olarak koruma altına alınabilirler.[218]. Konuşma, konferans, müzik gösterileri gibi çekimler eğer gerekli şartları yani hususiyet şartı ve birbiriyle ilişkili görüntü dizisini içeriyorsa sinema eseri olarak koruma altına alınabilir. Buna karşılık resim sunumları veya slayt gösterileri birbiriyle ilişkili görüntü dizisi unsurundan yoksun oldukları için sinema eseri olarak koruma altına alınmaları mümkün değildir; ancak şartları varsa ilim ve edebiyat eseri veya güzel sanat eseri olarak değerlendirmek mümkündür[219]. Televizyon programlarının ise sinema eseri olarak korunup korunmayacağı bu programların türüne göre değişmektedir. Günümüzde fikri ürünlerin nakli açısından televizyon da en az sinema eseri kadar önemli olmasına rağmen FSEK'da televizyon eserleri ile ilgili hüküm mevcut değildir. Sinema eserlerindeki özellik şartlarını bir televizyon yayınının eser sayılabilmesi için gerekli olan özelliklere sahip olup olmadığını tesbit etmek için kıyasen kullanılması mümkündür. Çünkü sadece özelliğe sahip olan televizyon yayınları eser olarak koruma altına alınır. Bu doğrultuda televizyon eserleri de sinema eserleri kategorisinde değerlendirilebilir[220].

Tekinalp'e açısından filmin sinema eseri sayılabilmesi için dört unsurun bulunması şarttır. Birinci olarak bir filmin sinema eseri sayılabilmesi için onun sahipleri bulunmalıdır. Bu konu FSEK. m. 8/3'de düzenlenmiştir "*Sinema eserlerinde; yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı, eserin birlikte sahipleridir. Canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde; animatör de eserin birlikte sahipleri arasındadır*". Burada kanuna göre özgün müzik bestecisi ile diyalog yazarı da

---

[218] GÖKYAYLA, s. 103 ve 106.

[219] ARSLANLI, s. 27-28; AYİTER, s. 64; EREL, s.73; ÖZTRAK, (Eser üzerindeki Haklar), s. 26.

[220] AYİTER, s. 64; EREL, s.75.

eserin sahipleri olarak sayılmıştır. Ancak sessiz filmlerin de sinema eseri olarak kabul edilip koruma altına alındığı göz önünde bulundurursak bütün filmlerde özgün müzik ve diyaloğun bulunması şart değil; ama bir yönetmen ve senaryo olmadan bir sinema filmi düşünülemez. Ayrıca yönetmen ve senaryo yazarının aynı kişi olması mümkündür. Ayrıca anonim olan eserler sahipsiz eser değilerdir; sahibinin belli olmadığı eserdir. İkinci şart olarak ise eserin mutlaka bir yönetmeni ve senaryosu olmalıdır. Üçüncü olarak ürün mutlaka sahibinin hususiyetini taşımalıdır. Dördüncü ve son şart ise FSEK. m. 5'te belirlenen kategorilerin birinin içine girmesi gerekmektedir[221]. Daha önce de belirttiğimiz gibi sinema eserlerinin varlığının kabul edilip kanunen koruma altına alınabilmesinin en önemli şartı başka eser çeşitlerinde de olduğu üzere sahibinin özelliğini taşımasıdır. Ama burada dikkat etmemiz gereken konu sinema eserlerine özelliğini veren tek kişi değildir ve sinema eserleri üzerinde "birlikte eser sahipliği" söz konusu olmaktadır. FSEK. m. 8/3 uyarınca *"sinema eserlerinde eser sahibi yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve diyalog yazarı ve canlandırma tekniğiyle yapılmış sinema eserlerinde animatör birlikte eser sahibi"* olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla da sinema eserine özelliğini ortak bir şekilde bu adı geçen yaratıcılar vermektedirler[222]. Şüphesiz bir sinema eserinin yaratılmasında katkıda bulunanlar sadece bu saydığımız kişilerle sınırlı değildir. Bu kişilerin yanında aktör, aktrisler, figüranlar, kameramanlar vs. gibi geniş teknik takımın ortak emeği de bir sinema eserinin yaratılmasında etkisi vardır. Yani esere özelliğini veren sadece yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo ve diyalog yazarı ve animatör değildir. Dolayısıyla sinema eserinin meydana gelmesinde bütün bu kişilerin emekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü

[221] TEKİNALP, s. 127.

[222] ATEŞ, (Eser), s. 271; TEKİNALP, s. 127.

esere özelliğini veren ve eserin yaratılmasında payı olan bu kişilerin tamamıdır. Ancak kanun koyucunun yönetmen, özgün müzik bestecisi, senaryo ve diyalog yazarıyla animatörün eser sahibi saymasının nedeni bunların eserin yaratılmasındaki emeğinin diğerlerine göre daha baskın olmasıdır[223].

Sinema eserinin FSEK kapsamında bir bütün olarak koruma altına alınması, bu sinema eserindeki müzik ve senaryonun ayrıca korunmasına engel teşkil etmez[224]. Müzik ve senaryo eğer şartları mevcut ise, ayrıca müzik eseri veya ilim ve edebiyat eseri olarak koruma altına alınabilirler. Musiki eserlerinin veya edebi eserlerin bir filmde kullanılmaları onların bağımsızlıklarına zarar vermez. Öte yandan eğer edebi eser olan bir senaryo yahut müzik eseri olan bir müzik özel olarak bir sinema eseri için yazılmış veya bestelenmişse, bu durumda müzik eseri o film müziği ya da edebi eser olan o senaryo, sinema eserinin bir parçası sayılır. Buna karşılık eğer filmde daha önce yayımlanmış olan bir edebi eser ya da bestelenmiş bir müzik parçası kullanılmaktaysa bu durumda işleme eserden söz edilebilir[225].

IX. İşlenme ve Derleme Eserler

FSEK'in 6. maddesinde "işleme ve derlemeler" düzenlenmiş bulunuyor. Bu maddeye göre; *"diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve aşağıda başlıcaları yazılı fikir ve sanat mahsulleri tercümeler; roman, hikaye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevilerden bir*

[223] ATEŞ, (Eser), 271; EREL, s. 73; GÖKYAYLA, s. 104.

[224] ARSLANLI, s. 26; AYİTER, s. 63; ERERL, s. 75.

[225] EREL, s. 75.

başkasına çevrilmesi; işlenmedir; musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin filim haline sokulması veya filime alınmaya ve radyo güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekillere sokulması; bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması; belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi; henüz yayımlanmamış olan bir eserin ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi (İlmi bir araştırma ve çalışma mahsulü olmayan alelade transkripsiyonlarla faksimileler bundan müstesnadır) ; ve televizyon ile yayıma müsait bir şekle sokulması; musiki aranjman ve tertipleri; başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması; bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması; belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları (Ancak, burada sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan veri ve materyalin korunması için genişletilemez) ; istifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu Kanuna göre eser sayılır" [226].

İşleme eserler fikri bir faaliyetin mahsulü olup sahibinin özelliğini taşımakta olan fikri ürünlerdir. İşlenme eserler daha önce meydana getirilmiş eserlerden faydalanarak ve onları değişik bir biçimde yeniden sunmakla ortaya çıkarlar. Yani işlemelerde yeni bir eser yaratılmamakta, eskiden yaratılmış eserlerden istifade suretiyle başka bir eser meydana getirilmektedir. Mesela bir romanın tiyatro oyununa dönüştürülmesi veya bir hikayenin farklı bir dile tercüme edilmesi işleme esere verebileceğimiz örneklerdir[227]. Burada daha sonra meydana getirilen eser veya yararlanılan eser arasında bağlılık

[226] 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri kanunu, madde 6.

[227] ATEŞ, (Eser), s. 288-289; EREL, s. 76; KILIÇOĞLU, s. 136-137; Yarsuvat, s. 69

mevcuttur[228]. Buna karşılık işlenme bir eserden söz edildiğinde aslında bağımsız bir eserden söz edilmektedir. Dolayısıyla işleme eserlerin ve asıl eserlerin koruma süreleri birbirinden farklı ve bağımsız olup asıl eserin koruma süresi bitmiş olmasına rağmen "işleme eserin" koruma süresinin devam etmesi mümkündür[229].

FSEK'e göre "işleme eser"den bahs edebilmek için ilk önce asıl eser sahibinin yarattığı bir eserin mevcut olması gerekiyor ki işleyen kişi o asıl eserden yararlanarak işleme eseri yaratabilsin. Bir işlemenin eser sayılabilmesi için kanun maddesinde sayılan türlerden birinin içine girmesi gerekmektedir. Kanun'da sayılan işleme türleri sınırlı olarak sayılmıştır.

İşleme eserin meydana gelmesi asıl eserin sahibinin başka bir deyişle yararlanılan eserin sahibinin haklarına zarar vermemesi gerekir. İşleme eser, sahibinin yani onu işleyen kişinin hususiyeti taşımalıdır. Bir işleme eserin sahibinin özelliğini taşıyıp taşımadığını anlamak maksadıyla eserin içinde bulunduğu fikir ve sanat grubu ile bu gruptaki türünü göz önünde bulundurmak gerekmektedir[230].

İşleme bir eserin aslına sadık bir şekilde yapılıp aslının mahiyetini yansıtması gerekir. Çünkü bir eserin işlenmesinden hedef yeni ve müstakil bir eser yapmak değil, var olan eseri farklı bir esere dönüştürmektir. Örneğin bir eser başka bir dile çevrildiğine mümkün olduğu kadar eserin aslında bulunan dil üslubunun korunması gerekir. Ayrıca eserin aslında olmayan düşüncelerin esere ilave edilmesi veya var olan fikirleri değiştirmenin imkanı yoktur[231].

---

[228] ATEŞ, (Eser), s. 288; ÖZTRAK, (Eser üzerindeki Haklar), s. 31.

[229] KILIÇOĞLU, s. 138.

[230] ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 35.

[231] EREL, s. 76.

"Müzik klipleri"nin işleme eser sayılması hakkında bazı düşünce farklılıkları vardır. Erel'e göre[232] "klipler", bir müzik eserinden işleneme suretiyle meydana getirilmiş yeni bir eser olmamaktadır. Çünkü bir müzik eseri maddi ve hukuki varlığını görsel unsur olmaması halinde koruyabilmektedir. Ancak görsel unsurun müzik olmadan yani kendi başına bir eser olarak sayılabilmesi mümkün değildir. FSEK'e bakıldığında yalın halleriyle edebi eser olarak sayılması gerekli olan güfteler beste ile bağlantılı olduğu ölçüde müzik eseri olarak korunmaktadırlar. Bu doğrultuda klipleri de güfteler gibi müzik eseri olarak değerlendirmek doğru olacaktır[233]. Bozbel'e göre[234] ise bir müzik eserine klip çekilmesi FSEK. m. 6/ 1 b. 3 hükümleri gereği işlenme eser olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple görsel öğenin müzik olmadan kendi başına eser sayılamayacağı şeklinde görüşünde isabetli olmadığını savunmaktadır.

Bir müzik eserinin aslına sadık kalınması şartıyla, başka bir şekilde aranjman ve tertibinden, varyasyon, enstrümantasyon, orkestrasyon, çok sesli veya tek sesli hale getirmek, bestenin belirli müzik aletiyle çalınmaya elverişli hale getirmek gibi fikri çabalar aranjman anlamına gelmektedir. Özellik taşıyan fikri çaba neticesinde var edilen bu aranjman ile tertipler "işleme eser" olarak sayılıp koruma altına alınmaktadır. Ancak bir emek harcamadan meydana getirilen işlemeler, mesela seslerin veya ton çeşidinin

---

[232] EREL, Şafak N.; **Fikrî Hukuk Açısından Müzik Klipleri**, FMRD, 2006, C.6, S.1, s. 55-62.

[233] TEKİNLP de müziğe eşlik eden hareketlerden oluşan klibin esasında müzik eseri olduğunu, çünkü klibin esas öğesinin müzik olduğunu savunmaktadır (TEKİNALP, s. 124).

[234] BOZBEL, s. 69.

değiştirilmesi, birden çok bestenin birbirine eklenmesi sonucunda yaratılanlar eser niteliği taşımamaktadır[235].

Derleme eserler FSEK 'nın 1/B maddesinde işlenmelerden değişik olarak böyle: *"Özgün eser üzerindeki haklar saklı kalmak kaydıyla, ansiklopediler, antolojiler gibi muhtevası seçmeye ve düzenlemelerden oluşan ve bir düşünce yaratıcılığı sunucu olan eser"* tarif edilmiştir. Ayrıca FSEK. m .6'nın 6. 7. ve 11. bentlerinde *"bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyatı veya çeşitli eserlerin veri ve materyallerin belli bir plan dahilinde bir araya getirilmesi neticesinde ortaya çıkarılan eserler"* olarak belirlenmiştir. Derleme eser tanımında işlemeden farklı olarak hususiyet unsuruna yer verilmemiş ve bunun yerine "Bir düşünce yaratıcılığı sonucu olan eser" olarak tanımlanmıştır[236]. Ancak bu tanım derlemeyi diğer eserlerden ayırdığı ve onların üstünde bir yer almasına neden olduğu için eleştirilmektedir[237].

Ansiklopedi, sözlük gibi eserler eser niteliği taşımayan ürünlerden seçilip düzenlenmektedir. Bu doğrultuda derleme eserin meydana gelebilmesi için işleme eserlerin aksine mutlaka diğer bir eserden yararlanma şartı aramamaktadır. Bunun sonucu olarak derleme eserin varlığını tespit etmek için asıl esere bağlı olma koşulu aranmıyor. Ama derleme eser de tıpkı işleme eser gibi başka eserlerden yararlanmak suretiyle vücuda getirilebilmektedir. Başka bir eserden yararlanmak suretiyle meydana getirilen derleme eserlere örnek olarak fotoğraf albümleri ve resim koleksiyonları gösterilebilir. Eğer derleme eser özgün bir eserden yararlanılarak meydana getirilmiş ise asıl eserin sahibinin

---

235 AYİTER, s. 69; BOZBEL, s. 69-70; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 81; ÖZTAN, s. 174.

236 ATEŞ, (Eser), s. 294; TEKİNALP, s. 136.

237 TEKİNALP, Ünal; Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun Hususiyet Üzerindeki Etkisi FMRD 2005, C.5, S.1, s. 76.

izninin alınması gerekmektedir, yani özgün esere ilişkin hakların saklı kalması şartı aranmaktadır[238]. "Derleme eser" çeşitleri kanuna göre "*veri tabanları* (FSEK m. 6, 11)", "*külliyatlar* (FSEK m. 6, 6)", "*seçme ve toplama eserlerler tertibi* (FSEK m. 6, 6)" olarak belirlenmiştir.

[238] ATEŞ, (Eser), s. 294 vd.; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 135-136.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDA ESER SAHİPLİĞİ

I. Genel Olarak

FSEK'nın 8. maddesine göre; *"Bir eserin sahibi onu meydana getirendir"*. Eser sahibi, yaratıcı zihinsel gücüyle bir eseri var edendir. Eseri var eden kişi, yani eser sahibi, gerçek kişidir[239]. Eser onu meydana getiren kişinin yani eser sahibinin duygularını, düşüncelerini, kişiliğini, sanatsal yaklaşımını, kısacası eser sahibinin hususiyetini yansıtan bir düşünce ürünüdür. Önceden de zikrettiğimiz gibi bir fikir ve sanat ürününün eser niteliği kazanabilmesi için en önemli unsur sahibinin yani yaratıcısının hususiyetini ve özelliğini taşıması ve onu yansıtmasıdır. "Eser sahibi, eseri yaratan kişidir" hükmünün kaynağı tabii hukukta bulunuyor ve evrensel bir hükümdür[240].

Eser sahipleri yarattıkları fikir ve sanat eserlerini herhangi bir tescile gerek kalmadan o eseri yarattıkları andan, eserleri ile ilgili mutlak ve sınırlı mahiyette olan maddi ve manevi hak ve yetkileri kazanırlar. Bu hakları kazanabilmeleri için herhangi bir hukuki işleme gerek yoktur. Yani eser üzerindeki haklar yaratma ile kendiliğinden ve

---

239 ATEŞ, Mustafa; **Fikrî Hukukta Eser Sahipliği**, Ankara 2012, s. 13; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 87; KILIÇOĞLU, s. 186; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet) s. 143.

240 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet) s. 143.

aslen kazanılmaktadır[241]. Eseri yaratan ve eserin sahibi bir kişi yahut birden çok kişi olabilmektedir.

II. 5846 Sayılı FSEK Bakımından Eser Sahipliği

"Bir eserin sahibi, onu meydana getirendir". "İşlenme ve derleme eserlerde, asıl eser sahibinin haklarına zarar gelmemesi ve asıl eser sahibinin haklarının saklı kalması kaydıyla, işlenme ve derleme eserin sahibi onu işleyen kişidir". "Sinema eserlerinde; diyalog yazarı, özgün müzik bestecisi, senaryo yazarı ve yönetmen, eserin birlikte sahibidirler. Animatör de canlandırma tekniğiyle yapılan sinema eserlerinde, eserin birlikte sahipleri arasındadır"[242].

Eser sahibi çoğaltma, işleme, dağıtma, yayma, kiralama ve kamuya ödünç vermeden mütevellit maddi haklara sahiptir.[243]

Eser sahibinin manevi hakları ise dört başlık altında ele alınır.[244] Eserin kamuya açıklanması kararı eser sahibine aittir. Böylelikle eser sahibi eserin yayınlanma tarzını ve tarihini kendisi belirler. Eser sahibi tanınma hakkına sahip olarak eserde isminin yer alıp almamasını kendisi tayin eder. Eser sahibinin manevi haklarından bir diğeri de eserde değişiklik yapıp yapmama hakkının kendisine ait olmasıdır. Yani eser sahibi eseri

---

[241] ATEŞ, (Eser Sahipliği), s. 13; Ayiter, s. 90; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 86; KILIÇOĞLU, s. 187; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 143.

[242] 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 8.

[243] 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 21-25.

[244] 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 14-17.

yarattığı form içerisinde görme hakkına sahiptir[245]. Öyleki, *"eser sahibi kayıtsız ve şartsız olarak yazılı izin vermiş olsa bile şeref ve itibarını zedeleyen veya eserin mahiyet ve hususiyetini bozan her türlü değiştirilmeği menedebilir. Menetme yetkisinden bu konuda bir sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür"*[246]. Eser sahibinin kullanabileceği manevi haklardan dördüncüsü ise eser sahibinin eserine istediği zaman ulaşabilme hakkıdır. Eser sahibi bir devir yapmışsa ve devirden sonra malikin rızası olmasa dahi eser sahibinin eserine ulaşabilme hakkı bakidir. Aslın maliki olan kişi, eser sahibi ile yaptığı sözleşme koşulları çerçevesinde eserde tasarruf etme hakkına sahiptir. Ama eseri bozama ve yok etme ve eser sahibinin haklarına zarar vereme hakkına sahip değildir.[247]

Burada zikredilen manevi hakların uluslararası sözleşmelerle uyumlu olduğu görülüyor. Mesela; "Bern Anlaşması" nın altıncı maddesi eserin yazarı olarak tanınma hakkından, eserin değiştirilmesine ve bozulmasına, eser sahibinin onuru ve ününü zedeleyecek eylemleri engelleme hakkından söz etmektedir[248].

A. Eser Sahipliğinin Yaratma ile Birlikte Kendiliğinden Doğma İlkesi

"Eser sahipliği", başka bir formaliteye gerek kalmadan eserin yaratılarak sabitlenmesiyle kendiliğinden doğmaktadır.[249] Yani bir eserin doğması için onun

---

245 GÜNEŞ, s. 13.

246 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 16.

247 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 17.

248 GÜNEŞ, s. 14.

249 GÜNEŞ, s. 12.

herhangi bir sicile kaydedilmesine, her hangi bir makama bildirilmesine, herhangi bir lisans alınmasına ve buna benzer işlemlere gerek yoktur[250]. Doğal hukuk, eseri yaratan kişi veya kişilere bu hakkı tanır [251]. Kıta Avrupasında eser yaratıldıktan sonra eser sahibinin maddi ve manevi hakları doğar ve koruma altına alınırken, Amerikan hukukunda tescil işlemleri bu hakkın doğmasını sağlar. Türkiye'de de Avrupa'da uygulanan ilke benimsenmiş olup eser sahipliği eser yaratıldığı andan itibaren herhangi bir hukuki işleme gerek kalmadan eseri yaratan kişiye aittir. Aynı zamanda eserin alenileşmesine de gerek yoktur[252]. Burada anlattığımız gibi eserin herhangi bir hukuki işleme veya sicile tescil edilmesine gerek yoktur; ancak FSEK. m. 13/ son fıkrasına bakıldığında görüyoruz ki bir tescilden söz etmektedir. Bu madde incelendiğinde anlıyoruz ki sözü geçen tescil fikri hakların doğması ve hak ihdas etmek için değil, eserin sahiplerinin belirlenmesinde ispat kolaylığı sağlamak amacıyla istek üzerine eserleri tescil edebilme imkanı sağlamaktadır[253].

Eser sahibinin ayırt etme gücünün olması yahut reşit olmasına gerek yoktur. Yani eser sahibinin hukuksal işlem ehliyetine sahip olması şart değildir. Bu doğrultuda ergin olmayan yahut akıl hastalığı olan birinin var ettiği eserlerden doğan hakları irade açıklaması gerekli olmadan kendiliğinden gerçekleşir. Ancak ergin olmayan veya aklı

---

[250] ARSLANLI, s. 62-63; AYİTER, s. 90; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 86; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.143.

[251] GÜNEŞ, s. 12; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.143.

[252] GÜNEŞ, s. 13; ÖZTAN, s. 211; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.144.

[253] EREL, (Fikir ve Sanat), s.103; TEKİNALP, (Fikiri Mülkiyet), s.150.

dengesi yerinde olmayan bir kişinin yarattığı eserler üzerindeki mali hakları, kanuni temsilcisi vasıtasıyla kullanılabilir [254].

B. Gerçek ve Tüzel Kişiler Açısından Eser Sahipliği Kavram

1. Gerçek Kişiler

"Eser sahibi, eseri meydana getiren gerçek kişidir".[255] Ancak 2004 yılında 5101 sayılı yasa ile birlikte bu maddede yer alan "gerçek" kelimesi çok isabetli bir tanım olmasına rağmen metinden kaldırılmıştır ve FSEK. m. 1/ B'nin (b) bendinde *"eserin sahibi onu meydana getiren kişi"* olarak tanımlanmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, "*bir işlenmenin ve derlemenin sahibi, asıl eser sahibinin haklarına zarar vermemesi şartıyla ve asıl eser sahibinin hakları saklı kalmak kaydıyla, onu işleyendir".*[256]

4110 sayılı kanunla yapılan değişiklikten önce, FSEK. m. 8' de "*Bir eser sahibi onu vücuda getirendir"* olarak tanımlanmış ve böylece "yaratma gerçeği ilkesi" benimsenip, *"Bazı hallerde teknik mülahazalar ve eserin doğumundaki menfaatler durumuna göre"*[257] tanım eklenerek, yaratma gerçeği ilkesinden uzaklaşarak eseri yaratan kişi veya kişiler haricindeki kişilerin de eser sahibi olarak tanınmalarına imkan verilmişti. Bu kişiler, eseri yaratmadıkları halde, kanunun onlara tanıdığı bazı haklar ve karineler

---

[254] EREL, (Fikir ve Sanat), s.89; KILIÇOĞLU, s. 188; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.149.

[255] 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 1/b.

[256] 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, madde 8.

[257] ARSLANLI, s. 61.

doğrultusunda eser sahibi olarak sayılan ve eser üzerindeki tüm haklara sahip olan kişilerdir[258].

Daha sonra 4110 ve 4630 sayılı kanunlarla yapılan değişiklikle, eseri yaratan şahıs dışındaki şahısların eğer şartlar ve karineler mevcut ise eser sahibi olarak tanınmaları sonlandırılmış, ve bu şahıslara şartlar elverişliyse yalnızca eser üzerindeki mali hakları kullanma yetkisi tanınmıştır.

a. Bir Kişinin Eser Sahipliği

Kreatif zeka ve zihni düşüncesi ile bir çalışmaya emeğini veren ve neticesinde bir fikir ve sanat eserini yaratan kişinin o yaratılan eserin sahibi sayılması beklenen ve doğal durumdur. Yaratıcı eser sahipliği bir eserin yaratılmasıyla ve yaratıldığından itibaren eseri yaratan kişi eser sahibidir ve bu eser sahipliği statüsünü kazanmak için herhangi bir hukuki işlem yapmasına gerek yoktur anlamına gelmektedir. Eseri yaratan tek bir kişiyse, yani tek bir kişi eseri meydana getirmiş ve ona kişisel becerilerini, yaratıcı zihinsen düşüncelerini ve duygularını katmışsa bu durumda o eserde bir kişinin eser sahipliğinden söz edilebilmektedir. Öte yandan bir eserin yaratılmasında kişisel özelliklerini yansıtmadan yardımcı olan veya teknik hizmette bulunan kimseler eser sahibi sayılmazlar[259]. Bu konu FSEK'nın 10. Maddesinin 3. fıkrasında açıkça beyan edilmektedir.

---

[258] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 87.

[259] ARSLANLI, s. 88.

b. Birden Fazla Kişinin Eser Sahipliği

Birden fazala kişinin yaratıcı fikri düşüncesi ve zihinsel emeği sonucunda meydana gelen eserler, ya başlangıçtan birbirinden ayrılmayan bir bütün halindedir ve böyle var edilmiştir, yahut birbirinden müstakil çeşitli eserler, eser sahiplerinin isteğiyle bir bütün halinde yeni bir eser yaratmak amacıyla bir araya getirilmiştir[260]. Birden çok heykeltraşın bir araya gelerek bir heykel yapmaları, yarılmaz bir bütün olan eselere bir örnektir. Her kısmı ayrı yazarlar vasıtasıyla yazılmış ve bölümlerin bir araya gelmesiyle yaratılan bir hikaye, kısımlara ayrılması mümkün olan eserlere verebileceğimiz örneklerdir.

Burada önemli olan ölçüt farklı kişiler tarafından ve onların kreatif zihni çabası sayesinde var edilen eserin bütünlüğü ziyana uğramadan birbirinden ayrılma imkanı olup olmadığı konusudur. Birden fazla kişinin aynı zamanda eser sahibi olduğu vaziyet doktrinde "toplu mülkiyet rejimi"ne benzetilmiştir. Birbirine bağlı olmayan eserlerin bir araya gelmesiyle vücuda gelen ancak bu eserlerin bütünden ayrılması onların mahiyetlerini kaybetmesine neden olan eser sahipliğine, "iştirak halinde mülkiyet"e benzetilerek "iştirak halinde eser sahipliği", buna karşılık birden çok şahsın zihni emeği birbirinden temyiz edilmeyecek biçimde bir araya getirilerek meydana gelen eserler üzerindeki eser sahipliğine "müşterek mülkiyet"e benzetilerek "müşterek eser sahipliği" olarak nitelendirilmektedir[261].

---

[260] AYİTER, s. 98; EREL, (Fikir ve Sanat), s.89; ÖZTAN, s. 257.

[261] ARSLANLI, s. 67 vd.; TOPÇUOĞLU, s. 63-64, ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 43-46.

aa. Müşterek Eser Sahipliği

Birden çok kişinin birlikte var ettikleri eserin bölümlere ayrılması imkanı varsa, ve her bölüm başka bir kişi vasıtasıyla hazırlanıp üretilmişse, böyle durumda "müşterek eser sahipliği"nden bahs edilebilmektedir. "Müşterek eser sahipliği"nde her kişi kendi yarattığı bölümün sahibi sayılmaktadır[262]. "Müşterek eser sahipliği" FSEK. m. 9 da düzenlenmiştir.

"Müşterek eser sahipliği", müşterek mülkiyete benzer biçimde düzenlenmiştir[263]. Müşterek mülkiyette herkesin payı belli, buna göre müşterek eser sahipliğinde de her kişi kendisinin yarattığı bölümün sahibi sayılmakta olup (FSEK. m. 9/ 1) vücuda getirdiği kısmın manevi ve mali haklarına da sahiptir ve onları bizzat kullanabilme yetkisi vardır. Diğer taraftan ise meydana getirdikleri müşterek eserden doğan bütün haklar, eser sahiplerinin hepsisine ait olmaktadır. Eser sahipleri oybirliği ile eserden doğan haklarını kullanabilirler. FSEK. m. 9/ 2 de aksi kararlaştırılmadıkça eser sahiplerinin meydana getirdikleri eserin değiştirilmesi veya yayınlanması (manevi hakların iki önemli kategorisi) konusundaki kararlarını oybirliğiyle almaları gerektiğini belirtmiştir; ancak eserden kaynaklanan diğer manevi hakların kullanılmasında da eser sahiplerinin oybirliği

[262] ATEŞ, (Eser Sahipliği), s. 190 vd; AYİTER, s. 98 vd; EREL, (Fikir ve sanat), s. 93-94; KILIÇOĞLU, s.206; ÖZTAN, 267; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 48-49; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 150.

[263] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 94; ÖZTAN, s. 271; Karşı görüş için bkz. KILIÇOĞLU, s. 206.

gereklidir[264]. Ayrıca mali hakların kullanımına ilişkin kararların da eser sahiplerinin oybirliğiyle alınması gerektiği belirtilmiş. Eğer eser sahiplerinden biri haklı bir nedeni olmadan oybirliğiyle karar alınmasına katılmazsa, bu durumda diğer eser sahiplerinin mahkemeye yoluyla gereken izinin verilmesini sağlayabilmektedir. (FSEK m.9/ 2). Eser sahiplerinin ortak menfaatlerine ve eserin bütününe yönelik bir tecavüz söz konusu olduğunda FSEK. m. 10/ 2 hükmüne kıyasen *"eser sahiplerinin her biri tek başına hareket etme"* yetkisine sahiptir.

Tekinalp[265] açısından FSEK. m. 9/ 2'de söz edilen *"Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, eseri birlikte vücuda getirenlerden her biri bütün eserin değiştirilmesi veya yayımlanması için diğerlerinin iştirakını isteyebilir"* hükmü eserin ilk yapılan ya da daha sonra yapılan yayım ve temsilleri ile ilgili olduğu net olarak belli olmamakla birlikte, bu hüküm ilk ve daha sonra yapılan yayım ve temsillerin ikisinde de uygulanabilmektedir.

FSEK. m. 9/ 1 de bahsi geçen *"Eserin kısımlara ayrılması"* ifadesinden anlamamız gereken bölümlerin birbirinden ayrı hale gelebilmesi veya maddi açıdan bölünebilmeleri anlamında değil, bu kısımların birbirinden müstakil halde da eser sayılabilmesi imkanı bulunmasıdır. "İştirak halinde eser sahipliği"nde eseri yaratan ancak eser tamamlandığı anda eser sahipliği vasfını kazanabilir; buna karşılık "müşterek eser sahipliği"nde daha önce var edilmiş eserler mezubahis olması sebebiyle, bu eserleri yaratanlar önceden bu statüye sahipler. Müşterek eser sahipliği hakkında konuşabilmek için birden fazla kısımdan oluşmakta olan bir fikir ve sanat eserinin bulunması bu eserin her bölümünün diğerlerinden müstakil olarak var olup tek başına "eser" niteliği taşıması

[264] ARSLANLI, s. 73; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 49; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 44.

[265] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 151.

gerekmektedir, bunun yanı sıra birden fazla kişi bu bölümleri meydana getirmiş olması gerekmektedir[266]. Müşterek eserlerde birden fazla kişi tarafından yaratılan bölümler, en geç asıl eser halinde birleştirilecekleri ana kadar bağımsız olarak eser niteliğini kazanmış bulunmalıdırlar[267].

Müşterek eserlerde önemli olan ve dikkat etmemiz gereken bir konu, eserin bütününü oluşturmakta olan bölümlerin "telif hakkı"na tek başlarına konu olma imkanının bulunması ile ekonomik değerlendirilme imkanına sahip olmalarıdır. Böyle bir imkanın fiilen kullanılmış olup olmaması veya eserin bütününü oluşturan bağımsız kısımların bazılarının eserden ayrıldıktan sonra eserin bütününün değer kaybetmesine neden olup olmaması veya müstakil bölümlerin eserin bütünüde sağladığı katkılarının yoğunluk ve niteliğinin önemi yoktur[268].

FSEK. m. 9/1 de bahsi geçen *"Birden fazla kimselerin birlikte vücuda getirdikleri eser"* Tekinalp' göre doğru bir ifade değil. Zira ortak eser beraber var edilmez. Her eser sahibi diğer eser sahiplerinden müstakil bir biçimde kendi kısmını yaratır ve son olarak, bu birbirinden bağımsız ve ayrı eser sahipleri tarafından yaratılan eserler aynı kapak altında toplanırlar. Burada birden fazla eserin bir araya getirmek suretiyle yaratılan bir eser, ortak eserin esas özelliğini oluşturmaktadır. Ortak eserde beraber var etme hukuki vaziyeti bulunmadığından kaç tane eser sahibi varsa o kadar da eser sahibi hakkı var. Ama bu müstakil haklar aynı yerde toplandıkları için müştereken yönetilmektedir. Ortak eserin

[266] AYİTER, s. 93-94; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 93.

[267] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 93.

[268] AYİTER, s. 99; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 94; ÖZTAN, s. 270.

sahiplerinin ortasında sözleşmeye dayanan tek bir eser sahipliği vardır ve bu durum ortaklık bozulana kadar hüküm ifade etmektedir[269].

Müşterek eser sahipliği, istenildiği an ortaklar tarafından sonlandırılabilmektedir. Ancak eğer bu eser sahiplerinden biri bu duruma rıza göstermezse ortaklığın kural olarak bozulması mümkün değildir[270]. Sözleşmenin tek taraflı feshi yahut sözleşmeden dönme söz konusu olduğu zaman TBK'nın "adi ortaklık" ile ilgili hükümleri uygulanmaktadır. Ayrıca MK. m.668 vd. bulunan "paylı mülkiyet" hakkındaki hükümler de ortak eser sahipliğine uygulanabilmektedir[271]. Müşterek eser sahipliği eser sahiplerinin birinin ölümüyle sona ermez; çünkü burada esas alınan konu koruma süresi olup, müşterek eser sahiplerinin hayat süreleri önem taşımamaktadır[272].

Müşterek eserleri, bir işleme çeşidi olan *"seçme ve toplama eserler tertibinden"* (FSEK. m.6/7) temyiz etmek gerekir. Çünkü bu eserlerin var edilme amaçları birbiriyle aynı değildir. "Müşterek eser"de, eser üzerinde birden çok eser sahibinin ortak hisseye sahip olma maksadıyla açıkladıkları ortak irade vardır. Öte yandan "seçme ve toplama eserler tertibi"nde beyan edilen irade yalnızca eserlerin onları işleyen vasıtasıyla bir yerde toplanması söz konusudur. Var edilen işleme eserde bir hisseye sahip olma iradesi mevcut değildir. Eğer böyle bir hedefle seçme ve derlemeye müsaade edilmişse işleme eser yerine müşterek eserden bahs edilebilir[273].

---

269 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.150.

270 ARSLANLI, s. 84; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.150-151; YARSUVAT, s. 84.

271 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.151.

272 ÖZTAN, s.272,

273 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 94; ÖZTAN, s. 267-268.

bb. İştirak Halinde Eser Sahipliği

FSEK. m. 10/ 1'e uyarınca *"Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi onu vücuda getirenlerin birliğidir"*. Bu maddeye göre eser sahiplerinin onlara tanınmış olan hakları kullanabilmeleri için, eser sahiplerinin oybirliği gerekmektedir[274]. "İştirak halinde eser sahipliği"nde, eser sahiplerinin hiçbiri, eserin belli bir bölümünde hak sahibi olduklarını ve eserin o kısmını kendisinin yarattığını iddia edemezler. Çünkü eser sahiplerinin hepsi eserin her zerresinde emekleri vardır[275].Bu maddede yer alan *"eserin ayrılmaz bir bütün teşkil etmesi"* ifadesi eserin vücuda gelmesinde ve var edilmesinde yapılmış olan katkıların eserin bütünlüğüne ve niteliğine zarar gelmeden ayrılması ve eserin yaratılmasında yapılan bu katkıların ayrı ayrı ve tek başına değerlendirilmesi mümkün olmadığı anlamına gelmektedir. Yani eseri yaratan bölümler tek başına eser olarak değerlendirilemez[276]. Diğer bir ifadeyle eserin yaratılmasında yapılan katkılar eserin bütününe zarar gelmeden ayrılmaları mümkün değildir ve eserden ayrılsalar bile kendi başlarına eser sayılıp telif haklarına ve iktisadi değerlendirilmeye konu olmaları mümkün değildir. Ancak bu durum eserdeki özelliğin bölünmez olduğu anlamını taşımamaktadır. Örneğin bir mimari projede eser sahiplerinin her birisinin esere kattıkları özellik uzmanlar tarafından eserin bütünü içinde ayırt

---

[274] ATEŞ, (Eser Sahipliği), s. 204 vd; AYİTER, s. 100 vd; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 89; KILIÇOĞLU, (Fikrî Haklar), s. 207; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 50-51; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 152.

[275] KILIÇOĞLI, (Fikri Haklar), s. 217.

[276] AYİTER, s.95; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 89.

edilebilme imkanı vardır. Ancak bu durum özellik taşıyan parçaların tek başlarına ve bağımsız olarak değerlendirilebilecekleri anlamına gelmez[277].

Birden çok yaratıcı tarafından meydana getirilen ve eserin ayrılmaz bir bütün teşkil etmesini sağlayan bölümlerde harcanan fikri emeğin niteliği ve yoğunluğu aynı olması şart değildir. Harcanan fikri emeğin yoğunluğunun az veya çok olması yaratıcıların "iştirak halinde eser sahibi" sayılmalarına mâni teşkil etmez, eser için harcanılan zihni çabanın onun yaratıcısının mahiyetini yansıtabimesi bunun için yeterli olacaktır[278].

Bir eserin meydana gelmesinde kişisel mahiyetlerini katmadan yardımda bulunanlar eser sahibi olarak sayılmazlar. Ayrıca *"eserin yaratılması için yapılan teknik hizmetler ve teferruata ilişkin yardımlar iştirake esas teşkil etmez"*[279] (FSEK. m. 10/ 3).

FSEK. m. 10/ 2'e göre eser sahiplerinin aralarında olan birliğe "adi şirket" ile ilgili olan hükümler uygulanmaktadır. Buna göre kanunen bir elbirliği mülkiyeti eser üzerinde doğmaktadır. Bu ilke açısından eserin ortakları eserin tümü veya eserde olan gizli hisseleri üzerinde tek başlarına tasarruf yetkisine sahip değiller[280]. Diğer taraftan dikkat etmemiz gereken konu eseri vücuda getiren eser sahiplerinin birliği ile adi şirket menfaatler durumunda farklılıklar mevcuttur. Adi şirket, ortakların iradesi gerekli olan bir sözleşme türü olup hukuki bir işlemdir. Buna karşılık bir eseri var etmek hukuki işlem

---

277 AYİTER, s. 100; EREL, (Fikir ve Sanat), s.89-90; Karşı görüş için bkz. ARSLANLI, s. 68.

278 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 90; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 152.

279 ARSLANLI, s.63; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 90.

280 ARSLANLI, s. 69; AYİTER, s. 101; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 91; ÖZTAN, s .263.

değil, hukuki bir eylem olmaktadır[281]. Dolayısıyla burada mevcut olan birlik adi şirket sayılmaz. Ancak kanun'un amacı adi şirkete ilişkin hükümleri eser sahiplerinin birliğine olduğu gibi değil elverdiği ve uyduğu ölçüde uygulamaktır[282].

Kanun'da belirtildiği gibi eğer ortaklığın menfaatlerine karşı herhangi bir saldırı mevzubahis olursa, eser sahiplerinin hepsi tek başlarına harekete geçme yetkisine sahipler (FSEK.m.10/ 3)[283]. Mesela eser sahiplerinin her biri hukuk, ceza ve tazminat davası açma ve ihtiyati tedbir talep etme konusunda birliği temsil yetkisine sahiptir. Buna karşılık davaların neticesinde hükmedilen tazminat miktarında, hiçbiri tek başına hak sahibi değil ve tasarrufta bulunamaz[284].

Eser sahiplerinin aralarındaki ya da onları bir araya getiren kişilerle yaptıkları sözleşmede aksi kararlaştırılmamışsa, birliğe katılımları ve kar ile ziyandaki payları TBK. m. 621 ve 623'e kıyasen birbiriyle eşit olmaktadır. Eserden doğan hakların kullanılması, eserden kazanılan ücretin nasıl paylaşılacağı ve gereken karar nisabı mevzularında da, aksi kararlaştırılmadığı sürece TBK. m. 623 ve 624 de mevcut olan hükümler uygulanmaktadır[285].

Eser sahipleri birlik oluştuktan sonra, isterse aralarındaki ilişkiye TBK. m. 620 vd.'daki hükümler yerine düzenleyecekleri bir sözleşme ile istedikleri hükümleri koyabilmektedirler. Birlikte yaratılan bir eser olmadığı takdirde, tarafların sözleşme ile

---

281 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 90.

282 ARSLANLI, s. 69; AYİTER, s.101; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 90.

283 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 92; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 154.

284 ARSLANLI, s.70; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 29; ÖZTAN, s. 265; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 46.

285 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 91.

elbirliği mülkiyetini oluşturabilmeleri imkansızdır. Birliğin oluşmasından önce ya da sonra sözleşme yapılması halinde biri kanunen mevcut olan, diğeri ise sözleşme ile kurulan iki adi ortaklığın oluşması mümkün değildir. Sözleşme yapma yoluyla taraflar kendilerinin uygun gördükleri sözleşme hükümlerini, adi ortaklığın emredici nitelikte olmayan hükümleriye değiştirebilirler. Bu sözleşmenin yapılması durumunda, kanunen kurulmuş olan birliğe, bu sözleşmede mevcut olan hükümler uygulanır; eğer sözleşmede gerekli olan hüküm bulunmaz ise TBK. m. 620 vd. uygulanmaktadır[286].

Eser ve eserdeki gizli paylar ile ilgili eser sahiplerinin tek başına tasarrufta bulunma hakları yoktur. FSEK. m. 10/ 4 uyarınca "*eser üzerindeki mali hakların kullanılması, eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılabilmektedir*". Ancak sözleşme yahut hizmet koşullarında veya eser yaratıldığında yürürlükte olan bir yasada aksi öngörülmemişse, bu hakları eser sahiplerinin tümü oybirliğiyle kullanabilmektedir[287].

Eser üzerindeki manevi haklar eser sahiplerinin şahsına bağlı olmasından dolayı, eser sahiplerinin her biri diğerinin hakkına tecavüz etmemesi kaydıyla eser üzerindeki manevi haklarını tek başına kullanabilmektedir. FSEK. m. 14/ 3 uyarınca "oybirliğiyle verilmiş bir karar olsa bile, eser sahiplerinin her biri manevi hakların kendi şeref ve itibarını zedeleyecek şekilde kullanılmasına engel olabilmektedir". Aynı zamanda eserin bütününde yapılacak değişikliklere, eser sahiplerinin her birinin esere kattıklarında ya da eserin yahut eser sahiplerinden birinin adına yapılacak değişiklikler ile ilgili de oybirliğiyle karar alınması gerekmektedir (FSEK. m. 16). Çünkü eser, tamamlanmış vaziyetiyle bir bütün teşkil etmektedir ve sahiplerin hepsi, eser yapılırken diğerlerinin

[286] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.153.

[287] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 91.

katkılarını ve haklarını hesaba katarak ortak çalışma iradesini açıklamışlardır. Eserin özellik ve niteliğini değiştirme yönündeki davranışlar bu iradeye aykırı olmasından dolayı eser sahipleri böyle değişiklikleri önleme yetkisine sahiptir[288].

FSEK madde 10/ 2 uyarınca, "eğer eser sahiplerinden biri haklı bir sebebi olmaksızın birlikte ve oybirliği ile yapılacak bir işlem için izin vermezse, yani birlikte alınacak bir kararda iştirak etmezse, diğer taraf mahkemeye başvurarak gerekli iznin verilmesini sağlayabilmektedir".

Eserin bitmesinden önce vaya bittiği halde daha alenileşmemişse, eser sahiplerinden biri ölürse, ölen kişinin mirasçılarının birliğe dahil olması mümkün değildir. Ölen eser sahibinin payı FSEK. m. 64/ 1'e göre sağ kalan eser sahipleri arasında bölüştürülüp bu sağ kalan eser sahipleri ölen eser sahibinin mirasçılarına tazminat namında münasip bir bedel ödemeleri gerekmektedir. Eğer tazminat miktarı konusunda bir ihtilaf ve anlaşmazlık yaşanırsa, mahkeme ödenecek tazminat miktarını belirleyecektir[289].

Eser alenileştikten sonra eğer eser sahiplerinden biri ölürse, FSEK. m. 64/ 2'e göre sağ kalan eser sahiplerinin ölen eser sahibinin mirasçıları ile birliğe devam edip etmemek konusunda serbestlerdir. Birden çok mirasçı olduğu durumda, sağ kalan eser sahipleri mirasçılardan birliğe karşı haklarını kullanacak bir temsilci belirlemelerini isteyebilirler. Eser alenileştikten sonra sabit bir kimlik kazanıp geride kalan sadece manevi ve mali hakların kullanılması olmasından dolayı kanun'na göre sağ kalan eser sahiplerinin ölen eser sahibinin mirasçıları ile bir birlik içine girmesinde herhangi bir sorun yoktur. Eğer diğer eser sahipleri ölen kişinin mirasçılarını birliğe almamaya karar verirse, uygun bir

[288] ARSLANLI, s.69-70; AYİTER, s. 102; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 91.

[289] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 92.

tazminat ödemek ile yükümlü olurlar. Ancak bu durumda da eğer ödenecek tazminat miktarında bir anlaşmazlık yaşanırsa tazminat miktarına mahkeme karar verir[290]. (FSEK. m. 64/ 3, 4).

Tasfiye ile fesihe dair hükümler dışında birliğe "adi ortaklığın" hükümlerinin hepsi uygulanmaktadır. Fesih ile ilgili hükümlere istisna getirilmesinin sebebi birliğin ortak eserin yaratılmasıyla "*ipso iure"* [291] oluşması ve koruma sürelerinin bitimiyle son bulmasidir; daha önce fesih imkansızdır[292]. Mesela, aksine sözleşme yoksa, "adi şirkette" ortakların birisinin ölümüyle şirket sona ereceği yönünde hüküm bulunmaktadır (TBK. m. 639/ 2). Ancak bu hükümün eser sahipleri birliğine uygulanması mümkün değildir ve eser sahiplerinin birisinin ölmesiyle birlik sona ermemektedir; ölenin mirasçılarıyla devam etmektedir. Zira birliğin son bulması durumunda, eserin ya da eserden doğan hakların eser sahiplerinin arasında bölüştürülmesi gerekmektedir, ancak böyle bir durum imkansızdır.

TBK. m. 639/ 3 uyarınca "adi şirket" ortaklarının birinin şirketteki hissesine cebri icra işlemleri yapılırsa, hissesi haczedilirse ya da ortağın iflas etmesi durumunda şirket sona ermektedir. Ancak TBK'da sözü geçen bu hükmün iştirak halinde eser sahipliğine uygulanması imkansızdır. Çünkü iştirak halinde eser sahipliğinde diğer eser sahipleri onaylamadıkça eser, eser sahiplerinin hiçbirinin borcu yüzünden satılması mümkün değildir. Satışı onaylamayan eser sahipleri FSEK. m. 64 kıyasen uygulanarak alacaklıya

---

[290] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 92; ÖZTAN, s. 265-266.

[291] Herhangi bir hukuki işleme ve tescile gerek kalmadan kanundan dolayı meydana gelmek anlamına gelmektedir.

[292] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 153.

münasip bir ücret ve karşılık ödeyerek, borçlu eser sahibini birlikten çıkarabilmektedirler[293].

İştirak halinde eser sahipleri, eserde olan hisselerini üçüncü kişiye devretmeleri esas itibariyle mümkün değildir; ancak hissedarların lehine olması şartıyla, iştirak halinde eser sahiplerinin her biri eser üzerindeki mali haklarının getireceği yarardan vazgeçme imkanı bulunmaktadır[294].

2. Tüzel Kişiler

Tüzel kişilerin fikirsel ve zihinsel faaliyetleri bulunmaması nedeniyle herhangi bir fikri ürün meydana getirmeleri de söz konusu değildir. Kanun'nda bulunan *"Eser sahibi onu meydana getirendir"* hükmüne göre tüzel kişinin eser sahibi olarak sayılıp kubul edilmesi imkansızdır; bu hüküm "tüzel kişiler"in eser sahibi sayılmalarına engel teşkil etmektedir. Tüzel kişilere bu hak ancak bir varsayım olarak tanınabilir. Nitekim 4630 sayılı kanunda da "Eseri meydana getiren gerçek kişidir" hükmüne bağlanmış ve bu hüküme göre yalnızca gerçek kişilerin eser sahibi olarak kabul edilebileceği açık bir şekilde belirtilmektedir. Ama "gerçek" tanımının 2004 yılında kanun'da yapılan değişiklikle madde metninden çıkarılması eser sahibinin sadece gerçek kişi olabileceği gerçeğini değiştirmez. Buna karşılık eser üzerindeki mali haklar kanunda öngörülen bazı durumlarda tüzel kişilere tanınabileceği hükmüne bağlanarak bu ilkenin meydana getireceği bazı sıkıntıları önlemeye çalışmıştır.

---

293 AYİTER, s. 103; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 92-93; ÖZTAN, s. 266.

294 ÖZTAN, s. 266.

FSEK. m. 18'de önce eser üzerindeki mali hakların kullanım yetkisi sadece eser sahibine ait olduğunu belirlendikten sonra, 2. fıkrada "hizmetli, memur ve işçilerin işlerini görürken meydana getirdikleri eserler üzerindeki mali hakların, aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça, bu kişileri çalıştıranlar veya tayin edenler tarafından kullanılacağı ve ayrıca tüzel kişilerin üyeleri hakkında da bu kuralın uygulanabileceği düzenlenmiştir". Aynı maddenin son fıkrasında eser sahibi ile yapacağı sözleşmeyle eserin yayımcısı veya yapımcısı da eser üzerindeki mali hakları kullanabileceği belirtilmiştir (FSEK. m. 18).

Eserin çalışanlar tarafından görevin gereği meydana getirilmesi, çalıştıran gerçek veya tüzel kişinin eser üzerindeki haklara sahip olabilmesi için şarttır. Burada "üzerindeki haklar" ifadesi mali haklar olarak yorumlanmalıdır[295]. Eğer eser çalışanın görevi gereği yaratılmamışsa ve çalışanın görevi eser yaratmak değilse, bu durumda çalıştıranın mali hakları iktisap etmesi mümkün değildir. Burada "görevi gereği" nden maksat, çalışana verilen görevin gereği bunun yerine getirilmiş olması gereklidir[296]. Diğer taraftan çalıştıranın eserin mali haklarını kullanma yetkisini elde edebilmesi için eseri yaratan kişinin "işçi", "hizmetli" veya "memur" sıfatına sahip olması gerekir. Bu sıfatlara sahip olup olmadığı İş Hukuku, Borçlar Hukuku ve İdare Hukuku kapsamında yer almaktadır. Eğer eseri yaratan kişi ve karşı taraf arasında işçi ve işveren ilişkisi mevcut değilse FSEK. m. 18/ 2'de söz edilen hükümün onların haklarında uygulanması imkansızdır[297]. İstisna (Eser) sözleşmesi gereği yaratılan eserlerde, eser sahibi eseri var eden şahıs olmasından dolayı mali ve manevi hakları kullanma salahiyeti de eser sahibine ait olmaktadır. Ancak

[295] BOZBEL, s. 78; ÖZTAN, s. 248; TEKİNALP, (Fikri mülkiyet), s.145.

[296] BOZBEL, s. 78.

[297] BOZBEL, s. 79; ÖZTAN, s. 247.

FSEK. m. 18/ 2 hükmünün Eser Sözleşmesinde, eser üzerindeki mali hakların kullanımına uygulanması menfaatler dengesi açısından uygun değildir. Burada taraflar arasındaki sözleşmede açık bir hüküm olup olmadığına; açık bir hüküm olmadığı durumda somut olayın özelliğine göre karar verilmelidir[298].

FSEK. m. 2/ 2'de bulunan *"aralarındaki özel sözleşmeden veya işin mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça"* ifadesi görüş farklılıklarına yol açmıştır. Bu doğrultuda bazılarına göre "aksi anlaşılmadıkça" ibaresi cümlede yer aldığı için aksi anlaşmada öngörülmediği sürece, eser üzerindeki mali hakların kullanım yetkisi çalıştırana ait olacaktır; eğer aksi düzenlenmişse, çalıştıran eser sahibi sayılacaktır. FSEK. m.27/ 4' bulunan "ilk eser sahibi tüzel kişi" ibaresi önceden kabul edilen bu görüşün kalıntısı olup müktesip haklara uygulanıp FSEK'nın bugünkü sisteminde kabul edilen eser sahibi sadece gerçek kişi olabilir ilkesiyle uyumlu değildir[299]. Başka yorumlara göre ise, sözleşmenin tarafları sözleşmeyle çalıştıranın kanunen mali haklar üzerindeki hak sahipliğini ortadan kaldırabilir veya işin mahiyeti bu sonucu doğurabilir.

Kanun tüzel kişiler ve çalıştıranların kanunen eser sahibi olmalarını reddetmiş; eğer sanatçılarala aralarında özel bir sözleşme yoksa ya da işin mahiyetinden aksi anlaşılmıyorsa sadece eseri kullanma hakkına sahip olduklarını belirtmektedir. Çalıştıranların kanunen mali haklara sahip olmaları yedek bir hükümdür ve eser sahibinin gerçek kişi olduğu hükmü emredici bir hükümdür[300].

FSEK. m. 18'e göre çalışanların işlerini görürken ve görevleri gereği yaratıkları eserin sahibidir. Çünkü kanuna göre *"eser sahibi onu meydana getiren gerçek kişidir"*.

---

298 BOZBEL, s. 79; ÖZTAN, s. 248

299 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.147; KILIÇOĞLU, s. 186.

300 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.144.

Eserden kaynaklanan manevi haklar kanun gereği onu var eden "gerçek kişi" yani çalışana aittir. Diğer taraftan ise eserden doğan mali hakların kullanım yetkisi kanun gereği çalıştırana aittir. Çalışan Hizmet Sözleşmesine göre, ücret ve diğer haklarını alır[301].

Burada belirtmemiz gereken bir konu, FSEK. m. 18'e göre çalışanların yarattıkları eser üzerindeki mali hak, mutlak mahiyette olup herkese karşı ileri sürülebilmektedir. Çalışanın yarattığı eser üzerindeki mali hak kanunen tüzel kişi tarafından kazanılır ve ona aittir. Bu mali hak da mutlak hak niteliği taşımaktadır. Diğer taraftan FSEK. m. 18/ 3'e göre eğer bir eserin yayımcısı veya yapıcısı, "çalıştıran" konumuna sahip değilse, ancak eser sahibiyle aralarında yapacakları bir sözleşme ile eser üzerindeki mali hakları kullanabilir. Aralarında yaptıkları bu sözleşme çerçevesinde kazanılan bu mali hak mutlak nitelikte değil, kişisel hak niteliğindedir [302]. Bu madede bahsi geçen yapımcı ve yayımcının kim olduğu tam olarak anlaşılmamaktadır. Tekinalp'e göre buradaki "yapımcı" dan maksat Eser (İstisna) Sözleşmesi anlamında eseri yapan kimse, "yayımcı" ise yayım (neşir) sözleşmesinin karşı tarafını oluşturan kimsedir[303]. Ateş'e göre ise Borçlar Hukuku anlamında, eser sözleşmesi kapsamında işi yapan taraf, "yapımcı" kelimesi yerine "müteahhit" ya da "yüklenici" gibi sözcüklerle ifade edilmelidir; bu

[301] BOZBEL, s. 78; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.145; Yargıtay 11. HD 04. 06.2001 tarihli 2687/5080 sayılı kararında (Eser olarak Kabul edilmesi gereken) hazırlanan ders ve sınav materiyalleri (üzerindeki) mali hakların sahibinin davacı okul olduğunu, davacının manevi haklara sahip bulunmadığından manevi hakların ihlali davasını açamayacağını belirtmiştir; (TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.146).

[302] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 147.

[303] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 147-148.

doğrultuda FSEK. m. 18/ 3'de sözü geçen "yapımcı" tabirinden "film yapımcısı" olarak anlaşılmalıdır[304].

FSEK. m. 18/2'e göre tüzel kişilerin uzuvlarını oluşturan gerçek kişiler tarafından yaratılan eserlerde, eserden doğan mali hakların sahibi tüzel kişidir. Tüzel kişilerin organları olan gerçek kişilerin yarattığı eserler, eğer tüzel kişinin hedefi ve çalışmaları çerçevesindeyse var edilen eserler üzerindeki mali hakların kullanma salahiyeti tüzel kişiye ait olmaktadır. Bu nedenle Ateş'e göre işverenler ve tüzel kişiler eser sahibi değil "hak sahibi" olarak nitelendirilmeleri gerekmektedir[305]. Diğer taraftan tüzel kişinin kuruluş amacı dışında yaratılan eserler bu kuruluşun organlarını oluşturanlar tarafından yaratılmış olsalar bile, bu eserler üzerindeki hakların kullanma yetkisi tüzel kişiye ait olmayacağından; eğer tüzel kişinin organını oluşturan gerçek kişi yarattığı eser ve tüzel kişinin faaliyeti arasında bir ilişki olmadığını kanıtlarsa veya o tüzel kişinin organı olmasını sağlamakta olan hukuki ilişkinin gereği eserin mali haklarının şahsına ait olduğunu ispatlarsa, kanundaki karineyi çürütüp, kendisi yarattığı eser üzerindeki mali hakka doğrudan sahip olabilmektedir[306].

C. Eser Sahipliği Hakkında Karineler

Uyuşmazlık halinde ve eser sahipliğinin ispatını kolaylaştırmak için, fikir ve sanat eserleri hukukunda gerek uluslararası düzenlemelerde, gerekse ulusal düzenlemelerde

---

304 ATEŞ, Mustafa; **İstisna (Eser) Sözleşmesi Kapsamında Meydana Getirilen Eser Üzerindeki Haklar**, BATIDER, Ankara, 2012, C.28, S.1, s. 56.

305 ATEŞ, (Eser Sahipliği), s. 13.

306 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 195.

bazı karineler öngörülüp kabul edilmiştir. Burada genel kural, eser kimin adına kamuya sunulup alenileşmişse veya eserde adı belirtilen kişinin o eserin sahibi olarak kabul edilmesidir[307]. Bunun aksini iddia eden, iddiasını ispat etmekle yükümlüdür[308]. Bu konuda FSEK "Sahibinin adı belirtilen eserler" (FSEK. m.11) ile "Sahibinin adı belirtilmeyen eserler" şeklinde bir ayrım yapmıştır. Bunun yanı sıra eser sahibi gerçek adını değil tanınmış takma ismini de kullanabilmektedir. Yani eserde bulunan ismin, eser sahibinin gerçek ismi olması koşulu yoktur. Kullanılan bu takma ad, bir rumuz ya da kısaltma olması da mümkündür. Eser sahipleri eserlerini bu isimlerle kamuya sundukları zaman söz konusu isimlerin sahiplerinin kim olduğu kamu tarafından anlaşılabilmektedir.

Bir eser sahibi eğer kimliğini gizli tutmak isterse söz konusu eserini adını hiç belirtmeden veya başka yollardan yayımlayıp alenileştirebilmektedir. FSEK. m. 11 ve 12. maddelerinde düzenlenen karinelerle, eser sahibinin kim olduğunun tespiti ve eğer eser sahibi gizli kalıp tanınmak istemiyorsa onun tarafından ve onun hesabına eser üzerindeki haklar kim tarafından kullanılacağı belirlenmiştir. Eser sahibi bu maddelerdeki karinelere dayanarak, kendisinin eser sahibi olduğunu ispatlama yükümlülüğü yoktur ve bunun aksini iddia edenin, iddiasını ispat etme yükümlülüğe vardır. Her iki maddenin uygulama alanı FSEK'nın tamamı olup korunan eserlerin hepsi bu kapsama girmektedir. Bu nedenle eğer bir eserde sadece bir kişi eser sahibi olarak görünüyorsa, eserin iştirak halinde sahibi olduğunu iddia eden kimse iddiasını ispatlamakla yükümlüdür. Aynı şekilde bir iştirak halinde eser sahipliğinde eğer sahiplerden biri eserin tek başına sahibi olduğunu iddia etmekteyse, bu iddiasını ispat etmek zorundadır[309].

---

[307] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 99.

[308] ÖZTAN, s. 272.

[309] BOZBEL, s. 89; ÖZTAN, s. 273.

1. Sahibinin Adı Belirlenen Eserlerde

FSEK. m. 15 açısından eser sahibinin manevi haklarından biri yarattığı eseri üzerinde adını belirtmesidir. Bu doğrultuda eser sahibi yarattığı eser üzerinde adının belirtilip belirtilmemesi ile ilgili seçme hakkına sahip olmaktadır[310].

FSEK. m. 11/ 1 uyarınca; *"Yayınlanmış eser nüshalarında veya bir güzel sanat eserinin aslında, o eserin sahibi olarak adını veya bunun yerine tanınmış müstear adını kullanan kimse, aksi sabit oluncaya kadar o eserin sahibi sayılır"*. Bu hüküm doğrultusunda eserde adı veya tanınmış müstear adı belirtilen kişi eser sahibi olarak tanınmaktadır. Eser sahibinin adı veya müstear adı o eserin sahibinin belirlenmesi konusunda kanuni karine teşkil eder, yeterki o müstear adların kime ait olduğu kamu tarafından bilinsin; eğer kullanılan müstear ad kamu tarafından tanınan bir ad değilse bu durumda FSEK. m.12 kapsamında değerlendirilir[311]. Buna göre bir eser üzerinde adı veya tanınmış müstear adı olan kimse, o eserin sahibi sayılır ve eser sahipliğini ispat etmekle yükümlü olmayacaktır, aksine onun eser sahibi olmadığını iddia eden kişi, bu iddiasını ispat etmek zorundadır[312]. Bu maddenin uygulanabilmesi için eser sahibinin adı veya takma adı eserin yayımlanmış ve çoğaltılmış nüshaları üzerinde bulunması gerekmektedir. Eğer eser güzel sanat eseri ise çoğaltılmış nüshaları işleme eser (FSEK. m. 4/ b.1) sayıldığı için kanun güzel sanat eserinin aslının üzerinde adın belirlenmesi

---

310 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 99; ÖZTAN, s. 274.

311 ATEŞ, (Eser Sahipliği), s. 450; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 99; ÖZTAN, s. 274; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 52-53.

312 ATEŞ, (Eser Sahipliği), s. 450; AYİTER, s. 104; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 99; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 52-53.

gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak hala yayımlanmamış olan eserler hakkında bu karinenin uygulanması mümkün değildir. Ad eserin üzerinde ve alışılmış bir yerde, yer alması gerekmektedir. Ancak belirtmeliyiz ki, bu konuyla ilgili herhangi bir kesin kural yoktur. Sadece adın alışılmış bir yerde yazılmış olması veya gizlenmiş bulunmaması yeterlidir. Bu konunun geniş yorumlanması 11. maddenin amacına daha uygundur[313].

FSEK. m. 11/ 2'e göre; *"Umumi yerlerde veya radyo-televizyon aracılığı ile verilen konferans veya temsillerde, mutat şekilde eser sahibi olarak tanınan kimse o eserin sahibi sayılır, meğer ki, birinci fıkradaki karine yoluyla diğer bir kimse eser sahibi sayılsın".* Dolayısıyla, eser sahibi olarak ismini yahut tanınmış müstear ismini kullanmış olan biri karine vasıtasıyla eser sahibi sayılır. Sözü geçen karinenin aksi çeşitli delille ispat edilebilmekte olup yazılı delil gerekli değildir[314]. Eğer bu kişinin eser sahibi olmadığı ispat edilirse veya eser daha icra ve temsil edilmeden, aslı ya da çoğaltılmış nüshaları başka bir ad veya diğer yollar vasıtasıyla kamuya sunulursa bu karine hükümden düşmektedir[315]. Eğer aynı eser birden çok kez yayımlanırsa ve sonraki yayımlarda başka bir kişi eser sahibi olarak gösterilirse, bu durumda daha evvelki gösterme esas itibariyle öncelik kazanmaktadır[316].

---

313 BOZBEL, s. 90; ÖZTAN, s. 274-275.

314 TEKİNALP, (Fikri MÜLKİYET), s. 154.

315 AYİTER, s. 105; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 99; ÖZTAN, s. 276.

316 ÖZTAN, s. 275.

2. Sahibinin Adı Belirlenmeyen Eserlerde

Eser sahibinin adı hiç belirtilmeden veya kamu tarafından tanınmayan bir müstear ad yahut işaretle alenileşmiş olması mümkündür[317]. Eğer yayımlanmış olan bir eserin sahibi, eser üzerinde isim belirtilmediğinden dolayı belli değil ise, eser sahipliğinden doğan ve eser sahibine ait hak ve yetkileri yayımcı o da belli değil ise eseri çoğaltan kendi adına kullanabilmektedir (FSEK. m. 12/1). Burada eser sahibinin gizli kalmasına rağmen, eser üzerindeki hak ve yetkiler hala eser sahibine aittir. Ancak bu hak ve yetkilerin başkası tarafından kullanılması gerekmektedir. Böyle bir durum söz konusu olduğu zaman FSEK. m. 12/ 1'de belirlendiği gibi eseri yayımlayan kişi, o da belli değilse eseri çoğaltan kişi eserden doğan hak ve salahiyetleri eser sahibi hesabına ve kendi namına kullanacak olan kişidir[318]. FSEK. m. 12/ 2' uyarınca eser sahibinin eserden doğan hak ve salahiyetlerini kullanma hakkı temsiller ve konferanslarda, temsili icra ettiren ve konferansı verene ait olacaktır.[319]. FSEK. m. 12/ 3 uyarınca böyle bir durum söz konusu olduğunda, asıl hak sahibi ve hakları kullanma yetkisine sahip olan kişiler arasındaki ilişkilere, aksi öngörülmemişse, adi vekalet hükümleri uygulanır. Temsili icra ettiren ve konferansı veren kişiler, eser sahibine ait olan hem maddi, hem manevi hakları kullanma yetkisine sahipler, ayrıca bu şahıslar eser üzerinde hem borçlandırıcı hem tasarrufi işlemler yapma hakkına da sahipler. Ama asıl eser sahibinin adnı açıklamaya zorlanamazlar[320].

---

317 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 100.

318 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 100.

319 KILIÇOĞLU, s.192.

320 ARSLANLI, s. 75; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 100.

Eser sahibine ait hakları yayımcıların, eseri çoğaltanın ve konferansı verenin ya da temsili icra ettirenin kullanabileceğine dair kanun tarafından tanınan bu karine, yalnızca ismi gizli kalan eser sahibi ile eser sahibi ölmüş ise mirasçıları vasıtasıyla çürütülebilmektedir. Çünkü söz konusu karine eser sahibine karşı değil yalnızca üçüncü kişilere karşı hükümü vardır. Bu karinenin aksi ispat olunarak çürütülmesi ve eser sahibinin kimliğinin koruma süresi içinde açıklanarak, ispat edilmesi, eser üzerindeki mali hakların eser sahibi ya da mirasçıları tarafından bizzat kullanılabilmesi için gereklidir[321]. Manevi haklar açısından ise, eser sahipliğinin ispatı, koruma süresi dolmuş olsa bile mümkündür[322].

Eğer eser sahibinin kimliği, onun eser üzerindeki haklarını kullanan şahıslar tarafından da bilinmiyorsa yahut aralarında bir sözleşme ilişkisi bulunmuyorsa veya söz konusu haklar aralarındaki anlaşmaya aykırı bir biçimde kullanılmaktaysa eser sahibi yasada düzenlenen hukuk ve ceza davalarını açma hakkına sahiptir. Çünkü bu durumda mali ve manevi haklara tecavüz söz konusudur ki, bu haklarda zaten eser sahibine ait olan haklardır[323]. Burada işaret etmemiz gereken bir diğer nokta, eser üzerindeki hakların ihlal edilmesi durumunda, eser sahibinin eser üzerindeki haklarını kullanma yetkisine sahip olan kimselerin, yani temsili icra ettirenin, konferansı veren, çoğaltan yahut yayımlayanın bu hakları ihlal edenlere karşı dava açma yetkileri ancak eser sahibi tarafından bu konuyla ilgili onlara özel bir yetki tanınmışsa mümkün olabilecektir. Çünkü TBK. m. 504/ 3 uyarınca vekil sadece özel yetkiye sahip olduğu durumlarda dava açabilir[324].

---

321 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 100.

322 ARSLANLI, s. 74; AYİTER, s.105.

323 Bkz. FSEK. m. 66 vd.

324 ARSLANLI, s. 76; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 101.

FSEK. m. 19/ 1 uyarınca "*eser sahibi, 14 ve 15. maddelerin birinci fıkraları ile kendisine verilen salahiyetlerin kullanış tarzını belirlememiş veya bu hususu herhangi birine bırakmamışsa ölümünden sonra bu yetkilerin kullanılması, bu maddede belirlenen vasiyeti tenfiz memuruna; bu tayin edilmemişse sırasiyle sağ kalan eşi ile çocuklarına ve mansup mirasçılarına, ana- babasına, kardeşlerine aittir".* Bu doğrultuda FSEK. m. 15'de düzenlenmiş olan "adın belirtilmesi salahiyeti" meddede belirtilen kişilere geçmesinden dolayı, bu şahıslar eser sahibi olarak kendi adlarını açıklayabilir ve eseri kendilerine mal edebilir, yahut mirasçılara ait ama daha alenileşmemiş bir eseri kendi adı altında, adsız veya takma bir ad ile yayımlayıp alenileştirebilir. Bu durumlarda ilgili üçüncü kişilere de FSEK. m. 19/ 3'göre gerçek eser sahibini ispat etme imkanı verilmelidir[325].

Daha önce belirttiğimiz gibi FSEK. m. 12/ 3 bakımından, sahibinin eser üzerindeki hak ve salahiyetlerini kullanma hakkına sahip olan kişiler ile eser sahibi arasındaki ilişkiye aksi öngörülmemişse, adi vekalet hükümleri uygulanmaktadır. Ancak burada adi vekalet sözleşmesinin yanında yayım, hizmet ya da eser sözleşmesi olması da mümkündür. Sözleşmelerin hangisi olursa olsun var olan sözleşme ile birlikte bu kişilerin üçüncü kişilerle ilişkilerinde bir "vasıtalı temsil ilişkisi" ya da "inanç sözleşmesinin"[326] varlığınıda kabul etmek gerekir. Çünkü hüviyyeti saklı kalan eser sahibinin hesabına ve şahsı adına eserde tasarruf edip hak ve menfaat kazanan kişiler, bu yöntem ile elde ettikleri hak ve menfaatlerin sahibi sayılmaktadırlar. Eser üzerindeki hakların kullanma yetkisine sahip olan kişiler, ismi saklı kalan eser sahibi ile aralarındaki "vasıtalı temsil ilişkisi" veya 'inanç sözleşmesi" gereğince elde ettikleri bu hak ve menfaatleri eser

[325] ARSLANLI, s.119; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 101.

[326] ARSLANLI, s.75.

sahibine devretmeyi taahhüt etmektedirler. Bu doğrultuda eser sahibi TBK. m. 509 hükmünden yararlanarak bu hakların kendisine kanunen temlikini de sağlayabilmektedir[327].

III. Eser Sahipliğinden Doğan Haklar (Eser Sahibinin Hakları)

A. Genel Olarak

Manevi haklar üzerinde herhangi bir taahhüt ve tasarruf işlemi yapılması mümkün değildir. Yani manevi haklar ruhsat veya lisans ile bir başkasına bırakılamaz, yayın sözleşmesine konu olamaz, devredilemez, haciz edilemez, ölüme bağlı tasarrufa konu olması mümkün değildir[328]. Diğer bir ifadeyle mali haklar bazı belirli şartlarla sözleşleşmeyle, devralana geçmesi mümkün olmasına rağmen, manevi haklarda böyle bir durum söz konusu değil ve eser sahibine kalmaya devam etmektedir[329].

FSEK. m. 20/1 uyarınca eser sahibinin eserden münhasıran yararlanma hakkı, mali hak olarak gösterilenden ibaret olduğu açıkça bellidir. Buna karşılık manevi haklar açısından böyle bir sınırlama kanunun bu maddesinde görünmemektedir. Bu nedenle doktrinde manevi haklar ile alakalı karma bir sistem benimsendiği ve FSEK'da sayılan hakların Medeni Kanun'un kişiliği korumasına ilişkin hükümleri ile tamamlanıp

---

327 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 101.

328 KILIÇOĞLU, Ahmet; **Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinden Ayırdedilmesi**, FMRD, 2001, C.1, S.1, s.45.

329 GÖKYAYLA, s. 141.

genişletilebileceği ileri sürülmektedir[330]. Ancak bu konu ile ilgili bazı görüş ayrılıkları vardır. Erel'e göre[331] FSEK'nın 20/ 1 maddesinde de açıkça belli olduğu gibi, "*henüz alenileşmemiş bir eserden her ne şekil ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir"*. Yani daha alenileşmemiş bir eser için kanunun öngördüğü koruma daha doğmamıştır ve hukuk tarafından koruma altına alınamamaktadır. Dolayısıyla bu aşamadaki bir eser daha sahibinin kişisel gizlilik çerçevesinden çıkmadığı için kişisel gizlilik ve kişiliğin korunması ile alakalı hükümler uygulanmalıdır. Ancak alenileştikten sonra, kişisel gizlilik çerçevesinden çıkması nedeniyle FSEK'nın koruma alanına girmektedir. Eser üzerindeki manevi haklar ile kişilik hakları arasında bazı farklılıklar var; kişilik haklarının kullanımı başkalarına devredilemez, kişilik hakları sahibinin ölümünden sonra son bulmaktadır; buna karşılık, eser sahibi hayatta olduğu sürece manevi haklarının kullanımını başkalarına devredebilir ve ölümünden sonra bu haklar sona ermeyip FSEK. m. 19'da belirlenen kişilere intikal eder. Ayiter'de[332] Erel ile aynı görüşte olup FSEK ile koruma altına alınan haklar ile Medeni Kanun açısından korunan hakların birbirinden farklı olması nedeni ile manevi hakların bu kadar geniş yorumlanmasını isabetli bulmamaktadır. Arslanlı[333] ve Belgesay[334] bu görüşlerin aksi bir görüşe sahip olup, manevi hakların kişiliğin korunmasına ilişkin hükümlerle genişletilebileceğini savunmaktadırlar.

---

330 ARSLANLI, s.79-80.

331 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 136.

332 AYİTER, s. 114.

333 ARSLANLI, s.79-80.

334 BELGESAY, s.48.

Fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların mali ve manevi haklar olarak ikiye bölünmesi yapay nitelikte bir ayrımdır. Doktrinde, bu ayrım eserin niteliği ile uymadığı için eleştirilmiştir; çünkü eser sahibinin eseri ile bağı, eseri üzerindeki tüm mali haklarını tüketmiş olsa bile hala bakidir ve kopmayacaktır[335]. Mali ve manevi haklar birbirinin etkisi altındadır ve aralarında az veya çok, ama mutlaka bir bağlılık vardır. Bu haklardan birisine yapılan tecavüz ötekini de etkilemektedir. Örneğin, mali haklardan olan, eseri yayma hakkının kullanılması, manevi bir hak olan eseri kamuya sunma yetkisi olmadan imkanı yoktur[336]. Dolayısıyla, eser üzerindeki mali ve manevi hakların birbirleriyle iç içe olduklarını söyleyebiliriz[337]. Manevi ve mali hakların ayrı gruplar içerisinde ve sınırlı bir şekilde sayılmış olmalarını, bazı faydaları ve bazı sakıncaları olmaktadır. Böyle bir düzenleme ve ayrımın faydası sayılan hakların nitelik ve kapsamlarının açıkça belli olması; dolayısıyla bu haklara herhangi bir tecavüz söz konusu olduğunda yapılan düzenlemeler çerçevesinde tecavüzün tespiti kolayca mümkün olacaktır. Bu düzenlemenin sakıncası ise sosyal hayat ve teknik gelişmeler neticesinde, eserden, FSEK'da düzenlenmeyen yeni yaralanma imkanları doğduğu takdirde, eser sahibi onlar üzerinde hak iddia etme imkanına sahip olamayacağı gibi, başka kişilerinde bu vesileyle eserden yararlanmalarına da mâni olamayacaktır; yani sınırlayıcı düzenleme yetersiz kalır[338].

---

335 AYİTER, s. 113; ÖZTAN, s. 280; TÜYSÜZ, s. 52.

336 AYİTER, s. 113; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 135; GÖKYAYLA, s. 142; ÖZTAN, s. 281.

337 ARSLANLI, s.78.

338 ARSLANLI, s.79; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 135; GÖKYAYLA, s. 143; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 162.

Eseri yaratan kişinin o eser sahip olabilmesi için temyiz gücüne sahip olmasına gerek yoktur ve eseri yarattığı anda o eserin sahibi olur. Ancak yarattığı eser üzerindeki hakları kullanabilme açısından aynı şeyi söyleyebilmek mümkün değildir. Küçük ve kısıtlılar mümeyyiz olmak şartıyla manevi hakları kullanma yetkisine sahipler (FSEK. m. 18). Buna karşılık, mümeyyiz küçük ve kısıtlılara mali hakları kullanma açısından aynı imkan verilmemiştir. Hukuki işlem bu kişilere borç yüklediği sürece, mali haklarını kullanabilmeleri için, veli veya vasinin izni gerekmektedir (MK. m. 16)[339].

Manevi haklar üzerinde herhangi bir taahhüt ve tasarruf işlemi yapılması mümkün değildir. Yani manevi haklar ruhsat veya lisans ile bir başkasına bırakılamaz, yayın sözleşmesine konu olamaz, devir edilemez, haciz edilemez, ölüme bağlı tasarrufa konu olması mümkün değildir[340]. Diğer bir ifadeyle mali haklar bazı belirli şartlarla sözleşleşmeyle, devralana geçmesi mümkün olmasına rağmen, manevi haklarda böyle bir durum söz konusu değil ve eser sahibine kalmaya devam etmektedir[341].

B. Manevi Haklar

Manevi haklar, mutlak ve inhisari mahiyette ve herkese karşı ileri sürülebilen, niteliği gereği üçüncü şahıslara devredilemeyen, miras yolu ile intikal edilemeyen, ölüme bağlı tasarruflara konu olamayan ve eser sahibinin kişiliğine bağlı haklardır. Ancak manevi hakların bazıları gereğinde Kültür ve Turizim Bakanlığı ve eser sahibinin

339 GÖKYAYLA, s. 144.

340 KILIÇOĞLU, Ahmet; **Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinden Ayırdedilmesi**, FMRD, 2001, C.1, S.1, s. 45.

341 GÖKYAYLA, s. 141.

yakınları tarafından FSEK. m. 19'da düzenlendiği gibi belirli bir süre kullanılabilmektedir[342]. Burada söz konusu olan yetkilendirme kanuni bir yetkilendirmedir[343]. Manevi haklar FSEK'te ayrıntılı olarak ve sınırlı sayı ilkesine tabi surette düzenlenmiştir. Yani kanunda manevi haklar kanunda öngörülenden ibarettir[344]. FSEK. m. 19'da bahsi geçen kişilere, manevi haklar miras yoluyla geçemez, bu kişiler manevi hakları kendi adlarına kullanırlar. Yani miras yoluyla bu hakların kendisi değil, ancak kullanma yetkisi intikal etmektedir. Mirası reddetmiş olsalar bile, bu haklarını kullanabilme yetkileri saklıdır[345].

Manevi haklar eserin bütününü kapsamasının yanı sıra, eserin parçalarıda eser vasfı taşıması şartıyla bu kapsamın içine girmektedir. Ayrıca eserin tamamlanmış olmasına da gerek yoktur[346].

Manevi hakların hukuksal işlemler yani tasarruf ve sözleşmelere konu olaları mümkün değildir. Ancak manevi hakların kullanma yetkisi devredilebilmektedir. Ayrıca eser sahibi bu yetkilerin şeklini de belirleyebilmektedir. Bu işlem, gerçek veya tüzel kişinin manevi hakların kullanılmasında yetkilendirilmesi anlamına gelmektedir[347].

---

342 ATEŞ, (Eser Sahipliği), s. 52; BOZBEL, s.153; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 136; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 160 vd.

343 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 162.

344 ATEŞ, (Eser), s. 15; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 162.

345 BOZBEL, s.153; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 242.

346 BOZBEL, s.153.

347 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 243; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 164.

1. Eseri Umuma Arz Edilmesi Hakkı

FSEK. m. 14'de eser sahibinin eserini kamuya sunma yetkisi yani umuma arz edilmesi hakkı ile ilgili hükümler düzenlenmiştir. Burada eserin kamuya arz edilmesinden maksat eserin herhangi bir şekilde kamuoyuna sunulmasıdır[348]. Eserin kamuya sunulup sunulmayacağı, kamuya sunma zamanı ve ne şekilde sunulacağı mutlak bir şekilde eser sahibine ait bir karardır[349]. Kural olarak eserin umuma arz hakkı başkalarına devredilemez. Ancak eserin mali haklarını devretmiş olan eser sahibi bu manevi hakkı da bu bağlamda devredebilir[350]. Eserin kamuoyuna sunulmasıyla toplumun ondan faydalanma imkanı doğmaktadır ve bununla birlikte eser sahibinin eseri üzerindeki hakları kısıtlanmaktadır. Bu nedenle eseri kamuoyuna açıklama yetkisi tamamen eser sahibine bırakılmıştır[351]. Eser sahibi bu hakkı bizzat kendisi kullanabilir ya da mali hakları devrettiği kişiye bu hakkı kullanma yetkisini bırakabilmektedir. Özellikle yayma, temsil, işleme ve radyo ile yayım konusunda mali hakları birine devretmişse bu mali hakların sahibi eseri kamuya sunma yetkisine de sahip sayılmaktadır. Ancak çoğaltma

---

348 AYİTER, s. 115.

349 Yargıtay 11. HD. E. 2000/10395, K: 2001/1478, T: 20.2.2001; davalının eyleminin, davacıların murisi tarafından yapılan ve fikri haklar davalıya devredilmeyen tablonun kopyasını, takvim nüshalarına basarak çoğaltmak ve umuma arz etmek olduğu anlaşıldığından, FSEK. nun 22. Maddesinde yer alan çoğaltma hakkının ve aynı yasanın 14. Maddesinde belirtilen umuma arz yetkisinin ihlal edildiğinin kabulü ile tazminata hükmolunması isabetlidir. (TÜYSÜZ, s. 52, dipnot 158).

350 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 165.

351 YARSUVAT, s. 117.

hakkına sahip olanlar için durum böyle değil, eser sahibi çoğaltma hakkını birine devretmişse devralan kişi eseri kamuya sunma hakkına sahip değildir[352]. Eserin ilk kez eser sahibinin şahsi çerçevesinden dışarı çıkması eserin yayımlanması ya da diğer yollardan aleniyet kazanması eserin kamuoyuna sunulması olarak tanımlanmıştır[353]. Umuma arz bir defa gerçekleştikten sonra bu hak artık tükenmiş olur ve ondan geri dönmek artık fiilen mümkün değildir. Eser sahibi daha sonraki umuma arzlarda FSEK. m. 14' e değil, mali hakların ihlaline dayanabilmektedir[354].

Eser üzerindeki mali hakların devredilmesi, kamuya sunma hakkını kapsamakta olsa bile, eser sahibi bu hakkını saklı tutarak, kamuya arzdan menedebilir[355]. Eser sahibinin ölümüyle birlikte eğer eser sahibi eseri kamuya sunulmasını yasaklamışsa bu durumda eser sahibinin arzusuna uygun olarak eser mirasçıları tarafından da kamuya sunulmamalıdır[356]. Eser sahibinin bu arzusuna rağmen eseri kamuya sunan mirasçılar, manevi hakkın kullanılması üzerinde değil, manevi hakkın özü üzerinde tasarruf etmektedirler. Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, manevi haklar eser sahibinin kişiliğine bağlı olan haklardır; bu nedenle devredilmeleri mümkün olmadığından bu hakların sadece kullanma yetkisi devir ve intikale konu olabilmektedir.

FSEK. m. 14/2'e göre bütün veya büyük bir bölümü daha alenileşmemiş bir esrin içeriği ile ilgili yalnızca eser sahibi bilgi verme yetkisine sahiptir. Bu maddenin amacı

---

352 ARSLANLI, s.81; AYİTER, s. 117; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 137; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 49; TOPÇUOĞLU, s. 69; TÜYSÜZ, s. 52-53.

353 AYİTER, s. 115; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 137; TÜYSÜZ, s. 52.

354 BOZBEL, s.154; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 165.

355 ARSLANLI, s.81; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 139; TÜYSÜZ, s. 52-53.

356 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 139; TÜYSÜZ, s.53.

eser kamuya sunulana kadar, eser sahibinin eseri gizli tutmaktaki manevi çıkarlarını korumaktır[357]. Eserin içeriği hakkında bilgi verme eserin kamuya tanıtılması amacıyla ve eserin kamuya sunulması aşamasından önce gerçekleşen bir eylemdir[358]. Bir eserin içeriği ile ilgili bilgi vermek ile eserin kamuya sunulması birbirinden farklıdır. İçerik hakkında bilgi vermek eserin muhteva ve içeriği hakkındadır ancak kamuya sunulma eserin tümü için söz konusudur[359].

Bir eserin kamuya sunulması için eser sahibinin mutlaka fiil ehliyetine sahip bulunması gerekmiyor. Eser sahibi eserini kamuya sunma hakkını, yasal temsilcisinin rızası olmasa dahi kullanabilmektedir[360].

Eserin kamuya sunulma tarzı, yeri ve şekli kural olarak eser sahibi tarafından belirlenmektedir[361]. Ancak FSEK. m. 14/ 3 uyarınca eğer eserin yayınlanması ve kamuya sunulma tarzı eser sahibinin itibar ve şerefini zedeleyecek şekilde yapılmış ise eser sahibi üçüncü kişilere yazılı olarak bir izin vermişse dahi eserin aslı ile işlenmiş şekillerin kamuya sunulup yayımlanmasını yasaklayabilir. Ayrıca eser sahibini n bu yasaklama hakkından sözleşme ile vazgeçmesi geçersizdir. FSEK. m. 14/ 3 gereği yetkinin geri alınması halinde, diğer tarafın tazminat hakkı saklıdır. Burada bahsi geçen hakkın kullanılabilmesinin söz konusu olabilmesi için, eserin kamuya arz edilmesi objektif bir

357 ARSLANLI, s.81; AYİTER, s. 117; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 140.

358 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 140; TÜYSÜZ, s. 53.

359 AYİTER, s. 117; TÜYSÜZ, s. 54.

360 TÜYSÜZ, s. 54.

361 ARSLANLI, s. 82; AYİTER, s. 117; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 140.

şekilde eser sahibinin şeref ve itibarını zedelemesi gerekir[362]. Bu konuda eser sahibinin kişisel düşünceleri bir önem taşımaz[363]. FSEK. m. 14 uyarınca eser sahibi inhisari olarak eserin kamuya sunulma zamanını belirleme yetkisine sahiptir. Bu maddedeki hüküm eserin yayımlama zamanını belirleme konusunda düzenlenmiş olsa bile eser diğer yollardan alenileştiğinde de geçerli olacaktır. Esrin sözleşmede belirlenen zamandan önce veya geciktirerek kamuya sunulması halinde manevi haklara tecavüz söz konusu olacaktır[364]. Diğer taraftan FSEK. 58/ 1 maddesine bakıldığında eser sahibine bir cayma hakkı tanımıştır. FSEK. m. 58'de bahsi geçen cayma hakkının kullanılması sadece mali haklar veya lisansla ilgili olsa bile mali haklar ve manevi haklar birbirine bağlı haklar olmasından dolayı eseri kamuya sunmama durumu söz konusu olduğu zaman bu maddede geçen cayma hakkı kullanılabilmektedir. Eser üzerindeki mali hakların devri eserin kamuoyuna sunulması amacıyla yapılmasından dolayı bu hakkı devralan kimse eğer yayım sözleşmesinde belirlenen zaman içinde, yahut anlaşmada bir müddet belirtilmemişse uygun bir süre içerisinde eseri kamuya sunmazsa eser sahibi sözleşmeden cayma hakkına sahip olacaktır[365].

---

362 ARSLANLI, s. 82; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 246; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 54-55; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 167.

363 BOZBEL, s. 156; ÖZTAN, s. 300; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 55.

364 ARSLANLI, s. 82-83; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 139; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 168; TÜYSÜZ, s. 53.

365 AYİTER, s. 116; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 139; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 55.

2. Eserde Adın Belirtilmesi Hakkı

FSEK. m.15/ 1 uyarınca, eser sahibi, eserini, gerçek adıyla, adsız olarak veya müstear adıyla kamuya sunma hakkına sahiptir ve eser sahibi bu konuda inhisari bir yetkiye sahiptir. Eser sahibinin nüfusta kayıtlı olmayan ve kendi kendine verdiği takma ad onun müstear adı, buna karşılık eser sahibinin nüfusa kayıtlı adı ise gerçek adıdır[366]. Eser sahibi eserde ad belirtme yetkisini bizzat kullanabileceği gibi, bu hakkı kullanma yetkisini bir başkasına da devredebilmektedir; özellikle eğer mali hakları bir başkasına devretmişse, mali hakları devralanlara bu yetkiyi bırakabilmektedir. Eser sahibi öldükten sonra ise bu yetkileri kullanma hakkı FSEK. m. 19/ 1'da belirtilen kişilere aittir. Ancak eğer eser sahibi hüviyetini saklı tutma konusunda sarih veya zımni bir irade açıklamasında bulunmuşsa, söz konusu ilgili kişiler eser sahibinin arzusuna uymak zorundalar ve eser sahibinin kimliğini açıklayamazlar[367]. FSEK'te eserin adsız veya müstear ad, yahut eser sahibinin gerçek adı ile kamuya sunma yetkisi münhasıran eser sahibine vermiştir (FSEK. m. 15). Eğer bir eser sahibi, eserini adsız olarak kamuoyuna sunmuş veya yayımlamışsa, FSEK. m. 11'de yer alan eser sahipliği karinesinden yararlanabilmesi söz konusu değildir; ve 12. maddede yer alan eser sahipliği karinesinden yararlananlara karşı kendisinin eser sahibi olduğunu ispat etmekle yükümlüdür[368].

Eser üzerindeki mali hakların devredilmesi, mali hakkı devralana, eser sahibinin onayını almadan adında bir değişiklik yapma hakkını vermez. Yani eğer eser üzerindeki mali haklar devredilmiş olsa bile devralan kimse eser üzerindeki adı değiştirmek için eser

366 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 247.

367 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 141; TÜYSÜZ, s. 54.

368 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 247.

sahibinin onayını almakla yükümlüdür[369]. Diğer bir ifadeyle, eser sahibinin mali haklarını devretmesi, adını belirtme hakkından da vazgeçtiği anlamına gelmez[370].

Eser sahibinin rızası ile çoğaltılan güzel sanat eserlerinin kopyaları üzerinde asıl eser sahibinin adının belirlenmesi ya da alametinin konulması, bunun yanısıra yaratılan eserin kopya olduğu açık bir şekilde gösterilmesi şarttır (FSEK. m.15/2). Yasa asıl eser sahibinin adının "kararlaştırılan veya adet olunan şekilde belirtilmesi" gerektiğini öngörmektedir. Bu doğrultuda eğer taraflar arasındaki sözleşmede kopyaya ya da işlenmeye ilişkin olarak asıl eser sahibinin adının nasıl belirtileceği hakkında bir kararlaştırma varsa ona göre; eğer böyle bir kararlaştırma yoksa asıl eser sahibinin adı alışılmış bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir[371].

Eser sahibinin rızası ile yapılan işlenme eserlerin çoğaltılmış nüshaları veya bu işlenme eserelerinin aslı üzerinde, asıl eser sahibinin adının veya alametinin bulunması ve yaratılan esirin işlenme olduğunun açık bir şekide belirtilmesi şarttır (FSEK. m. 15/2). Mesel bir kitap yabancı dilden Türkçeye çevrildiğinde yani bir işlenme söz konusu olduğunda kitabın yazarının adının belirtilmesi zorunludur[372]. Eser niteliğindeki mimari yapılarda eser sahibinin yazılı isteğiyle, eserin üzerinde görülebilecek bir yerde ve eser sahibinin uygun gördüğü malzeme ile silinmeyecek bir şekilde eser sahibinin adının yazılabileceği düzenlenmiştir (FSEK. m. 15/4).

Eserin kim tarafından var edildiği konusunda bir ihtilaf söz konusu ise veya herhangi biri eserin sahibi olduğunu iddia ediyorsa, eserin gerçek sahibi hakkının tespitini

---

369 ARSLANLI, s. 83.

370 ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 56.

371 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 246.

372 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 248.

mahkemeden isteyebilmektedir (FSEK. m.15/3). Eserde adın belirtilmesi hakkı, esere ilişkin tasarruf yetkisinin ispatı ve eser sahipliğine ilişkin karineler açısından büyük önem taşımaktadır[373]. FSEK. m. 15/ 3 uyarınca kanundaki karinelere rağmen eser sahibinin kim olduğu tespit edilemiyorsa veya bu karinelerin aksini iddia eden ve ispat etmek isteyen varsa; ayrıca intihal durumu söz konusu ise, yani başkalarına ait bir esere sahip çıkılıyorsa yahut birinin ününden yararlanma veya onu kötülemek amacıyla onun yaratmadığı bir eser ona mal ediliyorsa tespit davasının açılması söz konusu olabilmektedir[374]. Ancak Tekinalp'e göre [375] bir kişi bir eserin kendisine ait olmadığını iddia ediyorsa, FSEK. m. 15 hükmüne değil, MK. m. 24 vd. gereğince kişiliğin korunmasına ilişkin hükümlere dayanabilir. Eser sahibinin adının hiç belirtilmediği durumlarda, yani eser adsız olarak açıklandığında, adın yanlış veya karıştırmaya yol açacak şekilde belirlendiği durumlarda da tespit davası açılabilmektedir[376].

FSEK'da eserde adın belirtilmesi konusunda bazı istisnalar söz konusudur. Bu durumlarda eser sahibinin adının belirtilmesi zorunlu değildir. Bunlardan biri söz ve nutuklardır; FSEK. m. 32/ 1, 2'de bahsi geçen şekilde bir söz ve nutuk varsa sahibinin adı belirtilmeyebilir; ikincisi ise güzel sanat ve mimari eserlerinin FSEK. m. 40/ 1, 3 ve 4'de belirtilen durumlarda ve kamuya açık alanlarda temelli kalmak üzere sergilenmesi halinde eser sahibinin adı belirtilmeyebilir. FSEK. m. 33, 34 ve 35'de mali haklar için getirilen sınırlandırmalar adın belirtilmesi zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır[377].

---

373 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 141; TÜYSÜZ, s. 54.

374 AYİTER, s. 119-120; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 144.

375 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 169.

376 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 144; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 171.

377 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 144; TÜYSÜZ, s. 55; YARSUVAT, s. 92.

3. Eserde Değişiklik Yapılmasını Men Hakkı

Manevi haklar açısından fikir ve sanat eserleri, eser sahibinin adı, eserin adı ve içerik ile şekil olarak eserin kendisinden oluşan bir bütündür. Bu bütünlüğün korunmasında eser sahibinin manevi menfaatleri olduğu kesindir. Belirtilen bu unsurların hiçbirinin üzerinde eser sahibinin izni alınmadan değişiklik yapılması mümkün değildir[378]. FSEK. m. 16 uyarınca eser üzerinde veya eser sahibinin adı üzerinde kısaltma, ekleme veya başka değişikliklerin yapılması eser sahibinin izni olmadıkça mümkün değildir. 16. maddede bu kural düzenlendikten sonra aynı maddenin 2. fıkrasında bir istisnaya yer verilmiştir; bu doğrultuda "eser sahibi ya da kanunun izni ile eseri çoğaltan, işleyen, kamuya sunan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir şekilde yayan biri, işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği gereği, gereken zorunlu değişiklikleri eserde yapmak için eser sahibinin özel izinini almasına gerek yoktur". Ancak söz konusu maddenin üçüncü fıkrasına göre, eğer yapılan bu değişiklikler eserin mahiyet ve özelliklerini bozacak şekilde ise veya eser sahibinin şeref ve itibarını zedeliyorsa[379], eser sahibi kayıtsız şartsız ve hiçbir çekince koymadan eserde değişiklik yapılması ile ilgili yazılı izin vermiş olsa dahi bu değişiklikleri yasaklama hakkına sahip olmaktadır[380] (FSEK. m. 16/3). Bu haktan sözleşme yolu ile vazgeçmek mümkün değildir. Bu maddenin 2. Fıkrasında bahsi geçen değişiklikler tekniğin gerekli kıldığı değişikliklerdir; bu

---

[378] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 145; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 171.

[379] HGK. 11/2/1983, E. 1981/4- 70 K. 1983/123; bir güzel sanat eserinin hususiyet ve tamamiyetini bozan her türlü değiştirici davranış manevi tazminat talebi için yeterlidir. (EREL, (Fikir ve Sanat), s. 146, dipnot 95)

[380] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 146 vd; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 57-58.

durumlarda yapılan değişiklikler için eser sahibinin izni aranmamaktadır. Ancak tekniğin zorunlu kıldığı değişiklikler dışında kalan değişiklikler için eser sahibi mutlaka iznin vermiş olması gerekmektedir. Eser sahibinin vereceği yetkiye ilişkin izin mutlaka yazılı olması gerekmektedir. Eser sahibinin eserde değişiklik yapılmasına ilişkin yazılı izin verme yetkisi yalnızca kendisi vasıtasıyla kullanılabilmektedir, miras yoluyla intikali veya üçüncü kişilere devredilmesi mümkün değildir. Eserde haksız değişiklikler yapılmışsa, eser sahibi bu haksız değişikliklere karşı hayatı boyunca Hukuk ve Ceza davalarını açma hakkı vardır. Eser sahibinin ölümünden sonraki 70 yıl içinde ise yapılan tecavüzlere karşı FSEK. m. 19/ 1'de belirtilen kişiler kendi adlarına bu davaları açma hakları vardır. Bununla birlikte eser sahibi ya da onun haleflerinden mali bir hakkı devralan kimseler, meşru menfaatlerinin olduğunu ispat etmek şartıyla bu mali hakkın koruma süresi içinde dava açma hakkına sahipler[381].

4. Eser Sahibinin Zilyet ve Malike Karşı Hakları (Eserden Yararlanma Hakkı)

FSEK. m. 17/1 uyarınca, eser sahibi, bazı eserlerde, eserin aslından geçici ve belirli bir müddet için yararlanmayı isteme hakkına sahip olacaktır. Bu eserler FSEK. m. 4/ 1. ve 2. bentlerinde güzel sanat eseri olarak sayılan "yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipiler, kazıma, oyma, kakma ve benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi ve heykeller, kabartmalar ve oymalar" ve bu kanunun

[381] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 146-147.

2. maddesinin 1. bendinde sayılan "herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade edilen eseler"[382] ve ayrıca 3. madde yer alan "musiki eserler"[383] girmektedir[384].

FSEK'da ana kategoriler halinde belirtilen eserler sınırlandırılmış olmalarıyla birlikte, maddelerde sayılan eserler örnek olarak sayılmış olup sınırlı değiller. Bu sebepten eser sahibinin eserden yararlanma hakkı, bu ana kategorilere girecek olan ancak kanunda belirtilmemiş olan diğer eserleri de kapsamaktadır[385].

Fikir ve sanat eserleri, üzerlerinde cisim haline geldikleri maddi maldan ayrı bir hukuki mevcudiyete sahipler. Maddi mallar her nevi hukuki işleme mevzu olabileceği gibi, üzerlerinde diğer kişiler lehine yahut ayni haklar kurulabilmektedir. Eserin bir başka kişinin elinde bulunması, eser sahipliğinden doğan hakları etkilemediği gibi eser sahibinin eser üzerindeki hakları cismen başkasının mülkü olan eserde devam etmektedir. Maddi mal üzerindeki şahsi veya ayni haklarla, bu malda cisimleşmiş eser üzerindeki fikri haklar birbirinden bağımsızdır; bu bağımsızlık FSEK. m. 57/ 1'de belirlenmiştir. Bu maddenin hükmüne göre "asıl veya çoğaltılmış nüshalar üzerindeki mülkiyet hakkı devrinin, aksi kararlaştırılmadıkça fikri hakların devrini de içeremeyeceği" hükmüne bağlanmıştır[386].

---

[382] Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserlerin yazarların el yazısıyla yazılmış olması gerekmektedir.

[383] Bu musiki eserler bestecilerin elyazısıyla yazılmış eserlerinin asıllarıdır.

[384] EREL, (Fikir ve Sanat), s.154; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 255 vd; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 174.

[385] EREL, (Fikir ve Sanat), s.154.

[386] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 153; TÜYSÜZ, s. 56.

Eser sahibi, aslın maliki ve zilyedinden talep etme şartıyla ve koruma şartlarını yerine getirmek kaydıyla, gereken durumlarada, eserin aslından yararlanmayı eserin zilyet ve maliklerinden isteme hakkını kullanabilmektedir[387]. Böyle bir durumda eserin cisimlendiği maddeye sahip olan şahsin mülkiyet hakkı ve eser sahibine tanınan eserden yararlanma hakkı birbiriyle çatışmaktadır, malikin mülkiyet hakkı, eser sahibinin esere uluşmak şeklinde yararlanma hakkı ile sınırlandırılmaktadır[388]. FSEK. m. 17/1 uyarınca, "*eser sahibinin eserin aslından yararlanma hakkı, bu eserin ticaretini yapanlar tarafından söz konusu eseri satın alan veya eseri elde eden kişilere müzayede ve satış kataloğu veya ilgili belgelerle açıklanır"*. Bu düzenlemeye uyulmaması halinde eser sahibinin hakkı ortadan kalkmaktadır[389]. Erel'e göre kanunda yer alan "eserin aslı" ifadesinden anlamamız gereken yararlanma hakkının kullanılması, eserin sadece orijinali veya var olan tek nüshasıyla sınırlı olmayıp eser sahibi ile işleme ve çoğaltma hakkı sahiplerinin diğer yollardan esere ulaşıp ondan yararlanmaları mümkün olmayan bütün durumlarda malik ve zilyet bakımından bu yükümlülük vardır[390]. Bununla birlikte bir işleme eseri kullanmak için de onun malik ve zilyedinden talepte bulunabilmektedir[391].

FSEK. m. 17/2 uyarınca eserin maliki ve eser sahibi arasında yapılmış olan sözleşmeyle malikin eserde tasarruf etme yetkisine sahip olacağı kabul edilmiştir. Yani eserin cisimlendiği maddenin maliki maddenin mülkiyetini başka kişilere devredebilir,

---

387 ARSLANLI, s. 85; EREL, (Fikir ve Sanat), s.154; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s.53.

388 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 255.

389 EREL, (Fikir ve Sanat), s.154.

390 EREL, (Fikir ve Sanat), s.155.

391 ARSLANLI, s. 86.

başkalarına kullanma hakkı sağlayabilir. Ancak dikkat etmeliyiz ki malikin bu hakkı eserin cisimlendiği maddeyle ilgili olup, eserin kendisiyle bir ilgisi yoktur[392]. Burada kanunen bir sınırlama getirilmiştir; buna göre aslın maliki eserden yararlanıp tasarruf etme hakkını değerlendirirken, eseri bozma, yok etme ve eser sahibinin haklarına zarar verme yetkisine sahip değildir[393]. Tek nüshadan oluşan orijinal güzel sanat eserlerinde bu hüküm büyük önem taşımaktadır[394]. Bu düzenleme ile eserin yok edilmesi halinde fikri hakkın son bulması engellenmektedir[395].

FSEK. m. 17/ 3'e göre ise, eğer eserin çalışma ve sergilerde kullanılma ihtiyacı belirirse, eserin "tek ve özgün"[396] olması şartıyla, eser sahibinin lehine eseri talep etme hakkı bulunuyor. Ayrıca yine eserin "tek ve özgün" olması şartıyla eserin bütün koruma koşullarını sağlamak kaydıyla, eser sahibi, eseri çalışma ve sergilerde kullanmak hedefiyle iade edilmek üzere talep edebilmektedir.

Bu madde hükmüyle, eser sahibin eser üzerinde hiçbir mali hakkı kalmamış olsa bile, manevi hakları devam eder ve eserine ulaşıp ondan yararlanabilir. Böylece eser sahibi ve eser arasındaki manevi bağı korumayı amaçlamaktadır[397]. Eser sahibi ve eseri

---

392 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 259.

393 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 156.

394 EREL, (Fikir ve Sanat), s.155; TÜYSÜZ, s. 57.

395 TÜYSÜZ, s. 57.

396 ÖZTANA'a göre yanıltıcı ve gereksiz olan "tek ve özgün" ibareleri madde metninden çıkarılmalıdır; ÖZTAN, s. 340.

397 BOZBEL, s. 164.

arasındaki kopmaz bağ nedeniyle manevi haklardan biri olan eserin aslından yararlanma hakkı devredilemez ve vazgeçilemez bir haktır[398].

5. Manevi Hakların Kullanılması

Manevi haklar eser sahibinin şahsına bağlı haklardır devredilemez, miras yoluyla intikal edilemez, bir başkası tarafından da kullanılamaz.[399] Ancak FSEK'nin 19. maddesi uyarınca 14. ve 15. maddelerinin birinci fıkralarında eser sahibine verilen yetkilerin kullanış tarzlarını tespit edebileceği gibi, başka kimselere de bırakabilmektedir. Aksi halde eser sahibinin öldükten sonra bu yetkilerin kullanılması "vasiyeti tenfiz memuru"na bırakması mümkündür. Vasiyeti tenfiz memuru belirlenmediği durumlarda, bu yetki sırasıyla *"eser sahibinin sağ kalan eşine, çocuklarına, mensup mirasçılarına, anne-babasına ve kardeşlerine ait olacaktır."* (FSEK. m. 19/1).

FSEK. 14 ve 15. maddelerinin birinci fıkralarında bahsi geçen yetkiler ve kanundan doğan bu haklara, eser sahibinin yakınları kanunda belirtilen sıraya göre sahip olmaktadırlar. Eğer miras bırakanın yekileri kullanmayla alakalı doğrudan veya dolaylı bir arzusu yoksa, kendi tercihlerine göre ve bir süreye bağlı olmadan yetkilerini kullanma hakkına sahipler. Sırada sonra gelen, sıraya göre yetkili olan kişiye karşı herhangi bir talep veya itirazda bulunamaz. Ama eğer sıradaki hakkını makul bir sürede kullanmamışsa, sonra gelen, yetkili olacaktır. Burada bahsi geçen makul süre somut olayın özelliğine göre belirlenmektedir. Hak sahibi yani aynı sırada bulunan kişiler bir kişiden fazla olması durumunda, birlikte hareket etmeleri ve oybirliğiyle kararları

---

398 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 175.

399 ATEŞ, (Eser Sahipliği), s. 52; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 177.

almaları gerekmektedir. Ayrıca herhangi bir ihtilaf söz konusu olduğu zaman bu ihtilafı mahkeme çözer. Miras ortaklığına ilişkin hükümler (MK. m. 640 vd.) kıyasen uygulanmaktadır.[400].

FSEK. m. 19/2 uyarınca bu kanunun 14, 15 ve 16 maddelerinin 3. fıkralarında eser sahibine verilmiş olan hakları eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl boyunca yukarıda sayılmış olan şahıslar vasıtasıyla kullanılabilmektedir (FSEK. m. 19/2). Ayrıca yukarıda sayılan bu şahıslar bahsi geçen hakları kendi adlarına kullanabimektedirler.

Eğer FSEK. m. 19/ 1-3'de bahsedilen kişilerin hiçbiri bulunmazsa ya da bulundukları halde yetkilerini kullanmazlarsa veya 19/ 2'deki 70 yıllık süre bitmişse, eser ülkenin kültürü açısından önem arz etmekteyse, Kültür Bakanlığı FSEK. m. 14/ 3, 15/ 3 ve 16/ 3' de zikredilen yetkileri kendi adına kullanma hakkına sahip olacaktır[401].

Eser sahibi veya yukarıda sayılmakta olan FSEK. m. 19/1-2'e bakımından bu hakları kullanma salahiyeti olanlar bahsi geçen salahiyetleri kullanılmaz ise, eser sahibinden ya da halefinden mali bir hak kazanmış biri meşru bir menfaati olduğunu ispat etmek kaydıyla eser sahibine 14, 15 ve 16. maddelerin 3. fıkralarında verilen hakları şahsı adına kullanabilmektedir (FSEK. m. 19/3). Bu durumda yetkilerin kullanma süresi mali hakkın süresi ile sınırlıdır[402].

Yetkili kişilerin birden fazla olmaları halinde eğer müdahalede birleşmezlerse mahkeme basit yargılama usulüyle ve eser sahibinin muhtemel arzusuna en uygun olacak

[400] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 179.

[401] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 179.

[402] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 179.

şekilde hareket eder. Eser sahiplerinin birden fazla olması durumunda da bu hüküm uygulanmaktadır[403].

FSEK. m. 19'da zikredilen yetkiler bu madde dışındaki manevi haklara kıyasen uygulanamaz ve geniş olarak yorumlanamaz[404].

C. Eser Sahibinin Mali Hakları

Mali haklar, yaratılan bir eserden iktisadi anlamda faydalanma hakkı veren sınırlı şekilde sayılmış haklardır[405]. Bu haklar üçüncü kişilerin izinsiz olarak yaratılan eserden yararlanmalarını engelliyen ve eser sahibine münhasır yetki veren haklardır[406]. Ancak FSEK. 20. maddesinde alenileşmiş ve alenileşmemiş eseler arasında bir ayrım yapmış. Bu maddeye göre daha alenileşmemiş eserden münhasıran eser sahibi her şekilde yararlanma hakkına sahiptir ve fikri hakların hiçbir türüne konu olması mümkün değiller. Alenileşmiş eserlerde ise kanunda tahdidi olarak sayılan ve eser sahibine tanınmış olan

---

403 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 179.

404 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 179.

405 BEŞİROĞLU, (Fikir), s.237; BEŞİROĞLU, Akın; Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar, Fikir Hukuku, Genişletilmiş 3. Bası, İstanbul, 2004, s.225; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 156; KAÇAK, Nazif; En Son Değişikliklerle Açıklamalı – İçtihatlı Fikir Ve Sanat Eserleri Kanunu, Ankara ,2005, s.152.

406 ATEŞ, (Fikir ve Sanat), s.156-157; BAŞPINAR/ KOCABEY, s.108; HİRSCH, (Sınaî), s.194; KAPLAN, Yavuz; İnternet Ortamında Fikrî Hakların Korunmasında Uygulanacak Hukuk, Ankara, 2004, s.110; ŞAHİN, Ayşenur; Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması, İstanbul, 2010, s.99.

mali haklar, birbirine bağlı değiller. Mali hakların birbirinden bağımsız olmalarından dolayı bu hakların birinde tasarruf yapılması diğerini etkilemez[407] (FSEK. m.20). Ancak, bazı mali hakların devrinde bu mali haklardan yararlanabilmek için başka mali hakların kullanılması da mevzubahis olabilir. Böyle durumlarda eser sahibinin bu kullanım için izin vermesi gerekmektedir. Mesela bir tercümenin işleme hakkını devralan biri işlemeden ekonomik olarak yararlanabilmek için meydana getirdiği işleme eseri yayımlayabilme imkanına da sahip olmalıdır[408]. Eser sahibine alenileşmiş eserlerde kanunda inhisari olarak verilen yararlanma hakkı ise yasada mali hak olarak sayılanlardır. Bu mali haklar ise kanunda sayıldığı gibi: *"işleme hakkı, çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı, işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı ve pay hakkı"* olarak belirlenmiştir.

Mali haklar üçüncü kişilere kısmen veya tamamen devredilebilir, rehnedilebilir, ödünç verilebilir, miras yoluyla intikal edilebilir, kiralama ve benzeri hukuki işlemlere konu olabilir[409]. Ancak burada değinmemiz gereken nokta şu ki eser sahipliği konumu devredilemez[410].

---

[407] AYİTER, s. 126; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 158; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 61.

[408] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 158; TÜYSÜZ, s. 57.

[409] ŞAHİN, s.101-102; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 180-181.

[410] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 181.

1. İşleme Hakkı

Bir eserin, kreatif fikri emek neticesinde, farklı bir şekile ve özelliği olan bir esere dönüştürülmesi işlenme eser olarak adlandırılmaktadır. Ancak işlenme bir eserin kanunda gösterilen kategorilerden birinin kalıbına sokulmasıdır. Yani işlenme, eserin her şekil ve kalıba sokulması olmayıp, yasada belirtilen kategorilerden birinin içine girmesi sonucunda ortaya çıkan eser işlenme eser olarak sayılır[411](FSEK. m. 6).

FSEK. m. 21'e göre bir eseri işleyerek ondan yararlanma hakkı sadece eser sahibine ait bir haktır. Bu yüzden eser sahibinin rızası dışında eserde işleme yaparak ondan faydalanma imkanı yoktur[412]. Ancak FSEK'in 31. ve 34. maddeleriyle eser sahibinin izni alınmadan işleme hakkının kullanılabilmesi için imkan sağlanmıştır.

Eser sahibi işleme hakkını başka kişilere de devredebilir yahut işlemeyi kendisi de yapabilir. Ancak başka biri eseri işlemek isterse, bu hakkı sadece eser sahibi veya eser sahibinin halefinden alacak yazılı izin ile elde etmesi mümkün olacaktır[413] (FSEK. m. 52). Eserin işleme hakkını eser sahibinden devralan kişi, yaratmış olduğu işleme eser üzerinde, o işleme türüne münhasır kalmak şartı ile, eser sahipliğinden kaynaklanan tüm salahiyyet ve hakların sahibi olabilecektir[414]. İşleme hakkını devralan kişi işleme eser üzerindeki mali haklara sahip olabileceği gibi, asıl eser sahibinin adı ile birlikte kendi adını kullanma, işleme eseri kamuya sunma gibi manevi haklarda sahip olacaktır. Bu

411 AYİTER, s.126-127.

412 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s.261.

413 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 159; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s.261.

414 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 159; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 32; TÜYSÜZ, s. 58.

hakları kullanabilmek için eser sahibiyle aralarındaki yapılan devir sözleşmesinde bu hususun belirtilmesine ya da asıl eser sahibinin izinin alınmasına gerek yoktur[415]. Örnek verecek olursak bir romanı tiyatro piyesine çevirmek amacıyla izin alan işleyen, manevi hakların yanı sıra "eseri temsil etme hakkı"na da sahip olacaktır. Bu durum işlenme hakkının ekonomik açıdan değerlendirilebilmesi için zorunludur[416].

Diğer taraftan, işleme eser sahibi, işleme hakkını hangi işleme türüne ilişkin devralmışsa, sadece o sınırlar içerisinde hakkını kullanabilecektir; mesela eğer İngilizce bir eseri Türkçe'ye çevirmek için izin aldıysa sadece bu konuda hak sahibi olacaktır ve o eseri Fransızcaya çeviremez[417]. İşleme bir eser üzerinde tekrardan bir işleme yapabilmek için işleyenin yanı sıra asıl eser sahibinin izninin alınması gerekmektedir. İşleyen kendisinin yarattığı işleme eseri tekrardan işlemek isterse ya da başka birine işletmek isterse; örneğin yabancı dilden tercüme ettiği bir edebi eseri sinemaya uyarlamayı planlayan kişi asıl eser sahibinin iznini alması gerekmektedir[418]. Yani öteki mali hakların devri konusundan farklı olarak eserin her yeni işlemesinde ya da işleme hakkını devir alan biri bunu başkasına devretmek isterse kanun asıl eser sahibi veya mirasçılarının da ayrıca izninin alınması gerektiğini belirtmektedir[419] (FSEK. m. 49/2, m.55).

İşleme hakkını devralan kişi eğer asıl eser üzerinde yaptığı değişiklikler eser sahibinin şahsiyet haklarına zarar verirse bu durumda FSEK. m. 16/3 uyarınca eser sahibi

---

415 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 159; TÜYSÜZ, s. 59.

416 ARSLANLI, s. 95; AYİTER, s.127; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 159-160.

417 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 160; TÜYSÜZ, s. 59.

418 Arslanlı, s. 96; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 159; TOPÇUOĞLU, s. 56-87; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s.56.

419 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 160; TÜYSÜZ, s. 59.

böyle değişikliklerin yapılmasını engelleyebilir ve eser sahibinin sözkonusu hakkından sözleşme ile vazgeçmesi mümkün değildir.

2. Çoğaltma Hakkı

FSEK. m. 22 çoğaltma hakkı düzenlenmektedir. Bu maddeye göre "*Bir eserin aslını veya kopyalarını, herhangi bir şekilde veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir"*. Eser sahibi münhasıran eserin aslı veya kopyaları üzerindeki çoğaltma hakkına sahiptir.

Çoğaltmada, eserin maddi bir araç üzerinde tespit olması şarttır. Eserin tekrarlanmasını mümkün kılan ikinci bir nüshanın temini çoğaltma sayılacaktır[420]. Diğer bir ifade ile, kopyaların herhangi bir maddi araç yardımı ile eserin aslına ihtiyaç duymadan meydana getirilmesi çoğaltmadır[421]. Bir toplantıda söylenen sözlerin yazıyla tespiti çoğaltmaya verebileceğimiz bir örnektir. Çoğaltılan nüshaların birden fazla olmasına gerek yoktur; aslın yerine eserden yararlanabilmeyi sağlayan tek bir nüshanın varlığı yeterlidir[422].

---

[420] AYİTER, s.128; ARSLANLI, s. 97; YARSUVAT, s.135.

[421] ARSLANLI, s. 97.

[422] ARSLANLI, s. 97; AYİTER, s.128; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 163; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s.57.

Eser sahibinin en mühim mali haklarından biri "çoğaltma hakkı"dır. Çünkü eser sahibi özellikle çoğaltma yoluyla eserden ekonomik ve mali olarak yararlanabilmekte ve eser bu yolla geniş kitlelere ulaşabilmektedir[423].

Eser sahibi çoğaltma hakkını üçüncü kişilere devredebileceği gibi, bu hakkı kendisi de bizzat kullanıp eserini çoğaltabilir[424]. FSEK. m. 52'e göre bir eserin üçüncü kişiler tarafından çoğaltılabilmesi için bu maddede sayılan şartlara uyacak bir anlaşma yapılıp eser sahibinin izninin alınması gereklidir. Bu maddeden anlaşıldığı üzere eser sahibi çoğaltma hakkını başkalarına devredilmediği müddetçe eser sahibinin kendisine ait olmaktadır. Hem eserin aslı hem eserin işlenmeleri çoğaltma hakkının kapsamı içindedir[425]. Ayrıca eserin tamamını veya bir kısmını çoğaltmak mümkündür.

FSEK. m. 22/ 2'e bakımından *"Eserlerin aslından ikinci bir kopyasının çıkarılması ya da eserin işaret, ses ve görüntü nakil ve tekrarına yarayan, bilinen ya da ileride geliştirilecek olan her türlü araca kaydedilmesi, her türlü ses ve müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır. Aynı kural, kabartma ve delikli kapılar hakkında da geçerlidir"*. Kanun çoğaltma tekniği açısından herhangi bir sınırlamaya girmemiştir ve kullanılan yöntemin bir önemi yoktur[426]. Mimari eserler açısından, bu eserlere ait "plan, proje ve krokilerin uygulanması çoğaltma sayılır". Çizilmiş olan esere ait proje, plan, kroki eser sahibinin izni alınmadan uygulanması mümkün değildir.

---

423 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 262.

424 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 162; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 262; TÜYSÜZ, s. 59.

425 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 185.

426 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 262.

FSEK. m. 22/3'e göre "Çoğaltma hakkı, bilgisayar programının geçici çoğaltılmasını gerektirdiği ölçüde, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması fiillerini de kapsar".

3. Yayma Hakkı

Bir eserin çoğaltılmış nüshalarının veya aslının satışa sunulması, ödünç verilmesi, kiralanması veya başka şekillerle dağıtılması hakkı, yayma hakkıdır. "Yayma hakkı" inhisari bir şekilde eser sahibine ait olan bir haktır. Dolayısıyla bir eserin sahibinin izni olmadan o eser satışa sunulamayacağı gibi, kiralanması ve ödünç verilmesi de mümkün değildir. FSEK. m. 23/ 1'de sayılan haller sınırlı değildir.

Eserin ilk satışı, eser sahibinin izni ve münhasır kararı ile yapılır. Ancak eser sahibi bir defa eserin aslının yahut çoğaltılmış nüshalarını satışa sunulmalarına izin vermişse, bu izin sonraki satışlar içinde geçerli olacaktır. Hak sahibinin tekel niteliğindeki yayın hakkı ilk iradi satım ile birlikte tükenmektedir ve eser sıradaki şahıslara serbest bir şekilde satılabilmektedir[427]. Bu ilke "tükenme ilkesi" olarak adlandırılmaktadır. FSEK. m. 23/ 2 bakımdan *"kiralama ve kamuya ödünç verme yetkisi eser sahibinde kalmak kaydıyla, belirli nüshaların hak sahibinin yayma hakkını kullanması sonucu mülkiyeti devredilerek ülke sınırları içinde ilk satışı veya dağıtımı yapıldıktan sonra bunların yeniden satışı eser sahibine tanınan yayma hakkını ihlâl etmez".* "Tükenme ilkesi" ülkeseldir ve eserin ilk satışının ya da ilk dağıtımının ülke sınırları içerisinde yapılmış

[427] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 172; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 267; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 191.

olması bu hakkın tükenmesi için gerekmektedir[428]. Eser sahibinin daha sonraki satışları önleyebilmesinin imkanı yoktur. Ama ödünç verme ile kiralama yetkisi eser sahibinde kalacaktır. Eser sahibinin izni ile nüshaları ilk defa satın alan, sonradan bu nüshaları kiralayamaz ve kamuya ödünç veremez; çünkü bu yetkiler sadece eser sahibine aittir[429].

Yayım hakkı ve yayınlama hakkı birbirinden farklıdır[430]. Eserin eser sahibi tarafından ilk kez kamuya açıklanması veya eserin muhtevası hakkında bilgi vermesi yayma hakkını ifade eder. Yayımlama hakkı ise, eser ister yayılmış olsun ister olmasın eserin nüshalarının dağıtımıyla kamuya sunulmasını ifade etmektedir[431]. Yayımlayan bir sözleşme (yayım-neşir sözleşmesi) sonucu yayımlama hakkını kazanabilir; ama eser sahibi inhisari olarak yayma hakkına sahiptir[432](TBK m. 487 vd).

Çoğaltma ve yayma birbirinden farklı fiillerdir. Çoğaltma eserin aslından birden fazla nüshaların yaratılmasıdır. Yayma ise çoğaltılmış nüshaların yayılmasıdır[433]. Genellikle bir eseri yayımlayabilmek için çoğaltılması gerekir. Ancak yayma ve çoğaltma kanunda iki ayrı hak şeklinde düzenlenmiştir. Eser sahibi çoğaltma hakkını bizzat kullnmasından sonra, yayma hakkını üçüncü kişilere devredebilmektedir[434]. FSEK. m. 23/ 2'de bu konu şöyle düzenlenmiştir "Eser sahibinin izni ile yurtdışında çoğaltılmış

---

428 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 173; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 267; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 191; TÜYSÜZ, s. 62.

429 TÜYSÜZ, s. 62.

430 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 266; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 186.

431 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 266.

432 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 171; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 186.

433 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 265.

434 YARSUVAT, s. 137.

nüshaların yurtiçine getirilmesi ve bunlardan yayma yoluyla faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir".

"Yurtdışında çoğaltılmış nüshalar her ne surette olursa olsun eser sahibinin ve/veya eser sahibinin iznini haiz yayma hakkı sahibinin izni olmaksızın ithal edilemez." (FSEK. m .23/2). Buna göre eser sahibinin izniyle yurt dışında çoğaltılmış olan nüshaların yurt içine getirilmedi halinde, eserden yararlanma ile yayma hakkı eser sahibine aittir. Nitekim eser sahibinin izni alınmadan yurt dışında çoğaltılmış nüshaların ithalini menetme hakkı da eser sahibine ait olan bir haktır[435].

4. Temsil Hakkı

Temsil bir eserin doğruca duyulara hitapta bulunacak biçimde kamuoyuna sunulması olarak tanımlanmıştır[436].

FSEK. m. 24/1'e göre bir eserden temsil yoluyla yararlanma hakkı sadece ve inhisari olarak eser sahibine tanınmış bir haktır[437]. Temsil hakkının kullanılmasında önemli olan iki unsur: eserden yararlanabilmeyi mümkün kılan aktarmanın o ana münhasır ve geçici olarak yapılması; ve kamunun yararlanmasına elverişli umumi bir yerde bu aktarmanın gerçekleşmesidir[438]. Ancak bu yararlanmada kullanılan araç ve vasıtanın geçici olması şart değildir[439]. Mesela bir müzik eseri CD veya bant gibi sabit bir

---

435 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 172.

436 AYİTER, s. 136-137; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 175; TÜYSÜZ, s. 62.

437 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 192.

438 ARSLANLI, s. 105; AYİTER, s. 136; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 176.

439 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 176; TÜYSÜZ, s. 63.

vasıta üzerinde kaydedilip tespit edildikten sonra dinletilebileceği gibi bir konser salonunda müzisyenler tarafından canlı olarak da icrası mümkündür ve bu durumların ikiside temsildir[440].

Temsil hakkını eser sahibi hem doğrudan doruya kullanabilir hem dolaylı temsil yoluyla da kullanabilmektedir. Doğrudan temsil, eser sahibinin eserini hiçbir araç kullanmadan doğrudan doğruya umumi yerlerde ve kamu ile iletişim halinde olunacak şekilde sunulması, sahnelenmesi, okunması, gösterilmesi gibi fiiller ile gerçekleşir. Buna karşılık dolaylı temsilde, eser sahibi eserini ses, işaret yahut görüntü nakli için kullanılan aletler yardımı ile kamuya açık olan alanlarda çalınması, okunması, oynanması ve gösterilmesi ile sunulmasıdır[441]. Bu maddede sayılan fiiller sınırlı sayı ilkesine bağlı değildir. Diğer bir ifadeyle bu fiiller sınırlı olarak sayılmamıştır[442]. Dolaylı temsilin bir diğer şekli ise, temsilin kamuya sunulmak amacı ile gerçekleştiği alandan teknik araçlar yardımı ile bir başka alana nakledilmesidir. Örnek verecek olursak bir eserin internet bağlantısıyla veya radyo ve televizyon gibi araçlarla bir yerden diğer bir umumi yere gösterilmesi, oynanması, çalınması ve okunması da eser sahibine ait temsil hakkı kapsamında olmaktadır[443].

Eser sahibinin temsil hakkı ile ilgi bahs edebilmenin şartı, eserin mutlaka umuma açık alanlarda icra edilmesidir. Umumi yerlerde icra ise, genel olarak girişin ücretli

---

440 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 176.

441 AYİTER, s. 136; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 177-178; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s.59; TÜYSÜZ, s. 63.

442 ARSLANLI, s. 108; AYİTER, s. 136-137; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 193.

443 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 270.

olduğu durumlarda veya giriş ücretli değilse bile o yere girişin herkese açık olduğu hallerde söz konusudur[444].

Eser sahibi temsil hakkını bizzat kullanılabilir veya bu hakkını üçüncü kişilere de devredebilmektedir[445]. Sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça, temsil hakkının devredilmesi, yalnızca doğrudan temsil hakkını kapsamaktadır. Çünkü FSEK. m. 24/2'e göre teknik bir alet kullanma vasıtasıyla temsilin yapıldığı alandan farklı bir alana intikal edilip kamuya sunıması için eser sahibinin izninin alınması gereklidir[446].

FSEK. m. 24/3 uyarınca *"temsil hakkı eser sahibinin veya meslek birliğine üye olması durumunda meslek birliğinin yazılı izni olmadan diğer gerçek ve tüzel kişilerce kullanılmayacağı"* hususunda hüküme bağlanmıştır. Diğer taraftan ise kanunum 33. ve 43. madde hükümleri saklı tutulmuş. FSEK. m.33 de temsil hakkının eğer eğitim ve öğretime yönelik amaçları varsa eser sahibinin izni olmadan kullanılabilme koşulları düzenlenmektedir. FSEK. m.43 de ise eser sahibine ait eserleri temsil hakkını radyo ve televizyon kuruluşları tarafından kullanılabilmesinin koşulları düzenlenmektedir.

5. İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı

Eserin elektromanyetik dalgalarla yani "işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletimi" aslında bir dolaylı temsil türüdür; ancak bu araçlarla

444 ARSLANLI, s. 108; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 177.

445 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 175.

446 ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s.59; TÜYSÜZ, s. 63.

temsil edilen bir eser belli olmayan geniş halk kitlelerine hitap etmesinden dolayı temsilden ayrı hükümlere tabi tutularak ayrı bir mali hak sayılması uygun görülmüştür[447].

FSEK. m. 25'te eseri kamuya sunma ve iletme hakkı düzenlenmiştir. Bu maddeye göre "Bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletişimde dahil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı münhasıran eser sahibine aittir" olarak düzenlenmiştir. Bu maddeye bakıldığında eser sahininin bir kaç mali hakkının bir arda bu maddede düzenlendiğini görüyoruz bu doğrultuda: 1) "yayın hakkı" eserin radyo ve televizyon ve benzeri telli veya telsiz araçlar ve tekniklerle umuma iletilmesi hakkı; eser sahibi bu hususta münhasır hakka sahiptir ve rızası dışında yapılan bu tür yayınlar eser sahibinin mali haklarının ihlaline yol açmaktadır; 2) "yeniden yayın hakkı" diğer kuruluşun ilk kuruluştan yayınlanan eseri naklen alıp yeniden yayınlaması; 3) "eserin telli veya telsiz araçlar ile umuma iletimi" ile "eserin umuma erişilebilir kılınması hakkı" eserin umuma dağıtılıp sunulması ile eserin gerçek şahısların belirledikleri zaman ile mekanda esere ulaşımı temin etmek yoluyla kamuya sunulmasına izin verme hakkı aynı maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmektedir[448].

25. maddenin birinci fıkrası uyarınca eserin aslı ya da nüshaları, radyo-televizyon vasıtasıyla yayınlanması mümkün olduğu gibi uydu yahut kablo gibi telli ya da telsiz aletler yardımıyla da yayınlanıp umuma sunulması mümkündür. Bu sayılanların

---

[447] AYİTER, s. 143; BELGESAY, s. 65; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 183; ÖZTRAK, (Eser Üzerindeki Haklar), s. 60.

[448] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 184; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 272-273.

haricinde olan eserlerin yayınlanarak umuma iletme araçlarıysa, dijital iletişim dahi ses, işaret yahut görüntü nakli için kullanılan aletlerdir. Bahsi geçen aletler yardımıyla gerçekleşen yayınlarda, eser bir kuruluş tarafından ilk defa yayınlanabilir, bunun yanı sıra diğer bir kuruluşun eseri ilk defa yayınlanan kuruluştan alıp yeniden yayınlanması da mümkündür[449]. Sayılan bu durumların hepsinde eserin aslını ve çoğaltılmış nüshalarını umuma iletme yetkisi eser sahibinin kendisine ait olan bir haktır[450].

FSEK. m. 25 ikinci fıkrası uyarınca ise; *"Eser sahibi, eserin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına sahiptir".* 25. maddenin ikinci fıkrasına bakıldığında eserin dağıtılması çoğaltılması ve satılması konularının düzenlendiğini görüyoruz. Burada satış dışındaki diğer biçimlerden maksat eser yahut çoğaltılmış nüshaları bağış, kiralama ya da ödünç verme tarzında umuma iletiminin gerçekleşmesi durumudur[451]. Diğer taraftan esere internette ulaşımın sağlanması, yani bir eserin internete konulması da bir iletim türü olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Bu madde uyarınca, internet, gerçek kişilerin belirleyip seçtikleri yer ve zamanada eserlerine internet üzerinden erişim imkanı sağlamak suretiyle kamuya iletilmesi olarak beyan edilmiştir. Ayrıca eser sahibi buna izin vermek ya da yasaklamak hakkına sahiptir. Burada internetin yayın aletı sayıldığı belirtilerek eserin internet yoluyla yayınlanması için eser sahibinin izni gerektiğinin altı çizilmiştir[452].

---

449 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 184; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 272.

450 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 273.

451 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 273.

452 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 194.

FSEK. m. 25 üçüncü fıkrası uyarınca; 25. maddede sayılam araçlar yardımıyla yayınlanarak umuma iletilen eserlerin sunumu ve dağıtımı, aynı kanunun 23. maddesinde düzenlenen eser sahibinin yayma hakkını ihlal etmemesi gerekmektedir. Bu maddede sözü edilen "yayın hakkı", eser sahibinin diğer mali hakları arasında yer alan "yayma hakkı"nın tükenmesine neden olmaktadır[453].

Belirtmemiz gereken bir diğer nokta ise, fikri hukuk alanında yayın kavramı sadece radyo-televizyon vasıtasıyla yapılan yayınlardan ibaret değildir; çok daha geniş bir anlanı kapsamaktadır. Dolayısıyla bu madde sınırlı sayı ilkesine tabi değildir ve günün teknolojik gelişmeleri sonucu ortaya çıkabilecek diğer teknik ve araçları da kapsayacak bir şekilde düzenlenmiştir[454].

Temsil hakkının özel bir türü olması nedeniyle, temsil hakkıyla ilgili uygulanacak hükümler ve getirilen sınırlamalar yayın (iletim) hakkıyla ilgili de uygulanmaktadır[455].

6. Güzel Sanat Eserlerinin Satış Bedellerinden Pay Verilmesi (Pay Hakkı)

FSEK. m. 45'te pay hakkı düzenlenmiştir. Bu madde uyarınca eğer güzel sanat eserleri eser sahibi vasıtasıyla yapılmış olan ilk satışından sonra daha yüksek değerler karşılığında yeniden satıldığı takdirde, bu değer artışı karşısında eser sahibi ya da onun

[453] KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 273.

[454] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 183; TÜYSÜZ, s. 63.

[455] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 185.

mirasçıları uygun bir pay ve bedel talep etme hakkına sahipler[456]. FSEK'da "pay hakkı" mali bir hak olarak düzenlenmemiş olsa bile, öğretide mali hak olarak kabul ediliyor[457].

Pay hakkının uygulanacağı eserler FSEK. m. 45'te belirlenmiştir. Bu madde uyarınca bu eserler: *"mimarî eserler hariç olmak üzere, bu Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan güzel sanat eserlerinin asılları ile eser sahibinin kendisinin sınırlı sayıda meydana getirdiği veya eser sahibinin kontrolünde ve izniyle meydana getirilmiş ve eser sahibi tarafından imzalanmış veya başka bir şekilde işaretlenmiş olmaları nedeniyle özgün eser olduğu kabul edilen kopyaları, 2 nci maddenin (1) numaralı bendinde ve 3 üncü maddede sayılıp da yazarlarla bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerinin asılları"*dır.

Eser sahibi veya mirasçılarının pay hakkından faydalanabilmeleri için bazı şartların yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Bu doğrultuda yukarıda sayılan eserlerin, eser sahibi ya da mirasçıları vasıtasıyla bir kez satılmasından sonra, koruma süreleri dahilinde, bir sergi, açık artırma ya da benzeri eşya satma mağazası gibi yerlerde tekrar satılan yahut diğer yollardan satışa konu olup el değiştiği sürece, bu satış fiyatı ve daha önce yaplmış olan satışının fiyatı arasında belli bir fark olması gerekmektedir[458]. Satış bedelleri arasında büyük bir fark bulunması halinde, satışı yapan gerçek ya da tüzel kişiler, FSEK. m. 45/ 2 uyarınca "Cumhurbaşkanı kararı" ile, her satış için gerçekleşen fiyat farkının yüzde onundan fazla olmaması koşuluyla, farkın oranına bakarak belirlenecek tarifeye göre münasip bir pay eser sahibine, eğer eser sahibi hayatta değilse,

[456] AYİTER, s. 144; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 187.

[457] AYİTER, s. 144-145; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 187.

[458] AYİTER, s. 146; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 189; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 198.

"miras hükümleri" uyarınca, ikinci dereceye kadar (ikinci derece dahil) eser sahibinin yasal mirasçıları ile eser sahibinin eşine, eğer bunlar da yoksa ilgili alan meslek birliğine ödemek ile yükümlü olacaklardır. Ancak madde hükmüne göre eser sahibinin ölümü halinde pay hakkını talep etme hakkı her mirasçıya ait olan bir hak değildir ve bu hakkı talep edebilecek mirasçılar bu maddede sayılanlarla sınırlı olacaktır[459].

FSEK. m. 45/ 3- 4 uyarınca satıcı ve satışın gerçekleşmiş olduğu kuruluşun sahibi birlikte müteselsilen sorumlu sayılmaktadırlar. "Cebri satış" durumda ise yalnızca başka alacaklar tamamıyla ödendikleri takdirde pay ödenmesi mümkündür. FSEK. m. 45/ 5'e uyarınca pay verme borcunu doğuran satışın yapıldığı tarihten itibaren beş yıl zamanaşımı olarak belirlenmiştir[460].

FSEK'da pay hakkının devredilmesi ile ilgili bir hüküm düzenlenmemiştir. Ancak EREL'e göre eser sahibinin ölümünden sonra bu hakkın mirasçılarına intikali mümkün olması nedeniyle hakkın mali boyutu ağırlık kazanmasından dolayı devredilmesi de mümkün olacaktır[461].

[459] GÖKYAYLA, s. 181; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 275 vd.

[460] AYİTER, s. 147; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 198; YARSUVAT, s. 150,

[461] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 189.

D. Mali Haklarda Koruma Süreleri

FSEK'nın 26 ile 27. maddelerinde mali haklara ilişkin koruma süreleri düzenlenmiştir[462]. Kanun'da koruma süreleri mali haklar bakımından düzenlemiş olup manevi haklarda ise koruma süresizdir[463].

FSEK. m. 26 uyarınca *"Eser sahibine tanınan mali haklar zamanla mukayyettir. 46 ve 47. maddelerdeki haller dışında koruma sürelerinin bitiminden sonra herkes, eser sahibine tanınan mali haklardan faydalanabilir"*. Koruma sürelerinin bitmesiyle eser kamunun malı haline gelmektedir ve bununla birlikte eser üzerindeki mali haklar eser sahibinde bulunsun veya diğer kişilere devredilmiş olsun sona ermektedir[464]. Ancak bu madde açısından devletin eser üzerinde olan faydalanma salahiyeti (FSEK. m. 46) ile kamuya mal etme (FSEK.m. 47) durumlarına istisna getirilmiştir[465].

FSEK. m. 27 uyarınca *"koruma süreleri eserin alenileşmesinden önce ceryan etmez. Koruma süresi eser sahibinin yaşadığı müddetçe ve ölümünden itibaren 70 yıl devam eder bu süre, eser sahibinin birden fazla olması durumunda, hayatta kalan son eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl geçmekle son bulur. Sahibinin ölümünden sonra alenileşen eserlerde koruma süresi ölüm tarihinden sonra 70 yıldır. İlk eser sahibi tüzel kişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır"*. Eğer eser alenileşmişse eser sahibinin ölmesinden 70 yıl geçtikten sonra eser üzerindeki koruma kaldırılacaktır. FSEK. m. 26/ 3'de eser alenileşmeden önce koruma süresinin başlamayacağını

---

462 ŞAHIN, s. 151-152.

463 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 366.

464 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 110.

465 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 110; ŞAHIN, s. 151; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 199.

belirtmesine rağmen, eser sahibinin ölümünden itibaren 70 yıl geçtikten sonra eser alenileşmemiş olsa bile kamunun çıkarları mirasçıların çıkarlarından önce gelir ve eser serbest bırakılır[466].

FSEK. m.27/ 3'e göre "sahibinin adı belirtilmeyen eserlede" koruma süreleriyle ilişkin bir hükme yer vermektedir buna göre *"12'nci maddenin birinci fıkrasındaki hallerde koruma süresi, eserin aleniyet tarihinden sonra 70 yıldır; meğer ki eser sahibi bu sürenin bitmesinden önce adını açıklamış bulunsun."* Bu hükme göre eseri yayımlan kişi o da belli olmayan durumlarda eseri çoğaltan kişi, sahibinin adı belirtilmemiş olan eserlerde eser sahibine ait hak ve yetkileri kendi adlarına kullanabilirler. Koruma süresi bu durumda aleniyet tarihinden başlararak 70 yıl olacaktır. Eğer eser sahibi bu süre dolmadan adını açıklar ise koruma süresi aleniyetten itibaran eser sahibinin hayatı boyunca ve vefatından sonra 70 yıl uzanacaktır[467]. Eser sahibi bizzat ismini açıklaması şartıya koruma süreleri bu şekilde uzatılabilecektir. Eser sahibinin vefatından sonra FSEK. m. 19'da zikredilen kişiler ismi açıklama yetkisine sahip olup koruma sürelerini eser sahibinin vefatından başlayarak 70 yıl süresince uzatabilecekler. Ancak doktrin, koruma süresini uzatma yetkisini gizli tutulan ismi açıklamak suretiyle FSEK. m.27/ 3 uyarınca sadece eser sahibine ait olan bir yetki olduğu görüşündedir[468].

İştirak halinde eser sahipliğinde (m. 10/1) aleniyet tarihinden itibaren, koruma süreleri başlar ve eser sahiplerinin hepsinin hayatı süresince ve sağ kalan son eser sahibinin vefatından başlayarak 70 yıla kadar devam etmektedir. Müşterek eser sahipliğinde ise (m. 9/1) koruma süresi her kısım için ayrı işlemektedir (m. 26/3).

---

[466] ARSLANLI, s. 118-122; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 111.

[467] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 111; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 369.

[468] ARSLANLI, s. 119; AYİTER, s. 152-153; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 111.

Müstakil bölümler ilk defa müşterek eser çerçevesinde alenileşmiş olması şartıyla, her kısım müşterek eserin aleniyet tarihinden itibaren sahibinin hayatı süresince ve vefatından sonra 70 yıl süreyle korunmaktadır[469].

FSEK. m.27/ 4'te geçen "İlk eser sahibi tüzel kişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır". 4630 sayılı kanunla değişiklik yapılmadan önce tüzel kişilerin de eser sahibi sayılabileceği hallerde doğan müktesep hakları koruma amacıyla düzenlenmiştir[470].

[469] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 112.

[470] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 112.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESER SAHİBİNİN HAKLARINA BAĞLANTILI HAK SAHİPLERİ

I. Genel Olarak

FSEK fikri bir eseri var eden eser sahiplerini özel olarak himaye altına almıştır; ama bu koruma tek başına yeterli değildir çünkü bu fikir ve sanat eserinin meydana gelmesinde emeği ve yardımı olan, eseri tanıtan, yorumlayan, yaratılan eserin kamuya iletilmesine yardımı olan şahıslar da ayrıca bu korumadan yararlanabilmesi gerekmektedir. Bu yüzden eserde katkıda bulunan ve emeği olan bu kişiler bağlantılı hak sahipleri olarak kanunen koruma altına alınmaktadırlar[471].

4630 ve 5101 sayılı kanunlarla FSEK'nın 80. maddesinde yapılan değişiklikler sonucunda, maddenin başlığı "Eser Sahibinin Haklarıyla Bağlantılı Haklar ve Tecavüzün Önlenmesi" şeklinde değiştirilip yeni fıkralar eklenmiştir. FSEK. m. 80 uyarınca bağlantılı hak sahipleri iki grup olarak belirlenmektedir. Bu grupların ilki, "komşu hak sahipleri", ikinci gurup ise "filmlerin ilk tespitini yapan filim yapımcıları" olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan "komşu hak sahipleri" üç grup halinde belirlenmektedir. Bu guruplar: "icracı sanatçılar", "bir icrayı veya sesleri ilk kez tespit eden ses taşıyıcısı (fonogram) yapımcıları" ve "radyo-televizyon kuruluşları" olarak düzenlenmiştir[472].

---

[471] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 206; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 222; ÖZTAN, s. 706.

[472] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 206 vd; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 269 vd; ÖZTAN, s. 707-708.

FSEK'nın 1/B maddesinin (j) bendi uyarınca *"bağlantılı haklar: eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla komşu hak sahipleri ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren film yapımcılarının sahip oldukları hakları ifade eder"* şeklinde tanımlanmaktadır. Böylece bu tarif ile birlikte "bağlantılı haklar", "komşu haklar" ve "film yapımcılarının haklarını" içeren bir hak grubu şeklinde düzenlenmektedir. Komşu hak sahipleri FSEK. m. 1/B maddesinin (k) bendinde "Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izniyle bir eseri özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden sanatçıların, bir icra ürünü olan veya sair sesleri iki defa tespit eden fonogram yapımcıları ile radyo-televizyon kuruluşlarının sahip oldukları haklar" olarak düzenlemiştir. Bağlantılı hak sahipleri kanundaki bu ayrımla birlikte komşu hak sahiplerinin bir üst kavramı olarak düzenlenmiştir[473].

Bağlantılı hak sahipleri eser niteliğinde olmayan ancak fikir ve sanat eserlerine icraları, yaptıkları tespitler, programlar ya da sermayelerini ortaya koymak gibi katkılar sebebiyle eser sahibinin haklarıyla nitelik itibarıyla farklı , ancak eser sahibinin hakları ile bağlantısı olan hakların maliki olan şahıslar olarak tanımlanmaktadır. Bağlantılı hak sahiplerinin yaptıkları icra, yorumlar ve yatırımların olmaması durumunda esere ulaşımın imkansız olabileceği veya eserin daha az kitlelere ulaşması ihtimali bulunmasından dolayı bağlantılı hak sahiplerinin korunması büyük önem taşımakla birlikte gereklidir[474]. Yani bağlantılı hak sahipleri bir eserin toplumun geniş kitlelerine ulaşmasında büyük rol oynayan ve bu konuda profesyonel yetkilere sahip olan kişilerdir[475]. Örneğin, bir film

[473] KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 221.

[474] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 270; ÖZTAN, s. 707.

[475] KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 222.

senaryosu, onu oynatacak oyuncular ve yönetecek yönetmen olmadan, ayrıca filmlerin ilk tespitini yapan film yapımcıları, sesleri ve icrayı tespit eden fonogram yapımcıları ve radyo-televizyon yapımcıları yoksa o eserin büyük kitlelere ulaştırılması mümkün değildir. Bu yüzden fonogram yapımcılarına, icracı sanatçılara ve filmlerin ilk tespitini yapan film yapıncılarına "eser sahibinin hakları ile bağlantılı haklar" tanınmaktadır.

FSEK'in 1/B maddesinin (j) ve (k) bentlerinde ve aynı kanun'un 80. maddesinde bağlantılı hak sahiplerinden "eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek şartıyla" söz edilebileceği belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle "bağlantılı haklar", eser sahibinin haklarını sınırlandırması, değiştirmesi ve yok etmesi kanun gereği mümkün değildir. Bağlantılı haklar bağımsız ve mutlak nitelikte haklardır[476]. Ama "bağlantılı hak sahipleri", haklarını ancak eser sahibinin izniyle ve onun haklarına zarar vermemek şartıyla kullanabilmektedirler. İşaret etmemiz gereken diğer bir nokta ise tüzel kişiler sadece eser sahibine ait hakların kullanma yetkisine sahip olabilmektedirler ve eser sahibi olamaları mümkün değildir; ancak bağlantılı haklar bakımından tüzel kişilerin bağlantılı hak sahibi olmaları mümkündür[477].

Koruma süreleri açısından eser sahipliğinden doğan haklar ile bağlantılı hak sahipliği arasında fark vardır. Eser sahipliğinde, eser sahibine ait haklar onun yaşadığı müddetçe korunurken, bağlantılı haklardaysa ilk yayınlanmış olduğu tarihten başlamak üzere 70 yıl boyunca koruma süresi belirtilmiştir. Koruma süresi bağlantılı hak sahibinin yaşamasıyla bir alakası yoktur[478].

---

476 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 271.

477 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 222.

478 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 223.

FSEK. m. 80/ 7 uyarınca film yapımcılarının ve komşu hak sahiplerinin yazılı izninin gerekli olmadığı durumlar şöyle anlatılmıştır: *"fikir ve sanat eserlerinin ve kamu düzenini, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma veya haber alma amacıyla ve kar amacı güdülmeksizin icra edilmesi ve kamuya arzı; radyo- televizyon programlarının kar gayesi güdülmeksizin şahsen kamuya mahsus çoğaltılması; radyo-televizyon kuruluşlarının kendi olanakları ile kendi yararları için yaptığı kısa süreli geçici tespitler; kanunun bazı maddelerinde*[479] *belirtilen istisnai haller".* Bu doğrultuda bu uygulama hak sahibinin kanuni çıkarlarını haklı bir neden olmaksızın ziyana uğratamaz ve normal faydalanmaya mugayir olmaması gerekmektedir.

II. Komşu Hak Sahipleri

Komşu hak sahipleri "TRIPS" ve "Roma Sözleşmesi"ne uyacak bir şekilde üç gruba ayrılmıştır. Bu gruplar "icracı sanatçılar", "bir icrayı ya da sesi ilk defa tespit eden fonogram yapımcıları" ve "radyo- televizyon kuruluşları" olarak belirlenmiştir.

A. İcracı Sanatçılar

"İcracı sanatçılar" bir eseri kişisel yeteneklerini kullanarak ve orijinal olarak topluma tanıtan, yorumlayan, anlatan, çalan ve başka yollarla yaptığı katkılarla o eserin tanıtımında yardımcı olan ve icra eden sanatçıdır. İcracı sanatçının bir eserin topluma tanıtılmasında yaptığı katkılar gözardı edilemez[480]. Dolayısıyla icracı sanatçıların eserin

[479] FSEK. m. 30, 32,34, 35,43, 46, 47.

[480] ARKAN, s.40; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 208-209; GENÇ ARIDEMİR, s. 40;

tanıtımında ve topluma sunulmasında yaptıkları katkıdan dolayı, eser sahibine tanınan hukuki koruma ve haklar kadar geniş olmasa da ulusal ve uluslararası düzenlemelerde icracı sanatçılara bağlantılı hak sahipliği kapsamında bazı haklar tanınarak yaptıkları katkılar hukuki koruma altına alınmaktadır. Ancak bir icra ve temsil ne kadar değerli olursa olsun icarcı sanatçının icrası, asıl eser sahibinin duygularını ifade eden bir vasıtadır ve ortaya eser niteliği olan yeni bir ürün çıkmamaktadır. Bazı durumlarda ise eserin icracı sanatçının kimliğiyle özdeşleşmesi ve eser sahibinden çok icracıyla anılması mümkündür. Ancak böyle bir durumda bile icrayı eser ve icracıyı eser sahibi olarak saymak mümkün değildir[481]. Bir ürünün eser sayılabilmesi için fikri bir emek harcanarak var olandan başkasını yaratmış olmak gerekir; ancak icralarda böyle bir unsur yoktur. Meğer ki sanatçı eseri icra ettiği zaman doğaçlama yaparak kendinden esere bir şeyler katmış olup esere aslından başka bir şekil vermiş olsun[482].

İcracı sanatçı icranın niteliği gereği gerçek kişi olmalıdır[483]. Tüzel kişinin fizyolojik varlığı olmadığından icrada bulunmasıda mümkün değildir. Diğer taraftan icra olarak sayılan işlemler, hukuki işlem olmadığından icracı sanatçıların ayırt etme gücüne sahip olmaları gerekli değildir[484].

---

481 BÜLTER, Ahmet; **Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar**, TBBD, 2005, S. 59, s. 96; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 209.

482 ARSLANLI, s. 49-50; AYİTER, s. 74-75; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 209.

483 ARKAN, s. 44; ÖZTAN, s. 714.

484 ARKAN, s. 44.

İcracı sanatçı kavramı uluslararası düzenlemeleri incelediğimizde, Roma sözleşmesinin[485] üçüncü maddesine göre *"Edebiyat veya sanat eserlerini canlandıran, anlatan, söyleyen, oynayan veya icra eden aktörleri, şarkıcıları, müzisyenleri, dansçıları ve diğer kişileri; .... ifade eder"* olarak tanımlanmıştır. FSEK'da icracı sanatçı açık bir şekilde tanımlanmamıştır[486]. Ancak FSEK. m. 1/B (k) bendi ile m. 80 f. 1 b.1'de *"Eser sahibinin manevi ve mali haklarına zarar vermemek kaydıyla ve eser sahibinin izni ile bir eseri özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden"* şeklinde bahsedilmiştir. Aynı zamanda Komşu Haklar Yönetmenliğinin m. 4 ise *"Sanat eserleriyle folklör eserleri özgün bir biçimde yorumlayan, tanıtan, anlatan, söyleyen, çalan ve çeşitli biçimlerde icra eden oyuncuları, ses sanatçılarını, müzisyenleri ve dansçıları vb. diğer kişileri"* olarak tanımlamaktadır[487].

İcracı sanatçı, başkasının eserini yani kendisinin sahibi olmadığı eseri icra edip yorumlayarak, o esere anlam ile ruh veren şahısdır. İcracı sanatçı eserin kamuya sunulmasında köprü işlevi görmektedir[488]. Söylediğimiz gibi bir eserin topluma kazanılmasınıda icracı sanatçının büyük rolü vardır. Örneğin bir tiyatro piyesini

---

485 26. 10. 1961 Tarihli Roma Sözleşmesinin Türkçeye tercümesi için bkz: BEŞİROĞLU, Akın; **Fikir Haklarına Komşu Haklar**, Ankara Barosu Dergisi, 1967, S. 6, s. 934-942.

486 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 210; ÖZTAN, s. 708.

487 Sanat eseri ve folklör eseri kavramlarına maddede yer verilmesine ilişkin eleştiri için bkz. GÖKYAYLA, Emre; **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na Göre İcracı Sanatçı Kavramı ve İcracı Sanatçının Hak Sahibi Olmasının Şartları**, Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'ye Armağan, Cilt 1, İstanbul, 2009, s.753.

488 BÜLTER, s. 95; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 208.

canlandıran tiyatro sanatçıları olmadan ya da nota işaretlerinden oluşan bir bestenin o besteyi icra edip çalan sanatçı olmadan toplum tarafından anlaşılabilmesi mümkün değildir. Ancak bütün eserler icracı sanatçının varlığına ihtiyaç duymazlar; bu bakımdan icraya elverişli ve ihtiyaç duyan bir eserin varlığı gerekmektedir[489]. Örneğin bir romanı kamuya sunmak için icracı sanatçının varlığına gerek yoktur.

İcracı sanatçının korunması için icranın "özgün" olması gerektiği hem FSEK'te hem" Eser Sahibinin Hakları ile Komşu Haklar Yönetmenliği"nde bahsedilmiştir. Yani eğer icra orijinal bir fikri ürün ve emeğin sonucu ise icracı sanatçı kanuna göre koruma altına alınmaktadır Herkes tarafından alelade yapılabilecek bir icra korumaya değer değildir; icracı sanatçının fikri emeğindeki orijinallik ve özgünlük asıl eserde aranan orijinallik ve özgünlük ölçüsünden daha ileri bir düzeyde olmalıdır. Diğer taraftan icranın korunması ve asıl eserin korunması arasında da bir denge sağlanmalı ve icra asıl eserle aynı düzeyde korunmamalıdır[490]. İcranın özgünlük nedeniyle sanatsal değer taşımasından dolayı icracılara "sanatçı" adı verilmektedir[491]. İcralar hem toplu şekilde yapılabilir hem de tek kişi tarafındandan yapılabilmektedir. Örneğin bir besteyi tek bir piyanist icra edebileceği gibi, orkestra eşliğinde bir koro tarafından da icra edilebilmektedir. Bu toplu icralarda eseri doğrudan icra edenler kadar, artistik katkılarıyla eserin icrasına yön ve şekil veren şef ve yönetmen de icracı sanatçı olarak sayılmaktadır. Nitekim FSEK. m. 80/1.1.A (6)'da bir orkestra, koro veya tiyatro grubu tarafından toplu şekilde icra olunan eserlerde "orkestra veya koroda yalnız şefin, tiyatro grubunda ise yalnız yönetmenin izni yeterlidir" olarak düzenlenerek bu konu doğrulanmıştır. FSEK. m. 80/1.1.A (7) göre ise

489 ARKAN, s. 47.

490 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 209.

491 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s.273.

eğer sanatçı grubu bir müteşebbis tarafından istihdam ediliyorsa yani bir müteşebbisin girişimiyle ve sözleşmeye dayanarak icra gerçekleşiyorsa, bu durumda şefin yanı sıra müteşebbisin de izninin alınması gerekmektedir. Şef ve müteşebbisin bu izin verme yetkisi doğrudan kanundan kaynaklanan bir yetkidir ve kesindir. Topluluğa dahil olan sanatçılar kural olarak onların bu yetkilerine karşı koyamazlar[492]. Ama eğer icranın yayını ve tespit edilmesi sanatçıların kendilerinin manevi haklarına bir tecavüz teşkil etmekteyse, bu durumda sanatçılara yayını ve tespiti engelleyebilme ve tazminat talebinde bulunabilme hakkı tanınmaktadır[493] (FSEK. m. 14, 70 ve 80/ son).

Birinin icracı sanatçı adı altında bağlantılı hak sahibi olabilmesi için, eseri icracı sanatçı sıfatıyla, eser sahibinin izniyle ve sanatsal faaliyetle üçüncü kişilere icra etmiş olması gerekir. Yani bir eseri sanatsal faaliyetle ve profesyonel bir biçimde icra eden kimse icracı sanatçı olarak sayılır. Buna karşılık eseri amatörce mesela bir aile toplantısında icra eden kimse icracı sanatçı sayılmaz. Bunun yanı sıra eserin icrasında teknik hizmetlerde bulunan ve yardımcı olan kimseler, örneğin kameraman, kostümcü, ışık düzenleyicileri gibi kişiler icracı sanatçı olarak sayılamazlar[494].

FSEK açısından icradan söz edebilmemiz için, çalınan, yorumlanan, oynanan, anlatılan, canlandırılan fikri ürünün mutlaka "eser" niteliğine sahip olması gerekmektedir[495]. Ayrıca bir icranın yapılabilmesi için mutlaka eser sahibinin izni

---

[492] Karşı görüş için bakz. ARSLANLI, s. 51.

[493] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 211, 214.

[494] ARKAN, s. 44; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 224.

[495] ÖZTAN, s. 710.

gerekmektedir ve eser sahibinin izni olmadan bir icra gerçekleşemez[496]. Bununla birlikte eğer eser sahibinin kendisi yarattığı bir eseri icra ediyorsa, eser sahibi olarak himaye altında olması nedeniyle artık icracı sanatçı adı altında da himaye altına alınmasına gerek yoktur[497]. İcarcı sanatçı bir eseri icra ederken eser sahibinin mali ve manevi haklarına zarar gelmemesine dikkat etmelidir[498]. FSEK. m. 1/B (k) bendinde ve aynı kanunun m. 80/1.1 de bu konuyu düzenlemiştir. İcarcı sanatçının icrası üzerindeki haklar mutlak nitelikte olup manevi ve mali hakların bir bütün oluşturmakta olduğu haklardır. Bu hakları eser sahibinden devren almaz çünkü bu haklar aslen iktisap olunan haklardır. İcracı sanatçı eseri üzerindeki bu mutlak nitelikteki hakları eser sahibi dahi herkese karşı öne sürebilmektedir. Kanunda yer alan "İzin verme ve yasaklama hususunda münhasıran hak sahibidir" ifadesinden icracı sanatçının sahip olduğu hakların mutlak nitelikte olduğunu anlıyoruz[499]. Ama söylediğimiz gibi icracı sanatçının icrası üzerinde sahip olduğu bu mutlak hak eser sahibinin eserinden doğan manevi ve maddi haklara zarar vermemelidir ve icracı sanatçı sadece eser sahibinin rızasıyla yapılan icralarda, icrası üzerinde hak iddia edebilmektedir.

Söylediğimiz gibi icracı sanatçıların icraları üzerindeki haklar "mali ve manevi haklar" olarak ikiye ayrılmaktadır. FSEK. m. 80/ 1.1.A.(1) uyarınca *"İcracı sanatçılar, mali haklarından bağımsız olarak ve bu hakları devretmelerinden sonra dahi, tespit*

---

[496] BOZBEL, s. 383; GÖKYAYLA, (İcracı Sanatçı), s.752; Eser sahibinin kendisi eseri icra ettiği durumlarda eser sahibinden izin alınması gerekliliğine ilişkin kural işlemeyecektir.

[497] EREL, (Fikir ve Sanat), s. 208.

[498] KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 277.

[499] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 274 ve 277.

edilmiş icraları ile ilgili olarak uygulama şartlarının gerektirdiği durumlar hariç, icralarının sahibi olarak tanıtılmalarını ve icralarının kendi itibarlarını zedeleyebilircek şekilde tahrif edilmesi ve bozulmasına önlenmesini talep etme hakkına sahiptir". İcracı sanatçının bu maddede yer alan manevi hakları, mali haklardan müstakil olarak ve mali haklar devredildikten sonra dahi devam etmektedir[500]. Bu maddeye göre, icracı sanatçıların, bir eserin icrasının kendilerine ait olduğunu ve o eserin icrasının sahibi olarak tanıtılmasını talep etme hakları vardır. Yani bir eser kamuya sunulduğunda icracı sanatçı ad ve soyadının açıklanmasını isteyebilecektir[501].

Bir icrayı tespit edebilmek için mutlaka icracı sanatçının izninin alınmış olması gerekmektedir[502]. Ses temsillerinin, seslerin yahut ses ve görüntülerinin çoğaltılabilecek, iletilebilecek, anlaşılabilecek biçimde bir araç üzerine kaydedilmesi tespit olarak tanımlanmaktadır (FSEK. m. 1b/e). Bir icrayı tespit ettirme anında ve canlı yapılabilir, mesela bir konserde canlı icra anında tespit yapılabileceği gibi, bu tespit bir stüdyoda sadece teknik adamların varlığıyla da gerçekleşebilmektedir[503].

FSEK'da icracı sanatçının mali hakları şöyle saymaktadır: *"icranın tespit ettirilmesi ile tespit edilmiş icranın satılması, dağıtılması, kiralanması, ödünç verilemesi; işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletilmesi, yeniden iletilmesi ve temsili"*. Ancak kanun bu hakları sadece saymayla yetinip, bu hakların içeriklerini tanımlamamıştır. Dolayısıyla sözü geçen bu haklar eser sahibinin FSEK. m. 22-25'de sözü edilen hakları ile ilgili düzenlemelerle, komşu haklara uyabildikleri ölçüde ve

---

500 BÜTLER, s. 96.

501 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 277-278.

502 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 212; ÖZTAN, s. 722.

503 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 212; TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 278.

farklılıkları göz önünde tutmak şartıyla, komşu hakların bu konudaki içeriklerini belirtmekte yardım alabiliriz[504].

4630 Sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle FSEK. m. 80/2'de bulunan hüküme göre fonograma tespit edilen filmlerin ve icraların her ne şekilde kamuya sunulması durumunda bunları kullananlar eser sahibinin yanında icracı sanatçılarla film yapımcılarına ya da ilgili alan meslek birliklerine de bir ücret ödemek zorunda olacaklar.

FSEK. m. 82 uyarınca "İcracı sanatçı" komşu hak sahibi olarak *"1. Türkiye vatandaşı olan, 2. Türkiye vatandaşı olmamakla birlikte; icraları, Türkiye cumhuriyeti sınırları içinde gerçekleştiren, bu kanunun hükümlerinin uygulandığı fonogramlara veya ilk film tespitlerine dahil edilen ve bir fonograma veya bir filme tespit edilmemiş ancak bu kanun hükümlerinin uygulandığı radyo-televizyon yayınlarıyla yayınlanan"* icracı sanatçıları kapsamaktadır.

B. Fonogram Yapımcıları

Fonogram (ses taşıyıcıları) yapımcıları Komşu Hak Sahipleri'nin ikinci grubunu oluşturuyor. Fonogram yapımcısının tanımı kanunda yapılmamış ama, "Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmenliği"nde, fonogram yapımcısı" Sözlü ya da sözsüz tüm eserlerin ilk tespitini yapan ve bu durumun hukuksal sorumluluğunun üstlenen gerçek veya tüzel kişi" olarak tanımlanmıştır. Fonogram ise FSEK. m. 1/B (f) bendinde *"Sinema eseri gibi görsel-işitsel sesler içindeki ses tespitleri hariç olmak üzere, bir icrada yer alan seslerin veya diğer seslerin veya ses temsillerinin tespit edildiği ses*

[504] TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 277; ÖZTAN, s. 722.

taşıyıcısı fiziki ortamı" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, filmlerdeki ses tespitleri fonogram olarak kabul edilmemiştir.

Fonogram kelime anlamı olarak üzerinde farklı ve çeşitli ses kayıtları yapılarak bu seslerin devamlı bir şekilde nakledilmesini, çoğaltılmasını, oynatılmasını mümkün kılan CD, DVD, plak, kaset gibi maddi varlıkları olan nesnelerdir[505]. Ayrıca doktrinde ise fonogram tanımı yerine "plak" ve fonogram yapımcısı tanımı yerine ise "plak yapımcısı" tanımları kullanılmakdır[506]. Örneğin bir bestenin şarkı halinde okunarak bir kaset veya CD gibi maddi varlığı olan bir nesne üzerinde ilk kez tespitini yapan kişi fonogram yapımcısı, tespitin gerçekleştiği ortam ise fonogram olarak tanınmaktadır.

Fonogramların, fonogram yapımcıları tarafından tespit edilmeleri esnasında hususiyet ve özgünlük şartı aranmamaktadır; çünkü burada endüstriyel-teknik ürünler yapımcının haklarının konusunu oluşturmaktadır[507]. Kanunda da belirtildiği gibi fonogram yapımcıları, gerçek kişi olabilece gibi tüzel kişi olmasıda mümkündür.

FSEK. m. 80/1.1. B uyarınca bir icara ürününü veya diğer seslerin ilk kez tespitini yapan fonogram yapımcısı mali hakların kullanma yetkisini icaracı sanatçıdan ya da eser sahibinden devraldıktan sonra tespitini dolaylı veya doğrudan dağıtılması, satılması, çoğaltılması, kiralanması ve kamuya ödünç verilmesi hakkında izin verme ve yasaklama hakkını inhisari olarak elde eder. Bunun yanısıra yapımcı, tespitlerin işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlar ile umuma iletiminde ve yeniden iletiminde izin verme hakkına inhisari olarak sahiptir. Yapımcının icra üzerindeki hakları sanatçıdan, şeften veya müteşebbisten devralmak için bunların yazılı izinlerini alması gerekmektedir.

505 BÜLTER, s. 98; ÖZTAN, s. 728.

506 BEŞİROĞLU, (Fikir), s. 354.

507 BÜLTER, s. 99; ÖZTAN, s. 733.

Kanun'daki yazılı izin ifadesi "Lisans Sözleşmesi" anlamına gelmektedir[508]. FSEK tarafından "fonogram yapımcıları" için düzenlenen himaye, yapımcıların çalışmaları sonucunda vücuda gelen, icrayı oluşturan ses tespitlerini içeren CD, kaset, DVD vs. gibi somutlaşmış ürünler için düzenlenmiştir. Yani bu koruma eserin kendisi için değildir[509]. Dikkat etmemiz gereken konu kanunen korunan CD, DVD, kaset gibi taşıyıcı materiyaller değil bu materiyaller vesilesiyle tespit olunan eserlerdir. Bir sesi ilk kez tespit eden biri fonogram yapımcısıdır; buna karşılık eğer birisi ses tespitini ikinci kez yapıyorsa fonogram yapımcısı ve komşu hak sahibi sayılmaz. Eğer tespit edilen ses eser niteliğindeyse mutlaka eser sahibinin ya da icracı sanatçının izninin alınması gerekmektedir[510]. Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte fonogram yapımcılarının tecavüzler karşısında korunabilmeleri için bu kanuni korumaya daha çok gerek duyulmuştur. Çünkü gelişen teknolojik imkanlar sayesinde fonogramları haksız şekilde çoğaltıp kopyalamak daha rahat oluyor. Dolayısıylada fonogram yapımcılarının bu tecavüzlerden korunmaları kanuni düzenlemelerle mümkün olacaktır[511].

"Haksız rekabet" yapımcı için öngörülen himayenin hukuki dayanağıdır[512]. Bu doğrultuda FSEK. m. 84/2 uyarınca "yapımcının haklarına tecavüz eden tacir olmasa bile haksız rekabet hükümleri uygulanmaktadır". Buna göre TBK. m. 57 ve Ticaret Kanunu'nun 56. maddesi ve diğer hükümleri uygulanacaktır[513]. Ayrıca FSEK. m. 80/son

---

508 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 219.

509 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 218.

510 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 226-227; ÖZTAN, s. 728-729.

511 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 218.

512 ARSLANLI, s. 54-55; AYİTER, s. 81-83; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 219.

513 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 219.

fıkrası uyarınca komşu hak sahibi olarak, aynı eser sahipleri gibi "Tecavüzün Ref'i", "Tecavüzün Men'i" ve "Tazminat Davası" açabilme haklarına da sahip olacaklar.

C. Radyo ve Televizyon Kuruluşları

"Radyo-Televizyon kuruluşları" komşu hak sahiplerinin üçüncü kategorisini oluşturuyor. "Radyo- Televizyon kuruluşları" yayın yapan özel veya kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmaktadır[514]. Eser sahipleri, icaracı sanatçılar ve icraları tespit eden fonogram yapımcıları eser, icra ve tespitlerini topluma ulaştırmak için radyo-televizyon kuruluşlarına ihtiyaçları vardır. Çünkü radyo ve televizyon kuruluşları umuma iletişim konusunda bilgi ve sermayeye sahip olan en güçlü ve örgütlü kuruluşladır. Bu bilgi ve sermaye sayesinde eserlerin, icraların ve tespitlerin topluma ulaşılmasında büyük rol oynamaktadırlar. Radyo-televizyon kuruluşları kendi faaliyetleri, çabaları ve yaratıkları organizasyon ile bu eserleri, icraları ve tespitleri program formatına sokup[515] asıl eserden bağımsız olmayan ancak yeni bi ürün olan "yayın" haline getirmektedirler. Bu doğrultuda radyo ve televizyon kuruluşlarının çabaları sayesinde vücuda gelen ve fikri bir çabanın sonucu olan "yayın" yasal olarak fikri haklar alanında korunma gerekliliği ortaya çıkmıştır[516].

---

514 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 222; ÖZTAN, s.736.

515 FSEK m. 6 /3 ile müzik, güzel sanat ve ilim edebiyat eserlerinin radyo ve televizyon aracılığı ile yayıma müsait bir hale getirilmesinin işleme eser olarak kabul edileceğinden bahsedilmiştir.

516 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 227.

"Yayın" kavramı geniş bir anlama sahiptir. Mesela futbol maçının naklen yayını, bir ressamın veya şairin özellikleri hakkında konuşulan yayınlar, haber programları, siyaset, sanat ve spor söyleşileri, yarışma programları vb. programlar "yayın" olarak kabul edilmektedir[517]. Yayın kavramının içine eser niteliğine sahip olan ve düşünce ürünü olan programlar girdiği gibi, eser niteliğine sahip olmayan programlar da girmektedir. Eğer radyo ve televizyon kuruluşlarında yayınlanan yayınlar bir eseri, eserin icrasını veya temsilini içeriyorsa, radyo ve televizyon kuruşları eser sahibinin haklarına bağlantılı hak sahipleri olarak değerlendirilir. Yani yayınlanan yanın eser niteliğine sahipse radyo ve televizyon kuruluşları eser sahibin hakları ile bağlantılı hak sahibi olarak kanunen koruma altına alınır[518].

FSEK. m. 80/2 uyarınca *"fonogramlarla tespit edilmiş icraların ve filmlerin her ne surette olursa olsun umuma iletilmesi halinde, bunları kullananlar, eser sahiplerinin yanısıra, icracı sanatçılara ve yapımcılara bu kullanımlarına ilişkin uygun bir bedeli ödemekle yükümlüdür"* hükmüne bağlanmıştır. Bu doğrultuda FSEK. m. 52'de de öngörüldüğü gibi bir yayın, eser sahibinin ve/veya icracı sanatçı ya da fonogram yapımcısından izin[519] alınması da gerekebilir. Mesela eğer tv de yayınlanan bir eğlence

---

517 ÖZTAN, s.738.

518 BÜLTER, s. 100; EREL, (Fikir ve Sanat), s. 223.

519 Burada, "izin" ifadesiyle mali haklardan "işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı" nın kullanım hakkının FSEK. m. 52'de öngörülen şekil şartlarına uyulmak kaydıyla yapılan lisans sözleşmesi (ruhsat) ile tanınması ifade edilmektedir. Nitekim FSEK. m. 80'de gerekli olmamakla beraber, "komşu hak sahipleri ile filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren yapımcıların verdikleri iznin yazılı

programında bir şarkı canlı olarak icra edilirse bu durumda eserin söz yazarından, besteci ve şarkıyı programda icra edenleden izin almak gerekiyor. Ayrıca sözü geçen şahıslara münasip bir karşılık ödenmesi gerekiyor. Diğer taraftan eğer şarkı "playback" şeklinde yayınlanırsa, bu durumda fonogram yapımcısındanda ayrıca bir izin alınması ve yapımcıya bedel ödenmesi gerekmektedir[520].

Yayının mutlaka radyo-televizyon kuruluşuna ait olması ve bu kuruluş tarafından yapılmış olması gerekli değildir. Diğer bir ifadeyle radyo-televizyon tarafından yayınlanan yayın radyo-televizyonun kendisine ait olması mümkün olduğu gibi diğerlerine de ait olabilmektedir. Bu doğrultuda "radyo-televizyon kuruluşu" FSEK. m. 18 anlamında, bir programı başka birine yaptırarak eser üzerinde ki mali hakların kanunen sahibi olabileceği gibi, bunun yanı sıra bir üretici tarafından daha önce hazırlanan ve biten bir programı paket halinde bir ücret karşılığında alması da mümkündür[521].

FSEK. m. 80/1.1.C uyarınca, "radyo-televizyon kuruluşları" bu kanunda düzenlenen eser sahibi ve icracı sanatçıdan izin alma gibi yükümlülüklerini yerine getirmek şartıyla mutlak bir şekilde eserleri üzerinde izin verme ve yasaklama haklarına sahip olurlar[522].

Radyo-televizyon kuruluşları, aynı eser sahipliğinde olduğu gibi "Tecavüzü Ref'i", "Tecavüzün Men'i" ve "Tazminat Davası" açma hakkınada sahip oldukları gibi kanunun verdiği cezai yaptırımlardan da yararlanabilmektedirler.

---

olması zorunludur" hükmü ile FSEK. m. 52 hükmü tekrar edilmiştir. (KILIÇ, s. 102; dipnot:233)

520 KILIÇ, s. 102.

521 KILIÇ, s. 103; ÖZTAN, s. 738.

522 ÖZTAN, s. 738.

III. Film Yapımcısı

Film yapımcıları, sahip oldukları sermaye, örgütleme ve organizasyon gücü sayesinde bir sinema eserini film üzerine tespit eden gerçek veya tüzel kişilerdir[523]. Film yapımcıları bağlantılı hak sahipliği kapsamında eser üzerinde yapmış oldukları katkılar nedeniyle bazı mali haklara sahipler ve bağlantılı hak sahipliği kapsamda eser üzerinde yapmış oldukları katkılar korunma altına alınmaktadır. Film yapımcısının sinema eserleri üzerindeki yapmış olduğu bu katkılar, sinema eseri sahibinin ve icracı sanatçının yapmış olduğu katkılardan farklıdır. Diğer bir ifadeyle yapımcının film üzerinde yapmış olduğu katkı, daha çok mali bir katkıdır ve fikri niteliğe sahip değildir[524].

1995 yılında FSEK'te yapılan değişiklikten önce film yapımcıları eser sahibi olarak tanımlanmaktaydı; ama 1995 yılında 4110 Sayılı Kanun'la gerçekleşen değişiklikle "film yapımcıları" eser sahibi yerine "bağlantılı hak sahibi" olarak tanımlanmaktadırlar[525].

FSEK. m. 80/ 2'de *"filmlerin ilk tespitini gerçekleştiren"* olarak film yapımcısından bahsedilmiştir. Buna göre film yapımcısı, ilk defa sesli veya sessiz görüntülerin maddi varlığı olan herhangi bir araca anlaşılabilir, çoğaltılabilir ve iletilebilir şekilde kayıdını yapan kişidir[526]. Kanun'un bu hükmünende film yapımcısından söz edebilmek için, tespiti ilk yapan kişi olması gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla daha

---

523 TEKİNALP, (Fikri Mülkiyet), s. 282; BOZBEL, s.395 ve 396.

524 ÖZTAN, s. 742.

525 92/100/AET ile FSEK'te film yapımcıları eser sahibi ile bağlantılı hak sahipleri arasında yerini bulmuştur. BÜLTER, s.101; ÖZTAN, s. 741.

526 BÜLTER, s.102.

önce tespiti yapılmış bir görüntünün kopyalanması, çoğaltılması ilk tespit olarak sayılmadığı gibi bu kopyaları yapan kişi de film yapımcısı olarak sayılmamaktadır. Ayrıca film yapımcıları bir eseri veya icrayı tespit edebilmeleri için mutlaka eser sahibi veya icracı sanatçıdan izin almaları gerekmektedir. Eğer yapımcı bu izni almadan bir tespit yaparsa FSEK. m. 80/ 2'de bulunan yapımcı haklarından yararlanabilmesi mümkün değildir[527].

Film yapımcısı ve fonogram yapımcısı statü itibariyle birbirlerine benzemektedir. Ancak bunların arasındaki en büyük fark; film yapımcısı görüntülerin ilk tespitini yapan kişidir, fonogram yapımcısı ise seslerin ilk tespitini yapan kişidir[528]. Kanun'un amacı film yapımcıları ve fonogram yapımcılarının ikisinin de yaptıkları katkı ve yatırımı koruma altına almaktır. Film yapımcılarının haklarının koruma konusu endüstriyel-teknik ürünler oluşturmaktadır. Kanun yapımcının emek, zaman ve sermaye sarf ederek tespitini yapmış olduğu görüntülerin başkaları tarafından kopyalanarak menfaat elde etmelerine karşı korumaktadır[529].

Film yapımcısı gerçek veya tüzel kişi olması mümkündür[530]. Film yapımcılarını film üzerindeki yaptıkları tespit ile ilgili bağlantılı hakları, mutlak hak niteliğinde bir haktır ve aslen iktisap yoluyla kazanılmıştır[531]. Ancak film yapımcısı sinema eseri üzerinde doğrudan bir manevi veya mali hakka sahip değildir. Film yapımcısının hakkı ancak mali hakların kullanım salahiyetini eser sahibi ve icracı sanatçıdan devralmasından

---

527 BÜLTER, s.102; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 230.

528 BÜLTER, s.102; KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 229.

529 BÜLTER, s.102.

530 BOZBEL, s.396; ÖZTAN, s. 743.

531 EREL, (Fikir ve Sanat), s. 218.

sonra doğmaktadır. Burda sözü geçen eser sahibi, sinema eserinim birlikte eser sahipleri yani özgün müzik bestecisi, yönetmen, senaryo ve diyalog yazarının yanı sıra, eğer sinema filminin yapımında romanı, şiiri ya da hikayesi kullanılan eser sahipleri varsa onları da kapsamaktadır. Bu hakların devri ancak yapımcı ve eser sahibinin aralarında yapacakları sözleşme sayesinde mümkün olabilir. Böylece, yapımcılar eser sahipliğinden doğan mali hakların kullanma yetkisine sahip olmakla birlikte bağlantılı hak sahibi de olabilmektedirler[532]. Nitekim FSEK. m. 18/3 bu konuya şöyle değinmiştir: *"Bir eserin yapımcısı veya yayımcısı, ancak eserin sahibi ile yapacağı sözleşmeye göre mali hakları kullanabilir"*. Diğer taraftan FSEK. m. 80/1. C'de düzenlendiği gibi eser sahibi ve icarcı sanatçı, film yapımcısına yalnızca mali hakların kullanma yetkisini devredebilmekte, manevi ve mali haklar eser sahibi ve icracı sanatçıya aittir.

FSEK. m. 80/4 uyarınca eğer sinema eserinin birlikte eser sahipleri, mali hakların kullanımını film yapımcısına devretmişse, bu durumda aksi sözleşmede belirlenmedikçe filmin dublajına veya alt yazısına itiraz edemezler. Ama eğer sözleşme gereği itiraz hakları varsa o zaman filmin dublajına ve alt yazısına itiraz etmeleri mümkündür.

Filmin özgün müzik bestecisi, eserini icra etme ve piyasaya sürme hakkına sahiptir. Ancak eğer yapımcıyla aralarındaki sözleşmede bunun aksi belirlenmişse eserini piyasaya süremez ve icra edemez (FSEK. m. 80/5).

"Filmlerin ilk tespitini yapan film yapımcıları", eser sahibi ve icracı sanatçıdan mali hakların kullanımını devralmalarından sonra sayacağımız haklara sahip olmaktadırlar. Film yapımcısına verilen bu haklar: "ilk tespitini çoğaltma, dağıtma, kiraya verme, ödünç verme, umuma iletim, yeniden iletim ve temsil hakları" olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra hem canlı olmayan icraların tespitinin aslı ya da

[532] KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 230.

çoğaltılmış nüshaları hem de canlı icranın ilk tespitinin yurt içinde satışı veya dağıtılması film yapımcısının izni ile yapılabilmektedir. Bu izinle yapılan satış tükenme ilkesine tabidir. Film yapımcısının izni olmadan yapılan her türlü işlem film yapımcısı tarafından yasaklanabilmektedir[533]. Ayrıca film tespitlerinin telli veya telsiz aletlerle satışı yahut başka yollardan kamuya dağıtılması, satışı ve film tespitine internet aracılığıyla ulaşılması ancak film yapımcısının izni ile mümkün olabilir. Film yapımcısı yukarıda saydımız erişimleri yasaklayabilmektedir [FSEK. m. 80/1.2.(3)]. Burada sözü geçen film yapımcıları tarafından verilecek izin, mutlaka yazılı bir izin olması gerekmektedir[534]. Ancak FSEK. m. 80/ 7'de sayılan durumlarda bu iznin alınması gerekli değildir.

Tespit edilmiş icralar ve tespitleri yapılmış filmler eğer umuma iletilirse bu tespitleri kullananlar, eser sahiplerinin yanı sıra, film yapımcıları ve icracı sanatçılara da uygun bir bedel ödemeleri gerekmektedir (FSEK. m.80/2)

Film yapımcıları da aynı eser sahipleri gibi haklarına tecavüz söz konusu olduğu zaman Tecavüzün Re'fi, Tecavüzün Men'i ve Tazminat Davalarını açama hakkına sahipler.

533 ÖZTAN, s. 749.

534 KILIÇOĞLU, (Fikri Haklar), s. 230; ÖZTAN, s. 750.

SONUÇ

Bir eserin yaratılması için, eser sahibi belli bir emek harcamaktadır. Bu emeğin karşılığında, eser sahibi ve yarattığı eserin hukuki anlama koruma altına alınması, eserin maddi ve manevi getirilerinin eser sahibine ait olması beklenilen en doğal sonuçtur. Ancak Fikir ve Sanat Eserleri hukukunun tarihi gelişimini incelediğimizde sarf edilen bu fikri emek sonucunda meydana gelen eserlerin ve bu eserlerin sahiplerinin hukuki açıdan tanınıp koruma altına alınmalarının uzun süreçte gerçekleştiğini görmekteyiz. İlkçağ'da kültür düzeyinin yüksek olmasına rağmen, fikri ürün ve onların yaratıcı ve sahiplerinin korunmadığı bir dönemdir. İlk ve orta çağ dönemlerinde hakim olan ilke "bir şeyin aslına sahip olan kimse onun teferruatına da sahip olur" ilkesidir. Bu döneme bakıldığında, Roma Hukuku'nda bile fikri haklar ve eser sahibinin eserlerinden kaynaklanan haklarını koruyan hiçbir bir düzenleme yoktur. İlkçağ, birçok eserin sahipsizliğine neden olmuş ve böylece eserlerde anonimlik doğmuştur. Anonimlik, Orta çağ'da da devam etmiştir ve bu çağın en belirgin özelliklerindendir.

Matbaanın icad edilmesi fikri hakkın korunup gelişmesi yönünden dönüm noktasıdır. Zira eserlerin hukuken himaye altına alınması matbaanın icad edimesi ile başlamıştır. Matbaanın icad edilmesiyle, fikri haklarla ilgili basım imtiyazlarının kabül edilmesi önemli bir adım ve gelişme olmuştur. Belli bölge ile belli zaman içinde eserin yalnızca bir matbaacı vasıtasıyla basılması, idari otoritenin "basım imtiyazı" vermesiyle mümkün hale gelmiştir. Eserin başkası tarafından basımını engellemek yönünde verilen basım ve matbaa imtiyazları zanaat tekelleri niteliğindeydi ve verilen imtiyazların bu niteliği giderek "matbua mülkiyeti" fikrini ortaya çıkarmıştır. 1556-1557 yıllarında İngiltere'de krallık Fermanıyla Kitapçılar Loncası kurulmuş ve basım imtiyazı münhasıran bu loncaya verilmiştir. Böylece ilk imtiyaz, İngiltere'de ve bu krallık

fermanıyla verilmiştir. 1662'de ise İngiltere'de yayınevi mülkiyeti Lisans Verme Kanunuyla düzenlenmiştir. Bu yasa 1694'te uygulamadan kaldırıldı.

Ulusal kanunlar döneminde fikri ürünlerden kaynaklanan hakların kanun yoluyla düzenlenme fikri oluşur. Bu doğrultuda eser üzerindeki hakların yayınevleriden alınıp eser sahiplerine verilmesi düşüncesi ortaya çıkmış ve eser sahibine bazı haklar tanınmıştır. 1709 tarihinde İngiltere'de bu anlamda ilk kanun düzenlemesi yapılmıştır. İngiltere'yi takiben Fransa, Almanya, İsviçre ve diğer ülkeler de benzer düzenlemeler yapmıştır.

Ulusal kanunlar döneminde yapılan çeşitli hukuki düzenlemeler ve kanunlaştırma hareketlerine rağmen, bu ulusal düzenlemeler fikir ve sanat eserlerinin evrenselliği karşısında yetersiz kalmıştır. Ulusal kanunların bu yetersizlikliği karşısında, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları koruma altına alma amacıyla ülkeler aralarında karşılıklılık ilkesine dayanmakta olan iki taraflı anlaşmalar yapmaya başladılar. Ama bu iki taraflı sözleşmelerin uygulama alanları sınırlıydı ve bu sorunu çözecek niteliğe sahip degillerdi. Dolayısıyla 19. yüzyılın sonuna doğru iki taraflı anlaşmalar yerlerini uluslararası ve çok taraflı anlaşmalara bırakmıştır.

"Bern Sözleşmesi" fikir ve sanat eserlerine ilişkin yapılan ilk uluslararası sözleşmedir. Bu sözleşme 5 Aralık 1887 yılında yürürlüğe girdi. Bu sözleşmenin sonucunda tüzel kişiliğe sahip olan Bern Birliği eser sahiplerini korumak amacıyla kuruldu. Bern Sözleşmesi yıllar içinde pek çok kez değişikliğe uğramış olmasına rağmen, günümüzde hala etkinliğini sürdüren ve temel ilkeleri belirleyen çok önemli uluslararası bir metindir. Türkiye 1951 yılında Bern sözleşmesini kabul etmiş ve en son 4117 sayılı kanunla 1995 tarihinde bu sözleşmenin son düzenlenen halini kabul etmiştir. Böylece bu sözleşme Türkiye'nin iç hukukunun bir bölümü olmuştur. 1952 de ise "UNESCO"nun önayak olmasıyla yapılan toplantının sonucunda "Evrensel Telif Hakları sözleşmesi" ne imza atılmıştır. Telif Hakları Sözleşmesi'nin amacı fikir ve sanat eserleri açısından kıtalar

arası ve daha geniş çapta bir koruma sağlamaktır. Türkiye halen "Telif Hakları Sözleşmesi"ne üye olmamıştır. "Roma Sözleşmesi" ise 1964 de yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme ile komşu hakların koruma altına alınması amaçlanmıştır. 1967 de ise "Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü" (WIPO) Stockholm şehrinde yapılan bir anlaşmayla tesis edilmiştir. "WIPO"nun hedefi, fikri mülkiyet ile ilgili kavramları dünyada yerleştirip gelişmesini sağlamak. Ayrıca bu yönde devletlerle ve gerekirse uluslararası tesislerle iş birliği içine girmektir. Türkiye bu sözleşmeye 1975 tarihinde katılmıştır. Cenevre Sözleşmesi 1971 tarihinde imzalanmıştır. Bu sözleşme fonogramların izinsiz çoğaltılmasına karşı yapımcıların korunmasıyla ilgili çok önemli bir düzenleme olmasına rağmen, Türkiye bu sözleşmeye taraf olmamıştır. "GATT Anlaşması"na üye delvetler fikri mülkiyete ilişkin daha etkili bir uluslararası himayenin gerekli olduğunu fark ederek, bu konuda yeni bir düzenleme yapmışlar. Bu düzenlemenin amacı fikri hakların ticari anlamda koruma altına alınmasıdır. Bunun sonucunda diğer bir önemli hukuki belge olan "Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS)" 1994 de imzalanıp 1995 de uygulanmaya başlanmıştır. 1995 tarihinde ise Türkiye bu anlaşmanın metnini kabul etmiştir.

Fikri haklar Türkiye'de başka devletlerle müşabih bir biçimde gelişmeye başlamıştır. 1850 yılında "Encümen-i Daniş Nizamnamesi" yazar hakları açısından Osmanlı döneminde ortaya çıkan ilk metindir. 1910 da düzenlenen "Hakkı Telif Kanunu" ise fikri haklar konusunda düzenlenen ilk temel kanunundur. Bu kanun 1952 de "5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" yürürlüğe girinceye dek uygulanmıştır. Türkiye'nin Bern Sözleşmesi'ne katılmaya hazırlandığı dönemde "Hakkı Telif Kanunu" nun yetersiz kaldığı belli olmuş ve bu nedenle "Bern Sözleşmesi"ndeki düzenlemeler ile intibak halinde olan bir yasanın düzenlenmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. Bu doğrultuda 1951 tarihinde "Prof. Dr. Ernest Hirsch" aracılığıyla hazırlanıp "Bern Sözleşmesi" ile uyumlu olmasına özen gösterilen FSEK kabul edilerek 1952 de

uygulanmaya başlamıştır. "5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" n'da, 1983, 1995, 2001, 2004, 2008 ve 2018 tarihlerinde bazı değişiklikler yapılmıştır.

TBK. m. 470 de düzenlenmiş olan "Eser (İstisna) Sözleşmesi"ndeki eser kavramı ile Fikri Haklarda düzenlenmiş olan eser kavramı birbirinden farklı kavramlar olup dolayısıyla birbiriyle karıştırılmamalıdır. FSEK, ekonomik değeri olan veya olmayan ancak sahibinin hususiyetini taşıyan ve sınırlı sayıda üretilen eserleri fikri eser olarak kabul edip koruma altına almaktadır. Diğer taraftan Eser Sözleşmesinde imal edilmesi konusunda anlaşılan şeyin mutlaka meydana gelmiş olması gerekmektedir, ayrıca imal olan şey mutlaka ekonomik değeri olan hem maddi ve hem gayrimaddi nitelikteki sonuçları kapsamaktadır.

Fikri hukukta koruma esas itibarıyla "eser" kavramına yöneltilmektedir. Eser olmazsa fikri haktan ve bu alandaki koruma ve yasaların uygulanmasından söz etmek mümkün değildir. FSEK açısından fikri bir mahsulün eser olarak sayılması için o fikri üründe iki unsur veya şartın bulunması gerekmektedir. Öncelikle kanunda sayılmış olan eser çeşitlerinden birine dahil olmak yani "objektif unsur veya şekle ilişkin unsur" diğeri ise "esasa ilişkin unsur yani sahibinin hususiyetini taşıması (subjektif unsur)" olarak belirlenmiştir. FSEK'da eser türleri "İlim ve Edebiyat Eserleri (m. 2)", "Musiki Eserleri (m. 3)", "Güzel Sanat Eserleri (m. 4)", "Sinema Eserleri (m.5)" olarak dört ana başlık altında ve sınırlı sayma ilkesine tabi olarak sayılmıştır; ancak sınırlı sayma ilkesi bu ana kategorilerin birinin içine giren eserler hakkında uygulanmamaktadır. Bu dört grup içerisinde sayılan eser türleri dışında FSEK. m.6'da "işlemeler ve derlemeler" de, asıl eserden tamamen bağımsız bir eser olarak kabul edilmeseler bile, bu ürünleri yaratan kişiler hususiyetlerini taşıyan bir fikri emek sarf etmelerinden dolayı FSEK tarafından koruma altına alınmışlar. FSEK. m. 8/2 açısından, "*Bir işlemenin ve derlemenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla onu işleyendir."* FSEK. m. 8/2 bakımından, *"Bir işlemenin ve derlemenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz*

kalmak şartıyla onu işleyendir." FSEK. m. 6/1 uyarınca, *"İşlenme eserler, diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu eserlere nispetle müstakil olmayan fikir ve sanat mahsulleri"* şeklinde tarif edilip 11 bent olarak örnek şeklinde ve sınırlı sayı ilkesine tabi olmadan sayılmaktadır.

Eser sahibi, eseri var eden "gerçek kişi"dir. Ama 2004 yılında 5101 sayılı yasayla birlikte bu maddede yer alan "gerçek" kelimesi çok isabetli bir tanım olmasına rağmen metinden kaldırılmıştır ve FSEK m. 1/ B'nin (b) bendinde "*eserin sahibi onu meydana getiren kişi"* olarak tanımlanmıştır. 4110 ve 4630 sayılı kanunlarla yapılan değişiklikle, eseri yaratan şahıs dışındaki şahısların eğer şartlar ve karineler mevcut ise eser sahibi olarak tanınmaları sonlandırılmış ve bu şahıslara şartlar elverişliyse yalnızca eser üzerindeki mali hakların kullanım salahiyeti tanınmıştır. Eser sahibi, kreatif zihinsel gücüyle eseri meydana getiren, gerçek kişidir. Eser sahiplerinin eser üzerindeki hakları yaratma ile kendiliğinden ve aslen kazanılmaktadır. Yani bir eserin doğması için onun herhangi bir sicile kaydedilmesine, herhangi bir makama bildirilmesine, herhangi bir lisans alınmasına ve buna benzer işlemlere gerek yoktur.

Eseri yaratan ve ona kişisel becerilerini, yaratıcı zihinsen düşüncelerini ve hislerini katıp onu var eden bir kişi olduğu zaman, o eserde bir kişinin eser sahipliği mevzubahis olmaktadır. Birden fazala kişinin kreatif fikri düşüncesi ve zihinsel emeği sonucunda meydana gelen eserler, ya başlangıçtan birbirinden ayrılmayan bir bütün halindedir ve böyle var edilmiştir yahut birbirinden müstakil çeşitli eserler, eser sahiplerinin isteğiyle bir bütün halinde yeni bir eser var etmek hedefiyle bir araya getirilmiştir. FSEK m. 9/1 bakımından, Birden fazla şahsın beraber var ettikleri eserin bölümlere ayrılması imkanı varsa, ve her bölüm ayrı bir kişi tarafından hazırlanıp üretilmişse, bu durumda "müşterek eser sahipliği"nden söz edilebilmektedir. Bununla birlike FSEK. m. 10/ 1'e göre "iştirak halinde eser sahipliği" ise böyle tanımlanmıştır:

"birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi onu vücuda getirenlerin birliğidir".

Kanun'nda bulunan "Eser sahibi onu meydana getirendir" hükmüne göre "tüzel kişilerin" eser sahibi sayılmaları mümkün değildir. FSEK. m. 18'de önce eser üzerindeki "mali haklar"ın kullanım yetkisi sadece eser sahibine ait olduğunu belirlendikten sonra, 2. fıkrada hizmetli, memur ve işçilerin işlerini yaparken var ettikleri eserlerden kaynaklanan mali hakların, aralarındaki özel sözleşme yahut işin niteliğinden aksi anlaşılmadığı müddetçe, bu kişileri çalıştıranlar yahut tayin edenler vesilesiyle kullanılacağı ve ayrıca tüzel kişilerin üyeleri ile ilgili de bu kuralın uygulanabileceği düzenlenmiştir.

Uyuşmazlık halinde ve eser sahipliğinin ispatını kolaylaştırmak için, fikir ve sanat eserleri hukukunda gerek uluslararası düzenlemelerde gerekse ulusal düzenlemelerde bazı karineler öngörülüp kabul edilmiştir. Burada genel kural, eser kimin adına kamuya sunulup alenileşmişse veya eserde adı belirtilen şahsın eserin sahibi sayılmasıdır. Eğer yayımlanmış olan bir eserin sahibi, eser üzerinde isim belirtilmediğinden dolayı belli değil ise, eser sahipliğinden doğan ve eser sahibine ait olan haklar ve salahiyetler yayımcı o da belli değil ise eseri çoğaltan şahsı adına kullanabilmektedir (FSEK. m. 12/1). Temsiller ve konferanslarda ise bu haklar, temsili icra ettirene ve konferansı verene ait olacaktır.

Fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları sınırlı sayma yöntemi ile mali manevi haklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Manevi ve mali haklar, eserin yaratılması ile kendiliğinden ve aslen kazanılır, hiçbir hukuki işlem yahut irade açıklaması gerekli değildir. "Manevi haklar" FSEK m.14-m.17 arasında: "Eseri Kamuya Sunma Hakkı", "Adın Belirtilmesi Hakkı", "Eserde Değişiklik Yapılmasını Yasaklama Hakkı", "Eser Sahibinin Zilyet ve Malike Karşı Hakları" şeklinde düzenlenmiştir; "mali haklar" ise FSEK m.21-m.25 arasında ve m.45 de düzenlenen: "İşleme Hakkı", "Çoğaltma Hakkı",

"Yayma Hakkı" ile "Kiralama ve Kamuya Ödünç Verme Hakkı", "Temsil Hakkı", "İşaret, Ses ve/veya Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla İletim Hakkı", "Pay ve Takip Hakkı" şeklinde düzenlenmiştir. FSEK açısından "manevi haklar" mutlak ve inhisari mahiyyette ve herkese karşı ileri sürülebilen ancak hukuksal işlemlere yani tasarruf ve sözleşmelere konu olamayan, eser ve eserin yaratıcısı arasındaki manevi nitelikteki irtibatından kaynaklanmakta olan haklardır. Mali haklar ise, yaratıcısına yarattığı eserden iktisadi anlamda faydalanma hakkı veren haklardır. Bu haklar üçüncü kişilerin izinsiz olarak yaratılan eserden yararlanmalarını engelliyen ve eser sahibine münhasır yetki veren haklardır. Mali haklar taahhüt ve tasarruf işlemlerine konu olabilir ve eser sahibi taahhüt ve tasarruf işlemleri ile de eserden ekonomik olarak faydalanabilir.

FSEK'da, 4630 ile 5101 sayılı kanunlar vasıtasıyla, kanunu'nun 80. maddesinde yapılan değişiklikler sonucunda, maddenin başlığı "Eser Sahibinin Haklarıyla Bağlantılı Haklar ve Tecavüzün Önlenmesi" şeklinde değiştirilip yeni fıkralar eklenmiştir. FSEK. m. 80 uyarınca bağlantılı hak sahipleri iki grup olarak belirlenmektedir. Bu grupların ilki, "komşu hak sahipleri", ikinci gurup ise "filmlerin ilk tespitini yapan filim yapımcıları" olarak belirlenmiştir. Bağlantılı hak sahipleri eser niteliğinde olmayan ancak fikir ve sanat eserlerine icraları, yaptıkları tespitler, programlar ya da sermayelerini ortaya koymak gibi katkılar eser sahibinin haklarıyla nitelik itibarıyla farklı, ancak eser sahibinin hakları ile bağlantısı olan hakların maliki olan şahıslar olarak tanımlanmaktadır. Bağlantılı hak sahiplerinin yaptıkları icra, yorumlar ve yatırımların olmaması durumunda esere ulaşımın imkansız olabileceği veya eserin daha az kitlelere ulaşması ihtimali bulunmasından dolayı bağlantılı hak sahiplerinin korunması büyük önem taşımakla birlikte gereklidir. Bağlantılı haklar bağımsız ve mutlak nitelikte haklardır. Ama "bağlantılı hak sahipleri", haklarını ancak eser sahibinin izniyle onun haklarını ziyana uğratmamak şartıyla kullanabilmektedirler. Yani "bağlantılı haklar"ın, eser sahibinin haklarını değiştirmesi, sınırlaması ve yok etmesi mümkün değildir.

Komşu hak sahipleri "TRIPS" ve "Roma Sözleşmesi"ne uyacak bir şekilde üç gruba ayrılmıştır. Bu gruplar "icracı sanatçılar", "bir icrayı ya da sesi ilk defa tespit eden fonogram yapımcıları" ve "radyo- televizyon kuruluşları" olarak belirlenmiştir. FSEK' göre "icracı sanatçılar", bir eseri, kişisel yeteneklerini kullanarak ve orijinal olarak topluma tanıtan, yorumlayan, anlatan, çalan ve başka yollarla yaptığı katkılarla o eserin tanıtımında yardımcı olan ve icra eden sanatçıdır. "İcracı sanatçı" nın korunmasında gerekli şartlardan biri icranın "özgün" bir şekilde yapılmış olmasıdır. Eğer icra orijinal bir zihni ürün ve emeğin sonucu ise icracı sanatçı kanuna göre koruma altına alınmaktadır. İcarcı sanatçının icrası üzerindeki haklar mutlak nitelikte olup manevi ve mali hakların bir bütün oluşturmakta olduğu haklardır. Bu hakları eser sahibinden devren almaz çünkü bu haklar aslen iktisap olunan haklardır. İcracı sanatçı eseri üzerindeki bu mutlak nitelikteki hakları eser sahibi dahi herkese karşı öne sürebilmektedir. Ancak icracı sanatçı sadece eser sahibinin izniyle yapılan icralarda, icrası üzerinde hak iddia edebilmektedir.

Fonogram (ses taşıyıcıları) yapımcıları Komşu Hak Sahipleri'nin ikinci grubunu oluşturuyor. Fonogram yapımcısının tanımı kanunda yapılmamış ama, "Eser Sahibinin Haklarına Komşu Haklar Yönetmenliği"nde, "fonogram yapımcısı Sözlü ya da sözsüz tüm eserlerin ilk tespitini yapan ve bu durumun hukuksal sorumluluğunun üstlenen gerçek veya tüzel kişi" olarak tanımlanmıştır. "Haksız rekabet" yapımcı için öngörülen himayenin hukuki dayanağıdır.

"Komşu hak sahipleri"nin üçüncü kategorisinde "radyo-Televizyon kuruluşları" yer almaktadır. "Radyo- Televizyon kuruluşları" yayın yapan özel veya kamu tüzel kişileri olarak tanımlanmaktadır. "Radyo-televizyon kuruluşları" kendi faaliyetleri, çabaları ve yaratıkları organizasyon ile bu eserleri, icraları ve tespitleri program formatına sokup asıl eserden bağımsız olmayan ancak yeni bi ürün olan "yayın" haline getirmektedirler. Bu doğrultuda radyo ve televizyon kuruluşlarının çabaları sayesinde

vücuda gelen ve fikri bir çabanın sonucu olan "yayın" yasal olarak fikri haklar alanında korunma gerekliliği ortaya çıkmıştır. FSEK. m. 80/1.1.C hükmüne göre hiç kimse yahut hiçbir müessese yapılan yayınların bir bölümünü ya da tamamını "radyo- televizyon kuruluşları"nın yazılı izni olmadan çoğaltaması, telli-telsiz her çeşit aletle tekrardan yayınlaması, girişi ücretli olan mekanlarda göstermesi mümkün değildir.

Film yapımcıları, sahip oldukları sermaye, örgütleme ve organizasyon gücü sayesinde bir sinema eserini film üzerine tespit edebilen "gerçek" ya da "tüzel kişiler"dir. "Film yapımcısı"nın sinema eserleri üzerindeki yapmış olduğu bu katkılar, sinema eseri sahibinin ve icracı sanatçının yapmış olduğu katkılardan farklıdır. Diğer bir ifadeyle yapımcının film üzerinde yapmış olduğu katkı, daha çok mali bir katkıdır ve fikri niteliğe sahip değildir. Film yapımcısı sinema eseri üzerinde doğrudan bir manevi veya mali hakka sahip değildir. Film yapımcısının hakkı cracı sanatçı ile eser sahibinden mali hakların kullanım salahiyetini devralmasıyla birlikte doğmaktadır.

KAYNAKÇA

AKSU, Mustafa. *Bilgisayar Programlarının Fikri Mülkiyet Hukukunda Korunması.* İstanbul: Beta Yayınları, 2006.

ALTUNKAYNAK, Aysun. *Bilgisayar Yazılımlarının ve İş Metotlarının Patentlenebilirliği.* Ankara: Türk Patent Enstitüsü Patent Daire Başkanlığı (Uzmanlık Tezi), 2003.

ARIDEMİR, Arzu GENÇ. *Türk Hukukunda Eser Sahibinin Çoğaltma ve Yayma Hakları.* İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2003.

ARKAN, Azra. *Mukayeseli Hukuk, Uluslararası Düzenlemeler ve Türk Fikri Hukuk Alanında Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar.* İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2005.

ARSLANLI, Halil. *Fikri Hukuk Dersleri II (Fikir ve Sanat Eserleri).* İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1954.

ATEŞ, Mustafa. *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması.* Ankara: Seçkin Yayıncılık (Fikir ve Sanat), 2003.

—. *Fikri Hukukta Eser.* Ankara: Turhan Kitabevi (Eser), 2007.

—. *Fikri Hukukta Eser Sahipliği.* Ankara: Adalet Yayınevi, 2012 (Eser Sahipliği).

ATEŞ, Mustafa. "İstisna (Eser) Sözleşmesi Kapsamında Meydana Getirilen Eser Üzerindeki Haklar." *BATIDER (Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi)*, 2012: C. 28, S. 1, s.41-63 (İstisna).

AYİTER, Nuşin. *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri (En Son Değişiklikler)* . Ankara: Sevinç Matbaası, 1981.

BELGESAY, Mustafa Reşit. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi.* İstanbul: Temel Yayınları, 2001.

BEŞİROĞLU, Akın. *Düşünce Ürünleri Üzerindeki Haklar, Fikri Hukuku Genişletilmiş 3. Baskı.* İstanbul: Beta yayın, 2004 (Düşünce).

BEŞİROĞLU, Akın. "Fikir Haklarına Komşu Haklar." *Ankara Barosu Dergisi* (Ankara Barosu Dergisi), 1967: S. 6, s. 934-942 (Komşu Haklar).

—. *Fikir Hukuku Dersleri, 4. Baskı.* İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 2006 (Fikir).

BÜTLER, Ahmet. *Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Haklar.* Ankara: TBB Dergisi S.59, s.90-107, 2005.

BOZBEL, Savaş. *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku.* İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.

ÇANGA, Tarık Mete. *İnternette Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Korunması.* Ankara: DPT İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, 2007.

ÖZTAN, Fırat. *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku .* Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.

ÖZTRAK, İlhan. *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar 2. Baskı.* Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1977 (Eser Üzerindeki Haklar).

—. *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Korunması Yönünden Pozitif Hukuktaki Tarihi Gelişim.* Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 3, s.1-7 (Tarihi Gelişim), 1970.

DARDAĞAN, Esra. *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı.* Ankara: Betik Yayıncılık, 2000.

ERDİL, Engin. *Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşleme Eserler.* İstanbul: Beta Yayınları (İŞleme Eserler), 2003.

—. *İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi.* İstanbul: Vedat Kitapçılık (İçtihatlı), 2009.

EREL, Şafak. "Fikri Hukuk Açısından Müzik Klipleri." *FMR Dergisi* , 2006: C. 6, S. 1, s. 55-62 (Müzik Klipleri).

—. *Türk Fikir ve Sanat Hukuku 3. Baskı.* Ankara: Yetkin Yayınları (Fikir ve Sanat), 2009.

ERİLİ, İsa. "Güzel Sanat Eserlerinde Fikri Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2010: 61-71.

EROĞLU, Sevilay. *Rekabet Hukukunda Bilgisayar Programlarının Korunması.* İstanbul: Beta Yayınları, 2000.

GÖKYAYLA, Emre. "Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre İcracı Sanatçı Kavramı ve İcracı Sanatçının Hak Sahibi Olmasının Şartları." In *Prof. Dr. Hüseyin HATEMİ'ye Armağan*, C. 1, s.751-766 (İcracı Sanatçı). İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009.

—. *Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi 2. Baskı.* Ankara: Yetkin Yayınları (Telif Hakkı), 2001.

GÜNEŞ, İlhami. "Eser Sahibinin Manevi Hakları." *FMR Dergisi*, 2003: C. 3, S. 4, s. 11-18.

GİRİTLİĞOLU, Necla. *Yayın Sözleşmesi (Doktora Tezi).* İstanbul, 1967.

HİRSCH, Ernest. *Fikri ve Sınai Haklar.* Ankara: Ar Basımevi (Sınai), 1948.

—. *Hukuki Bakımdan Fikri Say Cilt 2.* İstanbul: İktisadi Yürüyüş Matbaası ve Neşrıyat Yurdu (Fikri Say), 1943.

KAÇAK, Nazif. *En Son Değişikliklerle Açıklamalı-İçtihatlı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu.* Ankara: Kartal, 2005.

KAPLAN, Yavuz. *İnternet Ortamında Fikri Hakların Korunmasında Uygulanacak Hukuk.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2004.

KILIÇ, Bilge. *Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser Sahipliği (Yüksek Lisans Tezi).* Ankara, 2003.

KILIÇOĞLU, Ahmet. *Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar Genişletilmiş 3. Baskı.* Ankara: Turhan Kitabevi (Fikri Haklar), 2017.

KILIÇOĞLU, Ahmet. "Telif Hakkı ve Yayın Sözleşmesinden Ayırdedilmesi." *FMR Dergisi*, 2001: C. 1, S. 1, s. 43-49 (Telif Hakkı).

MEMİŞ, Tekin. "Fikri Hukukta Korunan Unsur İfade Mi Fikir Mi?" In *Prof. Dr. Ali GÜZEL'e Armağan Cilt.2*. İstanbul: Beta Yayınları, 2010.

Sami KARAHAN/ Cahit SULUK/ Tahir SARAÇ/ Temel NAL. *Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015.

ŞAHİN, Ayşenur. *Fikri Hukukta Eser Sahibinin Mali Haklarının Korunması.* İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2010.

Şeref ERTAŞ/ Emre GÖKYAYLA. "Mimari projeler Üzerindeki Telif Hakkı." In *Prof. Dr. Seyfullah EDİS'e Armağan*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2000.

TEKİNALP, Ünal. «Derleme Eser, Düşünce Yaratıcılığı ve Bunun "Hususiyet" Üzerindeki Etkisi.» *FMR Dergisi*, 2005: C. 5, S.1, s. 69-76 (Düşünce).

—. *Fikri Mülkiyet Hukuku Güncelleştirilmiş 5. Baskı.* İstanbul: Vedat Kitapçılık (Fikri Mülkiyet), 2012.

TÜYSÜZ, Mustafa. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Çerçevesinde Fikri Haklar Üzerindeki Sözleşmeler.* Ankara: Yetkin Yayınları, 2007.

TOPÇUOĞLU, Hamide. *Fikri Haklar Ders Notları.* Ankara, 1964.

USLU, Ramazan. *Türk Fikir ve Sanat Hukukunda Eser Sahipliği (Doktora Tezi).* Ankara, 2008.

ÜSTÜN, Gürsel. *Fikri Hukukta İşleme Eserler.* İstanbul: Besam, 2001.

Veysel BAŞPINAR/ Doğan KOCABEY. *İnternette Fikri Hakların Korunması.* Ankara: Yetkin Yayınları, 2007.

YARSUVAT, Duygun. *Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları Genişletilmiş 3. Baskı.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sıyasal Bilimler Fakültesi, 1984.

YÜKSEL, Mehmet. "Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihsel Temelleri." *FMR Dergisi*, 2001: C. 1, S. 2, s. 89-108.

ÖZET

İnsanın yaratıcı düşünce gücü ile var ettiği fikri mahsuller şartları mevcut ise "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" kapsamında "eser" ve bu eserlerin yaratıcıları ise "eser sahibi" olarak himaye altına alınmaktadırlar. Eser ve eser sahibinin himaye altına alınması toplumun kültür seviyesinin artmasında ve bilime teşvik edilmesinde büyük önemi vardır.

Çalışmamızda, "Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Eser ve Eser sahibi"ni incelemekteyiz. Eser ve eser sahibi ile ilgili yasal düzenlemeler "5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu" ile yapılmıştır. Bu çalışmada, FSEK açısından fikri bir ürünün eser sayılabilmesi için gerekli olan şartlar, eser ve eser sahibinin korunmasının önemi, eser sahibine tanınan haklar ve bunun yanı sıra eser sahibinin hakları ile bağlantılı hak sahipleri ele alınmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle fikir ve sanat eserleri hukukundaki tarihi gelişim süreci ile ulusal ve uluslararası kanunlar ve Türkiye'deki gelişmeler incelenmiştir. Ardından eser kavramı ve FSEK açısından eser sayılabilmenin şartları ile ilgili bahs edilmiştir. Diğer bölümde ise eser sahipliği kavramı anlatılarak, FSEK'e göre eser sahibinin kim olduğu ve eser sahibine tanınan haklar ele alınmıştır. Son olarak ise eser sahibinin haklarına bağlantılı haklar ve bu haklara kimlerin sahip olduğu incelenmiştir.

ABSTRACT

Creative works produced by intellectual power of ones' mind along with the artist, if the conditions are satisfied by the existing law, are protected by the law of "the Code of Intellectual and Artistic work". Art work and artist being protected by the law will increase the culture of the society and will encourage it towards science.

In our work, we will peruse the "Turkish law of Intellectual and Artistic work and the author". Work and artist related law "No.5864 code of Intellectual and artistic work" will be perused. In this work, all the conditions under which a work is considered as an intellectual work, importance of the protection of the work and the author, rights granted for the author and authors' related right holders are perused. In accordance, first we consider the historical evolution process of "Law of Intellectual and Artistic works"and the we peruse the related internal and international laws and its evolution in Turkey. Next, work concept and "Law of Intellectual and Artistic works" conditions under which a piece is considered as an intellectual or an art work. In the next part, concept of the author is explained, under "Law of Intellectual and Artistic works" conditions under which one is considered as the author and rights granted to the author is perused. At last, related rights and related right holders are considered.